

התמים

מוסף בית משה לחילוי בית דוד

עד כי יבא שליח
מלך המשיח שהמלוכה שלו

פתח רבר

טוב³ עברו דרך שערם אלו: החל מגוף המאה, נשים – דורנו הרב מלך המשיח שליט"א ותורתו הקדושה – בفردס המאוור; אוור תורהנו הקדושה נגלה ופנימיותה אליבא דהලכתא' – אורה זו תורה; דברי ימי החסידים, החסידות, החסידים ודרכיהם – נרות להאר'.

*

ובזה הננו פונים לכל חברי התמימים בקריאתם של חברי תמיימים לדעה, כי בל ידו בנסיבות אשר הקובץ "התמימים" הוא עניין רק למערכת ווערכיהם פרטיים.

. . אחים חברי לדעה! שלובי זרוע ייחד נשפר ונשכלל את קובצנו "התמימים" בחיצוניותו ופנימיותו ונעמידו על בסיסイトן וחזק, ובכוחות מושתפים נוכל בעה"י מלאת בשלימות את תפקידינו הכללי וגם את תפקידינו הפרטוי, לאגד ולהחבר על ידו את כל חברי התמימים בכל מקומות מושבותיהם ליעורם על חוכתם בהרבתת התורה והפצת אור החסידות ויקיון הייעוד "ויפוצו מעינותיך חזחה".⁴

בימים אלו מערכת הגלין התחדשה ושונתה, ובהתאם לכך סגנון המדרורים ותוכנם השתנה ואף ישתנה. על כן פונים אנו בזאת בכל לשון של בקשה: היו נא שותפים הם בהצעות ורעיוןות למדורים, והן בהשמעת ביקורת, העורות ובקשות, ולשלוחן לכתבות: yutro770@gmail.com.

ויהי רצון והוא העיקור, שקובץ זה, כקדמיין, "והולך ומוסיף ואור", ימלא מטרתו העיקרית להביא את שלילות הנצחון של חיליבית דוד – נרות להאר' – התגלות כ"ק אדמור' מלך המשיח שליט"א, תיכף ומיד ממש!

חי אדוננו מורהנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!
המערכת

(3) ע"פ הקדמות המערכת לגליון "התמימים" הרביעי (חדש תמו תרצ"ז).

(4) לשון בקשת המערכת לגליון "התמימים" הרביעי (שם).

לקראת ימי ההוד – י"ד י"א שבט, הננו מגיישים באזאת ברוגשי גיל והודאה את גליון "התמימים" הנ"א.

גליון זה יוצא לרגל יום קבלת נשיאותו של אבינו רועינו הود כ"ק אדמור' מלך המשיח שליט"א. ביום אחד כשלכל התמימים ואג"ש די בכל אחר ואחר עוסקים ב"הכנה רבה"¹ לחיזוק התתקשותם של בניו בוא היום הגדול, אין יותר ראוי מהתאחדותם של בניו אהובינו של אבינו רועינו – "דעם רבעינס קינדער", תלמידי התמימים – סביב תורהנו הקדושה, אשר זה זיהי מטרת התיסודות הגלין מימיים ימיים:

"התתקשות האמיתית בין אג"ש לחבר תלמידי התמימים היא על ידי אמצעית התורה וזכרון מיי קדם, מי האור באהבת רעים ומדות טובות המקربים את הלבבות ומגביריהם את אהבתה הכללית נפסקה בהגבלה תחומי מדיניות ורוחוק המקומות".²

*

גליון "התמימים" מיוחד הוא משאר הספרות הטורונית והעלוגנים היוצאים מזמן – בחובו בוערת ההתקשותות ואור החסידות כיקוד אש.

כשם שאין יכולות בתבוננות בשימוש היؤكد ואורה הכח לא דורך מסכים המכסים ומסתרים את תוקפה של השימוש, וכפי ממד כוח הראה של המביט בה –-CN אין יכולות שוכני בת חומר לקלות תוקף עצמו של אור תורה החסידות ואור פניו מלך חיים מלכינו שליט"א בטוהרתו בלי לבוש המכסה ומלביש להאות ע"י הלבושים נוכל, ولو במעט המחזיק את המרובה, להיכנס בהיכל המלך ותורתו כל אחד ולבושו הו.

הנה אחד מהמלבושים הללו הוא גליוןנו "התמימים", בחיצוניותו נראה הוא עוד קובץ תוני מושובח, אך בפנימיותו הינו שער להיכנס בהיכלות נעלמים, הרוצה לבוא בסודם דרך שערם אלו ולטועם מן האור כי

(1) שיחת י"ב שבת תשט"ז – מוגה, "ומבו", שמאצד גודל חשיבות הענין צריכה להיות "הכנה", עד להכנה רבה כאמור, שלושים יום קיום החג.

(2) ממכתב הרב הראי"ץ לגליון "התמימים" הראשון.

רבך מלכות

גורימת נחת רוח - שמירת סדרי היישינה

ב"ד שבט תשכ"א התוועד כ"ק אדמו"ר שליט"א בתנוחה של מרירות. בתהוועדות זו בכה הרב פעמים מספר בדבריו אוזות אריכות וקושי הגלות. אחר התהוועדות נגשו מספר תמיימים מיшибת תומכי תמיימים במונטיראל למשפיעם הרוב מנחם זאב הלוי גרגינגלאס ע"ה, ושאלוהו: מה ביכולתם לעשות בצדלי לשפר את המצב, ולגורום נחת רוח ותענווג לרבי.

הרבי גרגינגלאס הפנה את שאלת התמיימים לרבי ולפנינו המענה למכתבו:

דרזין דאוריאיתא, ועל פי המבוואר שהתענווג הוא היפך ואתהפכא להצער - הנה Dokא בדרא דעקבתא דמשיחא, ודוקא בענייני מעשה בפועל וקבלת עול שיק תעונג האmittiy עד שיבוא המכון המאוישר דתעונג הפשט שאינו מורכב בשום עניין, שבת ומונחה לחיה העולמים. ובנוגע לתלמידיתומכי תמיימים

ביחוד, הרי בזה לכל לדראש - שמירת סדרי היישיבה בדיקוק, וכוהוספה על זה בזמנים העומדים לרשותם, וכוכובן וגם פשות אשר גם זה צריך להעשה מבלי לנגע בבריאות הגוף, אשר היה הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא. גם די זמן פניו לאחרי זה להתעסק בהפצת המיעינות הזהה, לא רק בהחוצה דעתצמו, אלא גם בהחוצה כפשוטו, וכי רצון שישביר וישפייע כל הנ"ל לכל אלו ששאלוהו בהאמור וכלל אלו שישאלוהו בעתיד ואפיקלו לאלו שצרכיהם היו לשאול אלא ש"הנחות - בעלי בתים" מעכבותם מילשואל.

בברכה לבשוו"ט בעניינים הפרטימ והכללים גם יחד, וכן"ל באופן דרמטיים בשמהה. (אגרות קודש חלק' ע' Kas'a)

ב"ה, א' אדר, תשכ"א
ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ עסק בצד"ץ מו"ה מנחם
זאב שי' הלוי
שלום וברכה!

מאשר הנני קיבלת מכתבו מכ"א שבט.

... לכתבו אודות התלמידים
שהיו כאן ובקשר עם התהוועדות
די"ד שבט, והשאלה איך לפועל
נחת רוח ותענווג.
מכורחני לאמור שלא שיערתי
שלול זה צריך לשאול במדינה
אחרת מעבר לגובל, בה בשעה
שזהו - תוכן התורה ומצוות.
ובפרט ע"פ המבוואר ומואר
בתורת דא"ח החסידות, והנקודה
אשר אין טוב אלא תורה.

וככאיור יותר: שטוב האmittiy
הוא "טוב לשמים וטוב לבריות וטוב העשרה
פירוט", שצורך להיות 'הענינים.

cohospat biyad על פי ביאור המאמר
פנימיות אבא פנימיות עתיק, אשר פנימיות
התעונג הוא בעצם עשה פנימיות החכמה,
שהזו בפנימיות התורה, הבנה והשגה ודע
לשכל דעתך הבהמיית, ביחוד עם היותם רזי

ובנוגע לתלמידי
תומכי תמיימים
ביחוד, הרי בזה
לכל לדראש -
شمירת סדרי
היישיבה בדיקוק,
ובוהוספה על זה
בזמןים העומדים
לדרשותם

פנימיות אבא פנימיות עתיק, אשר פנימיות
התעונג הוא בעצם עשה פנימיות החכמה,
שהזו בפנימיות התורה, הבנה והשגה ודע
לשכל דעתך הבהמיית, ביחוד עם היותם רזי

תוכן עניינים

נפרום מהאור

- 5 מאוצר המלך**
כתב יד ופוסום ראשון
- 6 יהדות**
לקט שביבים מהיחידיות של ר' שמואל חפר ע"ה
- 12 אני נפשי בתביה יהביה**
השתלשלות קבלת 'תורת דור השביעי' ■ פרק ראשון

אורה זו תורה

- 20 ערכיהם בגאותה ומשיח**
סעודה שור הבר והלויתן ■ הוצאה לאור ייחודי בתורת הגאותה
- 28 קרבן תודה ונברכת הגומל**
סקיירה מקיפה על שרשיו דין קרבן תודה וברכת הגומל והקשר ביניהם
- 36 למעשה ידריר חכמתו**
סיבת בריאות העולם השתחווית והעמוקה המשלימות זו את זו
- 40 הליינות תמיד**
שוי' הלכתי בהלכות הנוגעות לתלמידי התלמידים ■ הדלקת נרות שבת

נרות להאריך

- 42 אגדות הנשים**
נשות אן"ש במנהיגותה של הרבענית למען תלמידי ישיבת תומכי תמיימים
- 50 מפגש משנה חיים**
קווים לדמותו של חסיד ואיש סוד שכמעט ונשכח מדפי ההיסטוריה
- 58 ספרי חסידים**
לקט ספרי חסידים מפי המשפע ר' מענדל פוטרפס

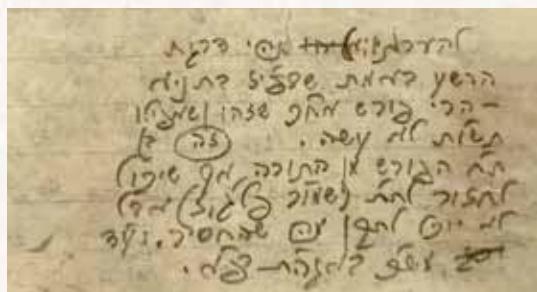
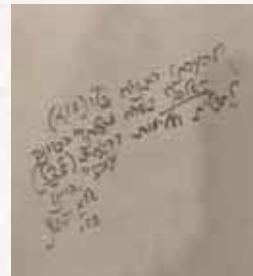
אוצרות מכ'ק אדמו"ר
מלך המשיח שליט"א
בפורסום ראשון

מַאֲצֵר הַמֶּלֶךְ הָעֲרוֹת בַּתְּנִיאָה

להערכה בתניא פל"ו (מו, א)^a - "שליך נברא מתחלהו"
הכוונה ל"תכלית ושלימות בריאות (כצ'ל [=כן צריך להיות]^b)
ועזה^c, הינו שלא יכנס כו".

א) שהקב"ה נותן כח בצדיקים לקבל שכרם לעתיד לבא, שלא יתבטלו
במציאות ממש באור ה' הנגלה לעתיד בלבד שום לבוש, כדכתיב: "ולא יכנס כו"
מוריך [פייטש], שלא יתכסה מפרק בכנף ולובש], והוא עינך רואות את מוריך...
ונודע, שימות המשיח, ובפרט כשחייו המתים, הם תכלית ושלימות בריאות עולם
זהו, שליך נברא מתחילהו".

ב) והינו לא "בריאות", כפי שמתתקן הרב בלוח התקון.
ג) לתכלית בריאות העולם כמה הבנות, האם לקיים התורה או בשבייל ישראל, בשוראת אלו מבהיר הרב [בדרך אפשר
(מהמענו לא עליה ברור כוונת השואל)] שיחד עם זאת שיש כמה טעמיים לבריאות העולם - הנה "תכלית ושלימות בריאות
העולם הזה" הינה לימות המשיח שאז לא יכנס עוד מוריך" ("שליך").

להערכותיו: א) מהי דרגת
הרשע באמת שבפי"ז בתניא"
- הרי פירש אח"כ שהו זה
שאפלו תשוחת [= תשובה
תתאה] לא עשה.
ב) ת"ח [= תלמיד חכם]
הפורה מן התורה אף שיכול
לחזור לת"ת [=לתלמיד
תורה] (שםו"ר פל"ג, ז^d) אבל
לא יכול לתקן מה שהחסר. וע"ד מש"כ באגהת רפ"א^e.

א) "והמוח שליט בטבעו ותולדתו על חלל השמאלי שבבל... אם לא מי שהוא רשות באמת, כאמור רוז"ל שהרשעים
הם ברשות ליבם ואין להם ברשותם כלל, וזה עונש על גודל ועוצם עונם. ולא דיברה תורה במתים אל, שביחיהם
קרויים מתים. כי באמת אי אפשר לרשעים להתחל לעבד ה' בלי שיישעו תשובה על העבר תחיליה... והיא בחינת
תשובה תתאה."

ב) "אל תקרי" מורשתה "אל" ירושה" -- ירושה היא לישראל לעולם. משל לבן מלכים שנשבה כשהוא קטע למדני
הים אפילו לאחר כמה שנים איינו בוש מפני שהוא אומר לירושת אבותי אני חזור -- כך תלמיד חכם שהוא פורש מן
התורה והלך והתעסק בדברים אחרים אפילו לאחר כמה שנים הוא מבקש לחזור אליו בוש מפני שהוא אומר לירושת אבותי
אני חזור".

ג) כראתה הכוונה למכוואר שם בענין "ער בער על מצוות עשה" שאף שהתשובה על זה קלה יותר, אך מ"מ "האר נעדך"
[וכן הוא בתלמיד חכם שאף שהזרתו לתלמוד תורה אינה קשה מ"מ אין יכול להשלים את שהחצר].

הרבן הPAIR 'כיצא השם בגבורתו, איןני יכול לשכוח את זה לעולם'

לקט שביבים מרחוקים מהיחידות להן זכה הרב שמואל חפר ע"ה ■ למה ב'תשרי' לא תמיד מודשים משאות ■ הנס הפלאי עם קחוות משפחתו ■ מי מעכבר את הגאות ■ סקירה היסטורית שנשאה הרבי מה"מ אודוטה חיינון, ומה אכן מכירע: כמהות או איכוח? ■ למה הרבי לא מגיע לאוזץ? ■ המשל מאדם האוכל, והמסור להתרומות ■ וכיוצא הרבי הגב לאיחולו 'שהקב"ה יעווד שבעפעם הבא נגיע לקלבל פעי משהח צדקנו'.

מתוך: מנחים כהנא

היחידות הראשונה

ביום כ"ז באולול תש"כ נחת על אדמת ניו יורק מטוס 'צָאָרֶטֶר', עמוס חסידים שבאו לחסות בצליאל דמהימנותא בחודש החגיגים, בין הבאים היה הרבי חפר. במלל החודש, שהותו של הרבי חפר במחיצת הרבו נשאה בחוכבה מועקה קשה, שלא נתנה לו מנוחה: התרגשותו וציפיותו לקראת הנסיעה היו עמוקות, צמאן וגונגנו עזים קיננו בו לזכות ולראות את הרבי, אולם כאשר הגיע, חש כי העניין אינו 'ЛОקה' אותו, הוא איינו 'מתחרבר' ולבו נעשה הלב האבן. הדבר הציק לו וטריד את מנחותו והוא חיפש מאן דחו עמו יוכל להתייעץ ולקיים הדרכה. הרבי חפר הביט לימיינו ולשלמאלו ומישלא מצא אי מי שעמו יוכל לדבר בਪתחיות הלב ולקיים עצה שתנניה את דעתו, החליט להיעז וככתב על כך בפתח שיגיש לרבי כאשר יכנס ליחידות.

כאשר נכנס ל'יחידות', הגיע לרבי את הפתק, הרבי

תכופות
וממושכות היו ההזמנויות בהן זכה הרבי שמואל חפר ע"ה להיכנס ל'יחידות' בחדרו ה'ק' של הרבי שליט"א מלך המשיח במהלך ביקרויז-770. לעיתים במאצעו של יום - ופעמים באותו היום - נקרא לפטע הרבי חפר להיכנס לחדרו של הרבי, או לחדר המבואה הסמוך - אין עדן להתחthon.

האופי שנשאו 'היחידות' של הרבי חפר היה מיוחד במיינו. הן היו ארוכות ובهن דברו איתו הרבי על עניינים הנוגעים לב'בית רבקה' וכפר חב"ד ב', ובשער נושאים מגוונים הקשורים לעיסוקות ופיתוח ענייני חב"ד בארץ הקודש, לאישי ציבור שונים ולעניןיהם רגושים שליל הפרך, גם ככל מה היו סמויים מעין הציבור. לעיתים רוחקות הרשה לעצמו הרבי חפר להביע את רחשיו לבו בנושאים שונים, בכנות ובירושה, והרבי השיב לו באותה מטבע. לפניינו לקט שביבים מרחוקים מאותן ייחידות.

"מג'ע שבוע חדש, שבוע טוב, יהיו בשורות טובות"

לקראת תומו של החודש המרומם והמשובע במאורעות, במצואי שבת בראשית, ניגש הרש"ג אל הרב חפר וסיפר לו על כך שאמו - מרת שיינDEL גוראריה - חלהה בדלקת ריאות קשה. אהותו של הרש"ג, חמוטת הרב חפר, שהתה אף היא בניו-יורק באוטם ימי>.

הרш"ג החלק עם הרב חפר את לבטוו האם לספר על כך לאחתו, שעוללה לחוש מועקה למשמעו

**"איך DARFUT
זין בשמחה
ביום מעון,
אוזי ווי אין אָ
וונשיינענדיקע
טאָג" = עלייך
להיות בשמחה
ביום מעון,
כמו ביום שטוף
שמש**

הריב חפר אמר לרש"ג שלא עוללה בדעתו דרך בה יכול להיכנס אל הרבי, אך הוא נענה ואמר לריב חפר

כי ייד לקומעה השניה, לדירת הרבי הרוי"ץ בו שואה כתע הרובנית היה מושקא, ויבקש ממנו שתיכנס לרבי ותשאל אותו.

הריב חפר עשה כן ("היהתי אז טרי" - ציין לימיים).

הוא ירד אל הקומה השניה, נקש בדלת הבית שנפתחה בידי הרובנית. הוא העלה בפניהם את הדברים והביע את השאלה - האם לספר על כך לחמותו.

הרובנית ירצה במידרגות אל הקומה הראשונה, נכנסה לחדרו של הרבי בעוד הריב חפר ממתין בחוץ וכעבורי דקה פתחה ואמרה לו: "זרבי" חפר, גיט ארין צו מײַן מאָן אָונ ערקלערט עס" = הריב חפר, היכנסו פנימה אל בעלי והסבירו לו.

"גלאצתי מאָוד", תיאר הריב חפר.

"לא ציפיתי לך, וסימנת לרובנית
בידי תנוטת לא". אך היא פתחה את הדלת ואמרה: "איך בעט
אייך" = אני מבקשת מך.

"נאלאצתי להיכנס. הרבי קיבל

קרא אותו ואמר: "מה שהענק כותב אודות התקשורות, זה דבר מובן מאליו. חז"ל אומרם: "כל גדול מהבר יצרנו גדול ממנו". הגעת למקום בו נמצאים כמה עשריות מישראל, ומילא - כאשר הקדשה בהתגברות, הלעומת זה הינו גם בתגובהות".

בפני המעשי הדריך הרבי: "עליך לזכור לא להתעסק עם זה ("איןגןאנצן נישט פארגעטען מיט דעם") וזה יעלם מאלו. וגם בדברים الآחרים שאברך כותב ("וואָס אַוונגעראמאָן שר'יבט"), זה יתבטל מעצמו".

"ה'יחידות' ארכה כשבע דקוט", סיפר לימיים הרב חפר, "וכשהרבי סיים לדבר, הרים את ראשו הקדוש, הביט עלי, הגיע לי מطبع והעניק חיקן מיוחד - אשר מעקלים את השפטים. זהה 'הארה'. דעת רבינו האט אַ ר'ינגעשווינט (רבני האיר) 'יצאת המשש בגבורות'. אינני יכול לשוכח את זה לעולם".

"זו הייתה ה'יחידות' שלי, וממנה יצאת אחר.
בפועל, כל לבטי ויסורי נפטרו".

הריב חפר הוסיף וסיפר: "כשיצאת מה'יחידות', סיפורתי לאחד החסידים על מזוקתי ועל תשובה הרבי. הוא הודה לי בכל בו באמרו שהוא חש את אותן התהומות אך לא העז לשאול על כך את הרבי. הוא שמח מאוד לשמעו את תשובה הרבי, שהניחה גם את דעתו.

"היהתי אז טרי" בליבואויטש, והרטית לי עצמי'
דברים שכשאנו חושב עליהם מובט לakhir נראים- מי מופרכם. לכשעצמו, חשתני נקייפות מצפון על-כן
שהעצות לשאול את הרבי דבר כזה, אולם לא הייתה
לברירה אלא לעשות כן, כי לא הייתה לי מנוחה, לא
מצאתי את מקומי".

"הם מעכבים את הגאולה!"

ה'יחידות' היתה ארוכה מאוד. היא ארכה קרוב לשעה, ובה תוהה הרבי לרבות חפר, המנהל הטרי של "בית רבקה", את הדרכך בה יתנהל המוסד, והעניק לו את ברכותיו החק' ואת נתינת הכח להצלחה מזהירה ועל טבעיה.

אחר הרוב חפר הביע את חששו מנטילת על ניהול המוסד על כתפיו, בפרט לנוכח העובדה שצבר ניסיון בניהול חינוכי בלבד, ולא ראה עצמו כעסוק בעל יכולות ניהול כספיות וכליות, התבטא הרבי: "בבית רבeka עתיד מזהיר ביוור".¹⁾

"צריך להבין", הדגיש הרוב חפר בספריו על 'יחידות' זו, "שבאותה עת למדנו ארבע-עשרה בנות בלבד במוסד הקטן, שכון בצריף, אבל הרבי כבר דבר אתי על פיתוח המוסד ו>Showgo up עד שיפרוח והיה למוסד ענק ומצליח".

בין היתר, התבטא הרבי במהלך 'יחידות' באשר לעתיד החינוך החב"ד: "בסיום של דבר, אלע, דראפן אנקומען צו חב"ד" = כולם יזדקקו לחב"ד, והרבי מנה - החינוך העצמאי, החינוך הממלכתי-דתי וגם החינוך הכללי.

הרבי אף התבטא לגבי אחד מזרמי החינוך בארץ: "אייך דארפן מען ניט זאגן, וויל איר קענט זי". זי"ג יונע מעכוב דיב גאולה! = לך אין צורך לומר, משומם שהנק מכך. הם מעכבים את הגאולה!

כמה או איזות?

נשא עקרוני נוסף עליו שאל הרוב חפר את הרבי הינה שאלת הנסיבות מול האיזות. מצד נטיית נפשו, אמרו, הוא מעדרף מוסד קטן בנסיבות עם חינוך עמוק ואישי, שכן בטבעו הוא מהchner, וממעבר לכך שאין לו כל ניסיון בניהול מוסד שכזה, נטייתו הינה להשקעה באיזות, ופחות בנסיבות.

1) כעבור מספר חודשים התעורררו קשיים שונים בניהול המוסד שליל איזותיהם כתוב הרוב חפר לרבי. ביום כ"ב אייר תשכ"א ענה לו הרובי בכתב, בו שב והזכיר את הביטוי: "עוד ועיקר - שבדעתני הני עומד, שהסමינר וב"ס המקצועיש להם עתיד מזהיר ביוור וביתה, הן בנסיבות והן באיזות".

את פניו בחיקון רחוב, התרגשתו עד מאד, והרבី פנה ואמר בחיקון: "א גוט ווואר, וואס האט איר געוואטל פרעגען? פרעגען" = שבוע טוב, מה רציתם לשאלות? תשאלו. חזרתי על השאלה והרבי אמרו: "אייך וויס דאך, דער שוואגער האט מיר געזאגט, איך בין געוווען אויפֿן אולל" = אני הרי יודע מכך, גיסי (הראש"ג) אמר ל, היתי באלה!.

"משתבר שהרש"ג כבר שאל על כך את הרבי. אינני יודע מה הסיבה שבקיש גם ממני לשאל, יתכן שלא היה לו נעם לשאול בשנית.

בין היתר, התבטה הרבי במהלך ה'יחידות' באשר לעתיד החינוך החב"ד: "בסיום של דבר, אלע, דראפן אנקומען צו חב"ד" = כולם יזדקקו לחב"ד, והרבי מנה - החינוך העצמאי, החינוך הממלכתי-דתי וגם החינוך הכללי.

"הרבי המשיך ואמר: "עס גיט א גיט ווואר, א גוטע ווואר, ווועט זי" גוטע בשורות" = מגיע שבוע חדש, שבוע טוב, היי בשורות טובות. ועם זאת, הורה הרבי שלא בספר לחותנת' דבר. הרבי אף הורה שאצלצל הביתה ואשאלא לשולמה".

הרוב חפר יצא מחדרו הה'ק של הרבי אחוז התרגשות, והמאורע המופלא איננו עול. הוא ניגש לבתו של הרש"ג על מנת לטלפון לבית חותנו. גיסתו ענתה לטלפון, והוא שאל לשולם הסבתא, וזה השיבה שמצבה הטובת' תל. למחרת, נכנס הרוב חפר ל'יחידות' ונוספת על זו שזכה בה בתחלת החודש, ככל האורחים. עם כניסהו קידם הרבי את פניו בחיקון: "נו, איך האב געהרט פון שוואגער איז אויר האט געהאט בשורות טובות. וואס איי געוווען?" = נו, שמעתי מגיסי שהוא לכם בשורות טובות. מה היה?

הרוב חפר סיפר על שיית הטלפון בה התבשר כי המצב השתפר, והרבי שאל: "מייט וועמען האט איר גערעדט?" = עם מי דיברתם?

כין שהתקשר תחת ההתרגשות מזהדק בה זהה להיכנס אל הרבי, ובהתאם לכך שבאותם ימים שיחת טלפון - בודאי טרנס-אטלנטונית - הייתה דבר נדיר ויקר במיוחד, ומשום כך מיהר בשיחה והתמקדך בברורו שלום חמותו - לא זיהה האם דבר עם רעייתו או עם גיסתו, שקולותיהן היו דומים. לכן ענה לרבי: "אייך וויס נישט" = אני לא יודע. כאשר אמר כן, בתשוך עלתה על פניו החק' של הרבי...>.

עומד, מימין, בעת היכנסו של הרבי להთועדות

הרבי אף נתן דוגמה מפצצת האוטום לכר שהכחות נושאות בתוכה איזות: כדי לאפשר لأنרגיה האוטומית להשתחרר נדרשת כמות עצומה של אורוניום, ואז - מכוח הכמות - בכוחו של האוטום להרס את העולם. כך - אמר הרבי - היהודי שטבטל את החומר אצל עצמו, משחרר כוחות נפש כלאה שבוכום לבנות את העולם.

הרבי נתן דוגמה נוספת לכך שהכחות יוצרת שינוי איזות: תשעה אגונים - אינם יכולים להיות מנין לדבר שבקדושה; ואילו עשרה 'בעל עגל' מהווים מנין. זאת אומרת, שהשינוי ההפוך, תוספת של אדם אחד על התשעה, יוצרת שינוי מהותי באיזות. לכן - אמר הרבי לרבי חפר - ככל שתגדיל את המוסד ותשאף ליותר תלמידות, כך יהיה גידול גם באיזות.

"שלום עליכם ר' שמואל!"

הздמנות נדירה ומיחודה במנה בה נקרא הרבי חפר לחדרו של הרבי אריהה בשנת תשכ"ד. היה זה לאחר ראש עיריית קריית-Anנו הודיע כי ברצונו להקים בעירו 'תלמוד-תורה' לזכר נשמת אחיו של הרבי, ר' ישראלי ארוי ליב, עמו הייתה לו היכרות, והרבى בחר

ברב חפר נציג חב"ד אשר ישא דברים באירוע. באירוע, שהשתלב בטקס חגיון ציון עשרים וחמש שנים לקרית-Anנו, נכחו גם שרים וחברי הכנסת, ושר הפנים - שהיה דתי - החל להשמע בנאומו בィקורת על-כך שהרבוי מורה כיצד לה薨ג בארץ - בשעה שאינו מוגעה לבקר בה...

הדבריםocabו מאוד לרבי חפר שנintel את המיקרופון

הרבי העניק לו הדרכה מלאפת, בתראו את היסטוריית מערכת החינוך העולמית, וככה היה תוכן דברי קדשו: בימי הביניים, רק בני האצולה זכו ללימוד במוסדות חינוך, משום שאנשי האצולה ביקשו לשמר את המון העם נבער, כדי שתיוותר להם עלויות על פניהם, שטמנעו התקומות.

רק עם ראיית המהפקה התעשייתית של אנגליה, כאשר החלה הקמת בת' החירות לברים, בהם העסקו ילדים בני תשע ועשר אשר עברו אחת-עשרה שעות ביום, התעורר צורך בידע השבונאי מסוים, לצורך הפעלת המכונות וכיוצא-בזה, והמציאות הביאה לכך שלמדו אותן.

כאשר התעשייה התפתחה יותר ויותר, נפתחו בת'-ספר ועל כולם הוטל ללימוד במשך ארבע שנים, כאשר בני האצולה נהנים משנות לימודים נוספות, בשלב מסויים עברו כולם ללימוד שמוña שנים, אך בני האצולה לבדים זכו למדוד בגימנסיה או תיכון, עד אשר, לבסוף, סדר העולם הפך להיות שמליל הבט על מעמדות, יכולים כולם לעבור את מסלול הלימודים כולם.

bara'h"ב, אמר הרבי, התפיסה היא שיש להעניק חינוך אוניברסיטאי לכלם, עד כדי שבאמריקה יש הימים תואר "B.A." לכלכלה בית - גיהוץ, בישול וכו'. שכן המטרה היא לאו דווקא להעניק מקצוע לאנשים, כי אם ליצור מוציע חברתי אחד ושפה משותפת בין השכבות השונות.

בקצ הסביר הרבי שהכחות - החינוך המוני - נושא גם את האיזות.

גם כאשר המוניות הגיעו, והרב חפר הנרגש נכנס לתוכה, המשיך הרב ללוותו במבטו עד אשר המוניות נעלמה מן האפק". במשך הזמן שעד כנסתי למוניות אמר לי החסיד ר' בנצין שם-טוב ע"ה: 'או ווי, כאשר אני הגעת אל הרבי הקודם בשנת תש"י, ליווה אותו הרבי עד לדלת החדר, וחיתר לא ראיתי עוד...'; סיפור הרב חפר.

"דבריו של ר' בנצין הדיאגו אותי, ועל כן עשית מאמץ ודי לוודא שהחששו של ר' בנצין יפרק שוב נסעתי אל הרבי לרוגל כ"פ מנחם-אב"....

על "יחידות" לה זכה במסעה זו, בليل כ"ה במנחם אב תשכ"ה, סיפור הרב חפר: "באותה תקופה התעוררו קשיים בעבודתי וחוויתי ניסיונות שונים. פרקתי את אשור על גבי 'יחידות', והרבו התבטה שיזמות גדולה לי כי הגני עובד במוסד של הרב הנסי, ובמילא הדבר יעוז לי בכל העניינים".

"אמרתי"iani רוצה לדרות זאת בגלי, לחוש בכם, והרבני ענה: "ווערד לאזט אין ניט?" = מי איננו מסpter לך? אמרתי: "שאור שביעיס - היצר הרע". הרב הרצין, והמשיל לי

משל: אדם האוכל ומרגיש בטעם המאכל, כאשר עופר הוא להרהור בדבר חכמה שתופסת את מהשבעתו - הוא שוכן מהטעם שעומד בחיכו ושהוחש בו לא מכבר; וכן לאידך. וכך לגבי - יש זמנים בהם אני חש בך יותר, וזמןים בהם אני חש בך פחות, אולם תמיד - בך שאני עובד במוסד של הרב הירני קשור אליו.

"ואז הביט עלי הרב והוסיף: "איד דארפאט זיין בשמחה ביום מעון, אזי ווי אין א זונשינגענדיקע טאג" = עליק להיות בשמחה ביום מעון, כמו ביום שטופ-שמש".

"התلونגתי גם שעקב עומס הטראדות בענייני הכלל, הרי שהפסקתי כמעט לחולין ללמידה עצמי".

"הרבי השיב שבמושדי בוזאי קיימות שתי דלותות - האחת בה ננסים ישירות אל החדר, והשנייה בין חזרה של המזכירה לחדר. בהגע השעה אחת בצהרים - הורה הרב - תגעל את שתי הדלותות,

ואמר: "כבד השור, כעת הגע תורי לדבר". הרב חפר פנה אל הקהל ואמר: "שמענו משר הפנים העלה לבני נוכחות או אי-nocחות של הרבי מליבוואויטש בארץ".

"ברצוני לומר: אברים שלמים נושרים מגופו של עם ישראל, המונימ משורדי מלוחמת העולם השנייה

עזובים את הארץ ואת היהדות, ואין מי שידאג להם. והדבר קורה בשל התנהגותכם. הרב מליבוואויטש ישב בניו-יורק ומדבק את האברים הנושרים בחזרה לגוף של עם ישראל. לאור זאת, אין מקום לשאלת מודיעו הרבי אינו מגיע לארץ".

הדברים הותירו על הקהלה רושם עז, אך פגעו מאודبشر, אשר פנה למצוריות הרבי והתלונן על-כך שאדם צער העז לדבר אליו כך.

המעמד הנ"ל התקיים בל"ג בעומר, ולרגל חג השבעות נסע הרב חפר אל הרבי.

קשהagi, אמר לו הרב חזקוב שבערב חג השבעות הוא ייכנס אל הרבי. הרב חזקוב הדגיש שזו לא תהיה 'יחידות', כי אם 'שלום עלייכם כלל'.

"כשנכנסתי לחדרו של הרב", סיפור הרב חפר, "קידם אותו הרב בחיקך רחב ואמר בהטעמה: "שלום עלייכם ר' שמואל!". הרבי אמר: "בוזאי אמרו לך שזאת לא 'יחידות' אלא קבלת פנים" וביקש שאספר על הנעשה והנשמע.

"על פניו הק ניכרה שביעיות רצון. טרם צאתי אמר הרב בהטעמה מיוחדת: "קב-לת ה-טו-רה בשם-חה וב-פנימיות!"".

"להיות בשמחה ביום מעון, כמו ביום שטופ-שמש"

בתום ביקורו של הרב חפר אצל הרבי לרוגל חג השבעות תשכ"ה (ככל הנראה), הוא זכה בזכות נדירה: בשעה שעמד עם חביבותיו מחוץ ל-770-770 והמתין למוניות שתסייע אותו לשזה התעופה, הבהיר לפצע כי הרבי מסיט את התריס שבחדרו ומabit עליון.

אותם במקומו ושתלים בתוך גן עדן, ואיזי הצמיחה היא עד לבחינת 'ארזי הלבנון'³.

כך, אמר הרב, באשר לכך שהוא לומד היקן שהוא לומד, ובעתיד יעבור ללמידה במקום אחר. ובירך שהצמיחה תהיה גדולה מאוד.

משיח כבר יכול לבוא!

לhog הסוכות תש"ל התקoon הרב חפר לנסעה אל הרביה יחד עם רعيיתו מרת רבקה ע"ה. אלא שבתהה, מרת שיינדל גוראריה ע"ה (אם הרשות), נפטרה באותו עת, והנסעה בוטלה.

את הנסעה לחודש תשרי, המיר הרב חפר לנסעה לדרגל ימי י"ט כסלו. כאשר זכה להיכנס ל'יחידות' במהלך אותו ביקור אחזה בו התרגשות רבה, והוא אמר: "שהקב"ה ייעזר שבעפעם הבאה נגיעה לקבל פני משיח צדקנו".

פנוי ה'ק' של הרב הרצינו, ואמר: "דער מיטעלער רבבי האט געזאגט או' 'חבל' משיח' זיןען מיד שוין בעיינוקמען. משיח קען קומען!" = הרב האמציע אמר שאות 'חבל' משיח' כבר עברנו. משיח יכול לבוא!

* מתוך תשורתה חפר-חשוף⁴

תשב שעה אחת ותלמוד. הרב תיאר את מבנהו של מושדי בדיקות כפי שהיה.

"יאז אמר הרב, בניגון של מאמר: "חויל זאגן דאך" אליהו גענה בשעת המנחה". פארוואס דזוקא דעמאלאט? ויל בשעת מנהה איז דאך דער תוקף היום, דער אור היום, די זונ, שיינט. דאס האיסט דער זשימיוט פון עולם הזה וכוכ' בליביט בתוקף. און מ'ברעכט דאס און מען גיט דאס א זועק צום אויבערשטן, איז דאס...". = חז"ל הרי אומרים "אליהו גענה בשעת המנחה". מודיעו דזוקא איז? כיון שבשעת מנהה זהו, הר', תוקף היום. אור היום, השמש, זורחות. זהינו שהgeshimiot של עולם הזה וכוכ' עומדת בתוקף. וכשישובים זאת ונוחנים זאת לקב"ה, איז..."

כעבור שנים, הייתה הזדמנות נוספת בה השמיע הרב באזני הרב חפר אמרה, במוגינה דומה למוגינה בה אמר את מאמרי החסידות.

היה זה כאשר הרב חפר ביקש להבהיר את בנו ר' משה שי' מתלמיד תורה שאינו חב"די ל'חדר' החב"די שהווים בבני ברק. הוא שאל על כך את הרב, והרב חיל לומר במנגנית מאמר: "ישבעו עצי ה' ארי' לבןנו אשר נטע", ואומרים חז"ל⁵: מודיע נאמר 'אשר נטע' (ולא 'אשר שתל')? משום שהעצים הי' קיימים כבר לפני כן, אלא שם היו 'CKERNI חביבים', והקב"ה עקר

(2) בראשית רבתה פט"ו, א. ושם: "ישבעו עצי ה' ארי' לבןנו אשר נטע, אמר רבבי חנינא פירני חביבים ה'י, ונקנו מקדש ברוך הוא ושכלו בתרוך גן עדן".

המשך מעמוד 19 <>

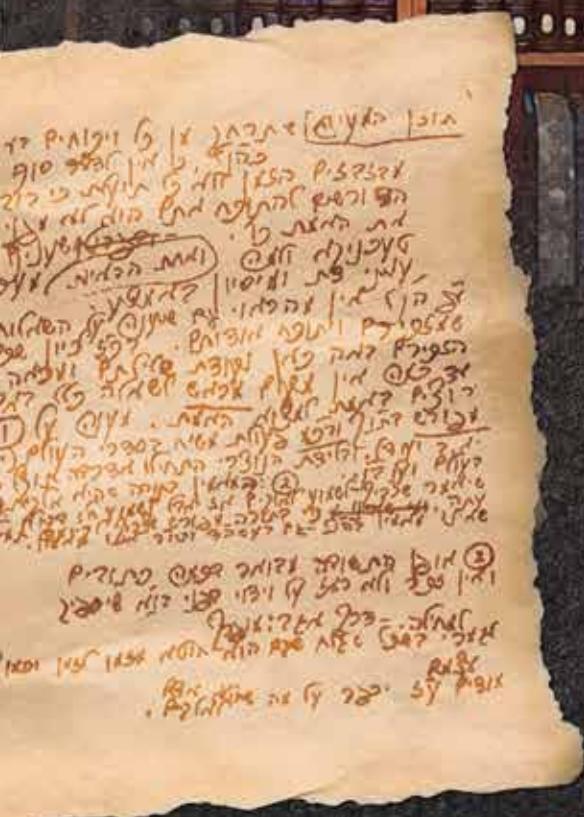
כדי להעלים עין הצנורה, או שהוא כדי להעלים מבני הבית את דבר ההתקפות עם הגאון מורוגוטשוב. באניך ח"א נדפסו שתי שורות מ"ק אדמור' שליט"א אל הגאון מורוגוטשוב, האם נשמרו תשובות הרוגוטשובער? האם נשמרו העתקות שאר שו"ת כ"ק אדמור' שליט"א אל הרוגוטשובער?

הרב הציג את האפשרות הראויונה: "כדי להעלים מעין הצנורה". ועל האפשרות השנייה: "כדי להעלים מבני הבית" כתוב: ! אין לה שחר כלל - פשוט. ועל השאלה השניה השאלה: לחפש בארכיזון.

ישנן אגרות נוספות שליח ובני לגאון, אלא שאז כבר יצא מגבולות המץיק (רוסיה), ושם חותם בשם ה'ק'.

המשך ב글וון הבא אי"ה

אנא יפשי כתבת יתבטת

השתלשלות קבלת 'תורת דור
השביעי' - תורת רביינו, החל מכתיבתה
לעצמו ומסורתה לבזזדים, וכלה
בהדפסתה והפצתה לכל רחבי חבל.

פרק פתיחה

הרבי בנימין שיחי סוחייק
משפיע ביש"ק חח"ל צפת

אלן

דומה לה לתורת רביינו, אשר מלבד קדושתה ושרה - עליהם נאמר מאמר החכם¹ "במושפלא מפרק אל תדרוש ובמקוסה מפרק אל תחקור", הנה גם אין כדוגמתה בההפרנאות, בבהירותה ובהנשחתה. כל מילה ברורה בסולות וכל שורה מדוקיקת להפליא. מפתחות לפתחה למצואו איה מקום הביאור בספרו, ומפתחות לסייעו היכן מתבאר המבוואר בכל כל הספר. הערות מראי מקומות, פזירים על כל ציטוטו, והערות הרחבה ושולי הגליון להעמקת הנדון.

אין הדבר מובן מלאיו כלל ועיקר. גישה רבתית השתקעה על כל קונטרא השודפס. החל מאמירת השיחה, חזורה, מערוכות הנחה ועריכה וכשלשה סוג הѓאות - עד שלבסוף יצא האישור מעת המלך לחותם בחותמותו. חותמת בעלט ארבע אותיות - הכתובות בשיפורפרת דו"ו שחרור כפחים שערכו יותר ממיטיל זהב עוזר המשובץ פניות ויהלומי פאר - מ-ו-ג-ה. אין שחר יותר בהיר, זך וקורן הקים בכל אוצרות תבל, לשחרוריות חותמת ה'מווה', כאילו אומר הנשיא - כן, להה כיוונתי בני, ובזה נתנו חפצ שתקשי ראנך ותמלא לב'.

הסקירה שלפניינו חשובה הן מצד 'הcroft הטובי' העצומה לנונן התורה שנגה עימנו בטוב עין ולא חסר במאמן, והן מצד ההוספה לתשוקה ולצמאון העז לכל מידע למי שהינו כל חיינו ואורך ימיינו.

קודם שנגע למלאת הקודש לסקור את השתלשות האירופים, וננסה להביט מעט וללמוד מכל נדבר שהתחדש בנסיבות שונות נשיאות נשיא דורינו, והוא לפתוח בהקדמה הראוי להתכבד', בנושא מכובד שכזה.

*

באחד מהזמנים סיפר כ"ק אדמור" (מההורש"ב) נ"ע אודות אבי - אדמור' המהרא"ש² - "שלא עין

(1) בן סירא ג, יט-כ. הובא גם בחגיגה דף יג ע"א - ושם צוטט בזה הלשון "שכנן כתוב בספר בן סירא: במופלא וכו'".
(2) ספר השיחות תורה-שלום - ע' 53.

מעולם בהקדמה מהיבור, זולת במקום שהקדמה עצמה ספר"³. ולהלן הקדמה במלעת לימוד תורה רביינו, מהו זה כמיין 'ספר' בפני עצמו, וחשובה היא כשלעצמה.

מרוגלא בפומי חסדים הראשונים דברי הרמב"ם בהלכות חמץ ומצה⁴: "מצוות עשה של תורה לספר בניסים ונפלאות שנעושו לאבותינו במצרים... לפי דעתו של בן, אביו מלמדו. כיצד: אם היה קטן או טיפש - אמר לו,بني, قولנו הינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים, וביליה הזה פדה אותנו; הקדוש ברוך הוא, ויצאנו לחירותו; ואם היה הבן גדול וחכם - מודיעו מה שאירע לנו במצרים, וניסים שנעושו לנו על ידי משה רבינו".

ויש לדיק בדבורי שכתב "אם ה' (הילך) קטן או טפש" שאפ' אם חסר סה"כ אחד מהשתיים (נוןיה טפש אבל גדול או אפילו חכם אבל קטן בಗילו), או' יהה האב בלשונו 'ובדעת' ידבר⁵ וספר לבנו ש'בלילה זה פדה אותנו הקב"ה, והוא יציאנו לחירותו". אמן רק באמ הילך יתרונו בתחרה - גם 'גדולי' וגם 'חכם', רק אז יספר לו "ניסים שנעושו לנו ע"י משה רבינו". שכנן ב כדי להסביר את נזכרתו של 'משה' בעולם והיותו מומצע המחבר - צרי' לב' קורטירוניים,

ואין זה אלא זה: א. 'גדול' - בכמות ימיין; ב. 'חכם' - באיכות שללו. כי בהיחס אחד מהשניים לא יהיה ביכולתו לחתוף את הנקודה העדינה הללו.

אלא שעם כל זה, אףלו قولנו 'גדולים וחכמים' - ובঙנון אחר⁶ "قولנו חכמים, قولנו נבונים, قولנו יודעים את התורה" - בכל זאת אין איתנו יודע במהותו של 'משה' רבינו. אבל בכורה מציאתו 'בר' לכולנו. ובדי'יקא כותב הנני 'בר' לכולנו' היה ומקובלנו אשר חסידים פיקחים הם⁷, ואף בהיותם צעריים

(3) ולקח לדוגמא את הקדמה ספר אמרי בינה.

(4) פרק ז הלכות א-ג.

(5) תניא פרק לח.

(6) הגדה של פשת.

(7) אמר כ"ק אדמור' הצ"ז: "חסידים הם פיקחים", ובאמצעות החכמה החסידית הם מבערים את חכמת הנפש הbhmitah" (אג' ק) כ"ק אדמור' מוהרץ" - כרך יג, עמי' תלול). ומוסיף שם כ"ק אדמור' מוהרץ": "ישנו מאמר המרוגל אצל חסידים מדור דור:

תוכנה זו קיימת גם אצל צדיקים אשר דומים לבודאים.¹²

* * *

ההשינות והיוקר בתורת הרב

שני פתגמים בספר 'הימים' הקדיש רבינו למullet לימוד תורה הנשייה. הראשון בימים ט' אדר-שני: "గודל התשוקה להתקשרות, יכול להשביע רך כאשר לימוד מאמרי החסידות שאומר הרב וכותב, כי בראיית פנים לא סגי", והשני ביום כד סיון: "השואל בemma היא ההתקשרות אל' מאחר שאין אני מכירנו פנים, ההתקשרות האמיתית היא ע"י לימוד התורה, כשהוא לומד המאמרי חסידות של', קורא את השיחות .. הנה בזה היא ההתקשרות". מעניין להזכיר מעט בדברי הימים ולראות את יחסו המופלא של כ"ק אד"ש לתורתו של כ"ק אדמור' מוהרי"ץ. דוגמאות לדבר ישן לאין קץ, אבל אתמקד בשורות הבאות בשתי מעשיות משנה תרצ"ה. בשנה זו¹³, החל מחודש תשרי, כאשר הרבי (הרמ"ש - כפי שנקרה אז) הגיע לאוטוואצק. בין תלמידי הישיבה החלפה המשועה כי אדמור' מוהרי"ץ מינה אותו למנהל הרוחני של הישיבה, וכי הוא עתיד להישאר באוטוואצק על מנת להתעסק בהדרכת תלמידי התמימים. עד מהרה התבררה השמועה לנכונה. בתוך תפקיים מנהל הישיבה נכנס הרבי להיכל הישיבה לעיתים תוכופות.

הוא בכל עצמותו, היהו שלומד את החסידות של הרב והולך בהדרכותו ללא הבלתי, מביל להתחשב עם הבנו, ואפי' מביל להתחשב עם ההגבלהות דחוות המקיפים - איזו נועשית התקשרות עצם עצמו, והיינו, דברין של למידה הוא באופן שעומץ שם ("עד איז דארטן"), וכ��הוגם הידוע שלא זו בלבד ששה לא למד את התורה, אלא עוד זאת, שהتورה מלמדת אותו, ובתורה זו (תורת החסידות) נמצא העצם של הרב - איז נועשית התקשרות עצם בעצם. ועי"ז מניעה בקשתו .. בהעצם ממש, ומילא ההמשכה היא באל' גובל, בכל המctrיך לו".

(12) רות רבה פ"ד, ג. וראה ב"ר פס"ח. במדבר פ"ג, ה. אסת"ר פ"ז, ב.

(13) בקץ תרצ"ה העתיק אדמור' מוהרי"ץ את מקום מגוריו מושעה לעיריה אוטוואצק הסמוכה והוא עברה לשם גם היישיבה המרכזית תומכי תמיימים, לבניין בעל 3 קומות ברוחב סלולואצקענגן. מלבד הבניין המרכזי היו בראשותה של הישיבה עד כמה בניינים קענים שנשכו לחדרי לינה עבו התלמידים.

לימים⁸ ניכרת נקודת ההתקשרות והכרתם כגדול וחכם' בעצם הכרה מציאותו של רבינו בעולם. אכן, כמו ניכר, כגדל ההבנה בהכרה 'קיומו' קר ההכרה בחוסר הבנת 'מהותו'. ולפיכך כל פיסת גילויים מהם - אצימים-רצים אנו לתופסה, ממהרים להיכלה, ולבוחנה על כל צדיה. למען נקבע רעב 'מעטו מזער' חיות מאור האמת, שיבש רעב נשפטנו.

*

ג. הקשר בין הרבי לتورתו:

כאשר הקב"ה נתן את התורה בהר-סיני, הוא פתח במלה 'אנכי'. אומר על כך רב' יוחנן בגמרא⁹: ש'אנכי'ראשי-תיבות: "אנא נפשי כתבית הבית" ותרגומו "אני בעצמי כתבת' ונחתת". בהסביר הפשטני מובן שהקב"ה בכבודו ובצעמו כתב את התורה וננתנה לישראל.

אמנם, אדמור' הזקן בספר לקו"ת¹⁰ לומד כהרגלו את המשפט הגמורתי הזה, באופן שונה ומחודד יותר - "את עצמותי ומהותי כתבת' ונחתת". ב תורה נתן לנו הקב"ה את עצמו, כביכול. הוא הלביש בה את חכמו האין-סופית ואת רצונו העצמתי. כאשר יהוד' לומד את התורה, מתמודג שכלו עם שכלו של הקב"ה, כביכול.

הרבי לקח את הרעיון הדק הזה, ומסביר¹¹ אשר

"חסדים זיינע קלוגע" [= חסדים הם פיקחים] פירוש הדבר, חסדים מבנים את ההתקচות וההמצאות של הנפש הבאה, ואינם מאפשרים לה להוליכם שלול". וראה בעניין זה באג"ק כ"ק אד"ש (בקשרים שונים) ח"ה, ח"ז ובח"מ. מעניין לכך שגם בד בבד עם יתרונו המולד כ'פיקחים' כותב אדמור' מוהרי"ץ: "חסדים זיינע קלוגע - וכותב 'הן לחכם ויחכם עוד' וביחו' עובדים" ספר השיחות תש"ד (שיחת יב תמו אות ד) ו'ל' (8) ע"ד "בוצין מוקפיה דעת" [=דעת דעת עוד עוזר מפריחתה ניכרת] (ברכות מoch ע"א) - ונוטע הפיקחות רודע בהם ועד מקטנותם ניכר בהם הטבע.

(9) שבת קה ע"א - לגירסת העין יעקב.

(10) שליח מה, סע"ד ואילך. וזה שעצמות ית' נמצאו בתורה בחלקית דראה - תנייא פמ"ז. ובכ"מ.

(11) ראה לקוש חכ"ז ע' 24 ואילך. וש"ג. וראה שיחת ש"פ נצבים תש"ד: "צ'יקים הכניסו את עצם, בכל עצמות ומוחותם, בתורתם .. כאשר לומדים את החסידות של הרב, והלימוד

הענדל חזר על החזי' הראשון של המאמר, ואחר - נך הורה הרמ"ש לחבבו לחזור את חזי' השני של המאמר. הרמ"ש היה מרווח מאופן חזרת המאמר על

יד' השניהם.

הרהור'ה"ח משה אלילו גורעליצקי

הרהור'ה"ח יצחק הענדל

הרהור'ה"ג יהודה עבורה

מספר הרהור'ה"ח אברהם שי' גורעליצקי אוזות אביו הרהור'ה"ח משה אליהו ע"ה¹⁸: "דמעות זלגו מעיניו כאשר היה מתאר כיצד הרבי היה מיטה אונן בשתיקה לשמעו כיצד הוא וחבריו חוזרים על שיחותיו ומאמratio של אדמו"ר מוהרי"ץ, כביכול לומד הוא מפיים, אך כאשר האצלו הלחץ מפי הרבי הסבר קלשו על המאמר, נכחו לפעת כי אצלנו נמצא המאמר כמנון בקופסה".

"יהודיות שתי המעשיות שהזרכו, מלבד הזדרחותה הפניה מארה - עובדת יחסו המעורר השתחאות והתקשרותו הבלתי נלאית של רבינו לרבו"ק אדמו"ר מוהרי"ץ, הינה העובדה שאת היחס הייחודי הלו ניסה הרבי להציג עמוק לתוכו ליבותיהם של מושגחיו באוטואצק, ולגרום אשר גם בהם יגע המאור במלוא עצמתו, ויוכחו כי טוב הוא. פועלה זו ממחישה את שלימות חיותו והתקשרותו של הרבי, ממש בכח' ח'י בעצם' - כזה שבכוחו יוכל גם להחיות¹⁹ את סובביו.

[מענין לציין שקנותו זו, מגע גם מהרבី עצמו - עד כדי הקיצניות שבՃבר - שבஹ' הרהור'ה"ח יצחק הענדל ע"ה²⁰ בישיבה באוטואצק, זכה בנוסף להמנות בין החזורים של כ"ק אדמו"ר מוהרי"ץ. באחד הפעמים, אמר הרבי פסוק באופן שונה מכפי שכותב בן"ך, והרהור'ה"ח חזקאל (חאטשע) פיגין ציווה עליו לחזור לנוסח הכתוב בן"ך, ולמעשה בה'זורה' חזר

פעם ונכנס הרמ"ש להיכל הישיבה בעת שהגה"ח ר' יהודה עבר מסר שיעור לתלמידי הכיתה השנייה, ואמר את חידושיו בסוגיה הנלמדת במסכת כתובות, כמונו בכל יום. הרמ"ש האזין בקשיב לשיעור, מתחילה ועד סוףו, ואחר-כך הלך אל אדמו"ר מוהרי"ץ למסור דוח על השיעור¹⁴.

מספר הרהור'ה"ח יצחק הענדל ע"ה¹⁵: במקביל לניהול הרוחני הישיבה הרמ"ש התמסר להדרכת תלמידי התלמידים בדרכי החסידות, ותבע מhabhorim שישנו בעל פה את מאמרי אדמו"ר מוהרי"ץ.

בעת היא התחילה אדמו"ר מוהרי"ץ לומר סדרת אמרים עשירים מאוד בהסבירת החסידות, שעוסקים בהרחבה בעבודת התפילה - לימים נודע בשם 'המשך תרצ"ה'¹⁶. מבון שהتلמידים רצו להכנס ולשמעו כל אמר, אולם הרבי הדיע על תקנה חדשה: רק תלמידים שהשתתפו בה'זורה' על אמרתו האחרון של אדמו"ר מוהרי"ץ ויזדים אותו היטב בעל פה - יכולם להכנס לשמעו את המאמר הבא. הרמ"ש הבahir כי אין בכוונתו לבחון את כולם, אבל מפעם לפעם יבחר כמה בחורים ויבחן אותם. ואכן, אחריו אמרת התהלים במושאי שבת ליל הווענאנ' ובבה, קרא הרמ"ש לרוב הענדל וחבבו זלמן מינדלין ה"ד, וציווה עליהם לחזור בעל פה את המאמר "בורא ניב שפתים" שאמור אדמו"ר מוהרי"ץ בליל שבת חול המועד סוכות¹⁷. למרות שהלך זמן קצר מאז אמרת המאמר בשבת, ידעו התלמידים את המאמר היטב. הרוב

18) הי' משפייע קהילת חב"ד מונטיריאול, קנדה. נפטר בשנת תש"ע, אוזות תולדות חייו ראה 'ימות המשיח בהלה' ח'ב, שם כתוב בנו - עורך הספר הרהור'ה"ח אברהם ('מ' בתוות'ל' אולה תורה) סקירה מורתת אוזות ימי חייו ומשמעותו.

19) ראה סה"מ ר' ר'ת שם ע' ג. ו'ב' בראשית תש'ב. ראה ד"ה השם נפשנו ("ב' תמוז) תרצ"ד (סה"מ תש"י ע' 255) וכן בד"ה הנזכר תשכ"ד. בתשורה הנזכרת.

14) תפיס מספר מראה כהן, נדף כתשורה לחתונות מיישובין-הענדל.

15) מעוניין שרבי אף ערך התווועדות לבבוזו, בבייקוור בצעירותו ב- 770 - וראה תפיס מזמן ספר מראה כהן, יצא לאוד כתשורה לחתונותההן-ולבולובסק.

16) ספר "מ' תרצ"ה, בתחילת.

17) נדף בספר המאמרים ח'ב עמ' 67.

הכתבות יתווסף פרק נוסף: 'פרק התגלות התורה החדשה - תורתו של משיח'. בבחיה "או יבקע בשחר אורך"²².

בפרק זה (על התורה דלעתיד) תהה סקירה מקפת אודות אופן התגלות התורה החדשה עליון נתעכט (ולא רק כדורי רשות ונוברי עתיות) אלא ככללה שחוות תקופה הגולות. בו פורט תħaliħek 'התגלות' על כל פרטיו: זמן, מקום ופרט המאורע.

'למען ידיע' דורותינו ודורות הבאים לאחרינו'²³ אלו שיולדו עמוק בתקופת תחית המתים ובשפע גילוי האלוקות הבלתי נדלה כשתימלא הארץ דעה - אך מלך המשיח עוד בהיותו בתקופת הגלות החשוכה נלחם ביעז ולבד להבאת אוֹר הגואלה לעולם, יסופר על סליוחות

עשרה בעקבת תשכ"ה (לאחר כמונן תיאור והסביר מקרך אודות עניינים של של' סליחות - מות ולמה הי' צריך לאומרים): בהם נשנק קולו הקדוש של כ"ק א"ש במילימ' בעשירין לח"ש ספוך מלך בבל. ואחר עלי' עיר הקצש. ונקרוב רב החובל... פצעי לא ריבקה וחבורותי רצחה. וענין הכהנה צופה לדוד'יך עד כדי עזקה בכ' הקורעת לבבונות והכאכה על העמוד - באומרו "ה'עוֹד לֹא שָׁכַּח חֶמְתוֹ לְגַנְחֵז עַל מַה עָשָׂה קָהָה וּמָה חָרִי?" עוד יסופר על הווענאנא רבא תשמד', אך בעומדו ע"ג הסטענדר בכ' אליך קיוינו כל היום" והוא היחיד שהאמין בטחון גמור שאכן יקרה הדבר, ונחמתו היהתה באומרו "אודיך הו' כי אינפה בי" שהאמין באמות ובתמים שהכל הי' שווה בשבל גilioי עיון הגואלה בו הם חיים; זעק לעורר את כל ישראאל עשו כל אשר ביכולתכם", ועוד ועוד.

*

במהלך הסקירה נשתדל להתחקות אחר פירוטם וגילוי תורתו של הרבי מעת הפצעי אילת-שער 'דור השבעי'. חשוב לציין, שבמסגרת סקירה זו לא מדובר ההו"ל של המרכז לעניינו חינוך, המהווה סוגיא בפני עצמה וואינה לר'יעה רחבה, ומה עוד שכבר נשתרבו הוקולמוסין בתקופה האחורה אודות כו"כ קבצים שיצאו אז ובכל ממשה בה הז��, נעשתה בעבודת תמצאות אודות ההו"ל על רוב קבציו. ואין כאן

ר' יצחק בקשנות משפייעו. אמן כ"ק אדמור' מהורי"ץ לא אהב זאת, ותיקנו שלוש פעמים, וככלות חזרתו, שאל ר' חאטשע את הרבי - 'הורי' כך כתוב בנו"ר? והשיב לו: 'אבל זהו לשון הרבי, וכוכנתו נקרה על מאמרי רבוינו הקודמים עליהם מבוסס אותו מאמר דא"ח שאמר, דבר המלמדנו בגודל דיוקן כל משפט, מילה ותג - הכל כדברי דוד²⁴ רוח הו' דברי ומלתו על-לשוני'].

*

ומי יתן ועוד קודם שתושלם סדרת

שאל ר' האשכנז את הרבי - 'הרבי כר נחוב בנ"ר'? והשין לו: 'אנל' יהו ישוע הרבי!'

(21) שמואל ב - כב, ב. ובתרגם יונתן בן עוזיאל פירש "אמר רוד ברוח נבואה". ואולי כאן המקום להעיר: פעמים אחדות השתמש הרב במשמעות לשון שבו השתמש הנביא עmons (ז, י) "לא נביא אגוי ולא בן נבאי": "לא נבאי אני ולא בן נבאי, אני דיפלומט, ולא בן דיפלומט..." (שיחור'ק תשיל"א ח"א, עמ' 451); "שאלוני מני הוזאות המוחלתת כל-כך שהרצין להזכיר שטחים גודר צורות מגוונים, וכותצאה מענין אי תיקון חוק 'מיוחה היהוד' החול גויים להחרעב בענייני ארץ-ישראל, ורק כתמצאה מיהו נחנותן, לגויים יצאי ברית-הומות הצללה גם רושה להחרעב בענייני ארץ-ישראל - מנין ידע אני בזדאות מוחלתת שאלה הסיבות?

האם הנר' נבאי? לא! איןני נבאי! האם הנר' בן נבאי? לא אמרו' לא היה נבאי ולא יקפיד על אמרית זו - אני חזר על ר' הוא לא היה נבאי! ומכיון שם הוא סביר... לכן אמרו' אני זאת בת גלו.

[...] ואם כן ממשיכים בשאלתם אם אין נבאי ולא בן נבאי, מנין ידוע אתה ברור כל כך שגים מותערבים מצד סיבות אלו?

אלל שלצורך ידיעה זו ישנו פסק דין הרובב"ס בהל' חנינות - שאசර מתרחש משחאה אצל יהודים, ונינתן לבור ואת במספר אופנים... הר' ברור הוא שכן זה "מנגה העולם" ו'נקרה נקורית' אלא זה בודאי קשור במעשהיהם של ישראל' (שם תש"ל ח'ב עמי' 176); "בוגנו לזכנה הר' כמדובר לעיל הכל סוכם, ועתה יכול המצב להשנות רק על-ידי נס, ומכיון שלא נבאי אגוי ולא בן נבאי, אין יגידוizia נידאה השם תברך, אולם כמו שעדי עתה הוא ניסים, יכול הוא להארות גם גם עתה ואיפלו בים אחד!..." ובאג"ק לכ"ק א"ש נמצא ביטוי זה בכ"מ. וכتب ע"כ הרה"ח מרדכי מושה לאופר (התקשרות גלון מס' 784): הנה לגופו של עניין - את הביטוי "לא נבאי ולא בן נבאי" במקומו, אמר עמו הנבאי לאמצחיה (שה' כהן לעבודה זהה) והוא בפי' רשות' על ארתו: "לא נבאי אנכי - איני מנבאי שקר שלכם הנוטלים שקרים להיבנא, אני צרך לכל זאת ולא נהגתי ר' שאני עשי". ועל-פי זה שلتעורר עם הביטוי המופרנס "הנה להם לישראל אם אין נבאים - בני נבאים חן", וכן עם מה שנתבאר בשיטת ש' ש' שופטנים תנש'א, עד כאן תוכן דבריו. ולכורה עפ'ז החידוש כפוף, אולי בה מעיד כ"ק א"ש שם אבי המקובל האלקי גם הוא בכל הנבאים? לה' פתרונים.

(22) ישעיהו נה, ת.

(23) מעיין עפ'ז איזה קרייטרין יתרחק 'דור' לעת'ל.

ישנו מאורעות בהם ברור ש'ק א"ש אמר וחזר תורות, אך אין בידינו את האפשרות למצואת תוכנם אלא עצם העבודה שכך הווה, וכך עשה. למשל, העבודה שכ'ק א"ש שימוש כרב בית הכנסת בשנת תר"פ עת היותו בן ח"י שנים בלבד²⁵, מיעידה ברור על היותו דורש בדברי תורה המעוררים את כל מתפללי השול' להתנהג בדרך ישראל סבא - מותקף תפקיים²⁶, אמנים אין בנמצא עדות בדבריו שם, מלבד עצם העבודה ששימוש כרב בית הכנסת.

*

סדרת הכתבות יתחלקו בכללות לאربعة חלקים: א. תורה שכתב לעצמו; ב. הכתבותיוות תורניות ג. בתור חתנא דבר נשיאה; ד. זורח המשם - לאחר הסתלקותו של כ'ק אדמור מהורי"ץ.

(25) ואכן ישבנו כתוב מינוי של הרב לרובנות "בית מדרש פארਬיץ'ין" בקייטרינוסלוב, מטאיך ח"י בתשי"ר תר"פ. כפר חב"ד גליון 41, עמ' 850, ר' רואה גם ירושלמי ר"ה פ"א (ה"ז): "מה שהוא מצוה לישראל לעשות הוא עשה" ובודאי דברים שיזוינו רבינו, עשה בעצמו, והנה במלהל העשינים מצינו כוכך דרישות מכ'ק א"ש לרבי קהילות ובתי כנסיות, ולהלן כמה מהם: שמחות תשי"ב (אחריות הרב על קהילתו, אף שאינו اسم באופין שייר בכל מעשיהם - הן לחיב ומן לשיליה, האחריות עליה, עד' ובוזמת הראש לנוך); לקו"ש ח"ז עמ' 305 (הצורך לעורר את בני הקהילה בהלבות הנצרות ולא רק בעניינים הקשיים ביחסות תורתה, עבודה וגמ"ח), וכנהן מצינו הרבה. עוד ניתן למצוא בספרים - רב - מורה דורך (איגוד השוליחים); שליחות הכהלכה (שוחאת); שוחות השוליחים (לדורות); ספר השליחות (קה"ת); תורת השוליחות (קה"ת) ועוד.

מקום להאריך, וביחוד שאינו נוגע לנושא כתבתנו - השתלשלות תורתו של הרב²⁴.

כנזכר, במהלך הסקירה נתקדם בעיקר אודות השתלשלות תורתו של כ'ק א"ש. מתי החל לאומרה, לכתחובה וללבסוף אף להדיפה בצורה מסוימת, המופצת לכל שיפין, עד ימינו אלו אשר לכל ישראל אורה.

(24) בזואי שגם שם ישבנו רבי גilioim אף בחילק התורה של רבינו אך צרכיסם הם לפרך בפי עצמו. ודואג לאדבר מצעני לאחרונה בתשרי תשפ"א, אז נערך פולמוס נרחב בין רבינו ליבאוייש, אודות 'שליחות בכפרות' - בעיה התהוורה בימה הסגירות של מגפת הקורונה, כשcolsם היי בהסגר ביתם, ולא התאפשר ליצאת ולערוך את הרכרות ההלכתם. ובראות צעד עמו נעמד מוכן הלהבה חב"ד והציג את שירותיו להוויה של כלהות. בראש היזומה עמד אז הרה"ז משה שי' קורנויץ (ולצדו תהי'ם הרבנים החסידיים והగאנטס - ר' מיכאל שי' אבישי, ר' ברוך בועז שי' יוקובי'ץ ו' יוסף שי' טיב) ונקדות טענותם - שעיקר הרכרות לשיטת אדה"ג, צרך לכך להיות באמצעות 'וחחיות תרגנול' דיקא, ולעומתם חלק מכב"ד רבני הרה"ח ישואיל יוסף שי' העדיל (סביר שעדיף לאדם לעשות בעצמו על כסף מאשר ע"י חבירו בתרגנול, כשהמלח מכב"ד דרוקמן: "כאשר לא ניתן לשמשה מפי הרה"ח דוד מאיד שי' דרוקמן: "אי לעניית דעתם כבאים מימה, לעשות כפרות על תרגנול... איזו תרנגול...". עננה שנסחמה מפי הרה"ח דוד מאיד שי' דרוקמן: "כאשר לא ניתן לעניית דעתם כבאים מימה, עשים על מועות או כסף, לנגד עני יומדת וחברת שיצאה לאוד לקראת חגי תשרי בתרגנול, כשהמלח מטבחו היי - טענה שינה אופציה להשרות כפרות על ממון (עם נוסח ברכה בהattach) כוכון אין שום ספק ע"פ הקבלה עדרי לששות על תרגנול או תרגנול, אבל כאשר אין אפשרות עדרי לששות על כסף". וזה דוגמת נפק'ם אחד מני אלף אשר ניתן למצוא מאותם ה"ול שהוזיא רבינו. ועוד חזון למועוד.

א. תורה שכנה לעצמו

תקופת קטרינוסלב, תرس"ט - טרפ"ד:

בימים הבהירים, י"א ניסן תרס"ב, ביתו של ר' לוי יצחק והרבנית חנה התמלאו כלו אורה¹, בן בא לעולם - הלא הוא רבניו שליט"א. אז התגוררו בעיר ניקוליב², בסמיכות לאביה של הרבנית - הרה"ח מאיר שלמה נובסקי ע"ה, ששימש כרב השמי של העיר. שם גדל ורבינו עד הגיעו לגיל שש (בשנת תרס"ח), ובכלות השנה עברו משפחתו שניאורסאהן הצערה לעיר קטרינוסלב, שם שהה ורבינו בין השנים תרס"ט עד תרפ"ו - שבעה עשר במספר.

הורה"ח מאיר שלמה
נובסקי

עדויות גדלותו התורנית וצדיקותו קיימות לאין קץ, והלא הן כתובות בספר דברי הימים הפוזרים לרוב בכל "משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר", אלו הבתים ח'ב³ (המסדים ובתי מגוריו החסידיים) השוכנים "בכל מדינות מלכותו", מלכות גואלם של ישראל - המושל בכיפתו של עולם.

הערות וחידושים תורה על הש"ם.

מקור ראשון לכתיבת חידושי תורה ע"י רבניו מצינו במחברת קענת המכומות ורבת האיכות אשר נחרסמה ע"י ר' משה ש' אודנסטיין (ראש ישיבת תותל נתניה) בשעתו.⁴ וקדום לכן, מספר מיילים תולדות כתבה.

יהוד'י יקר חי בארץ ושמו 'ישעיהו שר'⁴, בית הורי

(5) הרבה הראשון ה' ר' אלחנן - חסיד של כ"ק אadm'ר הצ"צ, בהמשך ירש את מקומו כהונתו האנו החסיד ר' דב זאב (ר' בעריא ואילך) קאוונזקובה. עם פטירתו זה האחרון בנטה תרס"ה, התעוררה מהלמת חvipה בגין ארבעה פלאים - חסידיים, מונתגדיים, משכילים וציונים - שביב מינויו של הרב החדש של מלינגרד⁵ לפיקד בקר שמו הרב לייעיתם תכופות.

(6) להעיר של מלינגרד היהת העיר השנייה בגודלה ברוסיה, וכיוון

נקראת בשם 'פטרבורג'.

תנורי כתבי ים:

תורת רבינו נחלקה לכמה סוגים: מאמורים, לקוטי שיחות, אגדות קודש, התועדויות; וכל חלק וחלק יהודיותו וסגנוו הוו: אינו דומה מאמר לשיחה, ושניהם אינם דומים לאגדת או להתעודות. יחד עם זאת, הדרישות' שכtab לעצמו מכך החלקים כולם. במהלך השנים מפורסם ה' בין חסידיים שכ"ק א"ש רשם רשיונות לעצמו, והעיסוק בהן קובל מסגרת לעצמו איה.

תקופת לנינגרד, טרפ"ה - טרפ"ז

אף שעיקר מקום מושב הרבי היה עדין בקטרינוסלב, כיוון שהרב ה' ר' העתיק מגורי לנינגרד⁶ לפיקד בקר שמו הרב לייעיתם תכופות.

(5) הרבה הראשון ה' ר' אלחנן - חסיד של כ"ק אadm'ר הצ"צ, בהמשך ירש את מקומו כהונתו האנו החסיד ר' דב זאב (ר' בעריא ואילך) קאוונזקובה. עם פטירתו זה האחרון בנטה תרס"ה, התעוררה מהלמת חvipה בגין ארבעה פלאים - חסידיים, מונתגדיים, משכילים וציונים - שביב מינויו של הרב החדש של מלינגרד⁵ לפיקד בקר שמו הרב לייעיתם תכופות גודלים כפי שהתבטא פעמיין עדין עמדו בפני קשיים גודלים כפי שהתבטא פעמיין ערב עקב, כי חנון תש"ז) "על רבעות זו הייתה התגננות גודלה - כנראה ה' זה מצד העלומות והסתורים בגלגול עניינים אחרים במשמעותו, והוא גם כמה 'משמעות'". למעשה, לאחר שנפטר הרב גוללאן (כב תמו טרפ"א) נותר ר' לוי"ץ לדביה היהודי והבלדי של העיר כולה. והוא בכספי כפר ח'ב ג'ילין 298 עמי 13-14, שנים ראשונות עמי 75.

(6) להעיר של מלינגרד היהת העיר השנייה בגודלה ברוסיה, וכיוון

(1) ראה סותה יב ע"א.

(2) ניקוליב² כיים, השוכנת דרומית לקייב - בירת אוקראינה.

(3) את הדברים שמעתי מר' משה ש' אודנסטיין (ראש ישיבת תותל נתניה) בשעתו.³ וקדום לכן, מספר מיילים הרה"ח ברוך אברלנדר (שליח בבודפשט, הונגריה ומשמש גם כאב"ד דשים) לธนา יח'ו על אותה מחברת ופירסם קטעים ממנה (אמנם התמקדש בעיקר אודות הקשור לרבי עצמו, הייחודיות בפייטומי הרב אודנסטיין היהת העובודה שכחבה את המשך התיאורים בלבד לגעת בלשון מחברת, וכן השאיר את כל המשך התיאורים - הקשוורים לאחים הקדושים - ר' ישראל אריה ליב, וכו' ו' דבער - מה שתורות ובו לאוונטיות שללה, וליחס הנגנו ממנה).

(4) וכפי שאכן כתוב: "כמעט בטוח אני שהנני השידי האחרון בארץ שחבור ליליב'בל בבחורתו ויכול לספר עליו".

לסיבת חתימה זו מספר הרה"ח ש"ד"ב לוי: בקץ תשמ"י מסר לי הרה"ת ר' יושע שלמה שי צירקיןTZ צלום מתשובה כת"ק, שכתב הרב אל הגאון מרגוטשוב, בשנות תרפ"ה. אמנם, במקום לחותם את שמו, חתום הרב את שמו של מרדכי גורארי, וכחותוב שלו בדניפרו-טרובסק (יקטרינוסלאו, דנייפר כ"ט). לא העוזי לשאול על כך אצל הרב, וכן שאלתי אצל הרבנית אם ידועה לה הסיבה לזה, היא מאי התעניינה בזה, ואמרה שתצליח מידי לרבי ותשאל (הרבי היה אז במשדרודו והרבנית הייתה בבית). התנצלתי ואמרתי שעד כדי כן לא השבתי. אבל היא שאלה, כעבור רביע שעיה היא מצילה לי ואומרת, שהרב אמר שאינו זוכה הפרסים, וכשאראה לו את התשובה יראה. הכנסתה מז' את התצלום, וככתבתי: "מצו"ב צילום ש"ת כת"ק אדמור"ר שליט"א אל הגאון מרגוטשוב משנת תרפ"ה, בחתימתו וכחותוב מ. גורארי". לא נתברר אצלנו טעם העלמת המשך בעמוד 11

השם והחותוב, אם הוא

להגיע לאמירות חסידות, וקשר את עצמו מותק התמסורת רבה לסגנון חיים זה. והוא החל לשומר שבת, ונין לו לומר שהפרק לירא-

שםמים במילואו מוכן המלאה".
חבריו ומוריו שהבחינו בהתקבוחות, החלו להציג ולהקשות עליו להתקבל לאוניברסיטה, ורק לאחר מאמצים מרובים הוא התקבל.

בתקופה לימודי באוניברסיטה הוא היה נשלה לעובד בקולחויזים (כינוי למשך שיתופי בברית המועצות. חלק מתוכנית החום של סטלין ימ"ש כפו שליטונות ברית המועצות על האיכרים, בתקופה המכונה 'קולקטיביזציה', להתחדש בחותם חקליאיות שיתופיות, בהם הרוחות מתחלים בין חברי הקולחו. בוגרי לסובוח, שהיה משק חקלאי בעבותה המדינית, חברי הקולחו לא קיבלו משכורת קבועה אלא התחלקו ברווח ובצחצרות), בקולחו היה נהוג לקום בלפנות בוקר ולהגיח תפילין בסתת, לאחר תקופה הוא נשלה לתהגרור במשרד קומוניסטי שכונה 'הפינה האדומה', ושדרכו היה משכנע כפריים לתמוך בקומוניזם, לאחר מכן חנכה בפינה האדומה, ובעקבות כך הוא פוטר מהעובדות.

בכ"ס סיון תרצ"הطبع בנהנה, ונקבר בקברה יהודית, בהלויתו נאם רב לי יצחק ניאורסון למעלת משעה.
ראה רישימות הרבנית תהנה חוברת ז"ך ע"מ 11-14 (תיאור ארוך ומורתקת אוזות חייו, התקבוחות לדת, מסירות נפשו ופרטתו); לעוד פרטיהם ראה - שנים ראשונות, ע"מ 208.

בשנים אלו נפגש בין היתר עם הגאון הרוגוטשוב בערך בראשונה⁷. באotta תקופה נפגש בנוסף עם בעל השרדי אש', הרוב יחיאל יעקב ויינברג, וקיבל ממנו סמיכה לרבענות.⁸

ג. הכתוביות תורה

תיעוד ראשון למסכת התכתוביות ענפה, מצינו באגרת יהודית ונדייה בסגוניה מים א' ט"ז בטבת תרפ"ה⁹, הממעונת אל הגאון הרוגוטשוב - הרה"ח יוסף ראין מזווינסק. את תוכן האגרת פותח רבינו במילימ: "מכתבו בקדשה הגענין" מה שמעיד על חלק משרשות התכתוביות. עוד כתוב: "ואף כי מה אני לחוק עליו, בכל זאת תורה היא ולמלוד אמי ציריך ואהה"צדן לפני חכמים ובפרט כי קיצר בדבריו" ומכאן גפנה לדין בו עסקו, בדין בהמה שנטרפה מפה נקב של חולין - שבאמ' הייתה התפקיד וסתימת הנקב מעלייא, חזרת בהמה לכרותה (זואת בשונה משיטת הגאון שאין אפשרות בהמה לחזור לכשותה).

[אלא שעל התשובה חתום כ"ק אדמור"ר שליט"א בשם וכחותוב של מורה מרדכי ע"ה גורארי]
מייקטרינוסלב¹⁰].

(7) ראה בארכוה שנים ראשונות עמ' 197, 204, 313.

(8) תלמידו של הרב ויינברג, ר' אברהם אבא ויינגרט, סיבר שהרב הגעיל אל הרב ויינברג וביקש לעיבור מיידית את מבני הסמיינית, שכן תעוזת הסמיינית הקנתה זכות כניסה לספריה מסוימת שהרב ריצה ורצה לבקר בה. הרוב ויינברג סיבר לבחון את הרבי מיידין, כיון שהוליך הסמיינית אצלו דרש הכנות רבות ולימודים מקיפים. הרבי ריצה לדלג על הכנות הנדרשות והציג לעיבור שיקופ בשם של ספר תורני כל שהוא, ובתוך עשרים וארבע שעות גיע הרבי להיבחן אצלו על תוכנו של הספר! הרוב ויינברג נתן לרבי את אחד מספרי שלו - קונטראס פינוי עצמות מותים (שיצא לאור זמן קצר לפני כן), ואכן הרבי נבחן עליו לאחר יום וקידבל את תעוזת הסמיינית. מעניין לעניין, ספר הרה"ג ברוך לויובסקי (שמש כאב"ד פילדלפיה וקודם לכן כיהן כאב בית דין במייצק) שבעה שנים נסע לארצות הברית בא להיפר מורה ויינברג והוא אמר לו: "אתם נסעים לאמריקה, שם נמצא הרבי מליאבאויטש, השתדל לראות ולשמוע אותו בכל שתוכלו, הוא האדם הגדול בישראל" (שבועון כפר חב"ד גליון 19 בעמוד 19).

(9) הופסה בחכ"א בתקihilתו.

(10) ר' מרדכי ה' יהודיה שוחר בתשובה וכותבת הרבנית האזדקנית מורת חנה - אם ורבינו - עלי:
יום אחד החל לבקר בביתנו נער בשם מיטיא (מרדכי)
גוראריה. אבי (יוסף) היה פקי"ד אצל קרוביו למשפט גוראריה
בעיו. הנער, שלא היה שומר מצות, היה אז תלמיד בבית-הספר
התיכון, בעל אופי הגון ואצללי מאד. הנער התידיד עם ילדיינו, החל

מאז קריית כ"ק אדמוי" מלך המשיח
שליט"א ללימוד עניני גאות"ש,
ספרים וໂຣיקטים רבים ראו
אור בחלק מהותי זה של התורה. החל מספר
מפתחות, ליקוטים בתורת הרבי ובכלל, ועד
לחידושים ופלפולים כמעט בכל נושא בתורת
הגאולה.

ועדיין, למרות היבול העצום שהתאפשר
בשלשות העשורים האחרוניים, לעיתים גם תלמיד
וחיק בתורת הגאולה, כשיתקל במושג מתוכה
לא תמיד יוכל לפרט עליו כיואת (אם בכלל).
ולא שמדובר לא פגש מושג זה, אלא משום
شمורותיו פוזרים בספרים שונים ובהקשרים
שוניים. אמן ליקוטי המקורות יعزרו לומד, אך
לא תמיד יוכל להלץ מכל מקור את הנוגע לעניינו
וליחסו משלל המקורות את המותבקש.

את חל זה מבקש למלא פרויקט ספר הערכים
- גאולה ומשיח, כשמטרתו להגיש ולהנגיש
על כל מושג בכל תורה הגאולה את כל המידע
הקיים, מכל המקורות, ערוך, בניוי ומשמעות.

*

במהלך השנים נעשו ניסיונות לפרויקט מעין
זה, אך מלחמת מרכיבות העבודה והיקפה עדין
עומדת בעיננו החוץ להשלמים המלאכה. הקשי' איננו
רק היקף החומר וקשי' איסוף המקורות הרבים
שפוזרים בכל חלק תורה; תורה שבכתב ושבבעל
פה, מדרשים וספרי הלכה, ספרים המצויים ואלו
שפחחות, אלא עיקר אתגר היצירה הוא לאחר
ליקוט ציטוטי מקורות לפי נושאים כפי שהם,
לערוך אותם לערך בהיר וסדו.

עיקר המרכיבות הוא, שבשונה
מחלק פרט' מפרק"ס התורה בספריו כתובים
לפי כללים וקודם אחדים, וכן ניתן לחבר
ולחשות סברות מקורות שונים לפי טעםם
ומקורם ולעורך אנציקלופדיות למיניהם, ענף זה
- תורה הגאולה כולל את כל חלקי ורבבי תורה,
ולכן לא כל המקורות נשענים על כללי יסוד
אחדים, דבר שלא אפשר חיבור בין מקורות,

סעודת שׂור הַכָּר וְהַלּוּיתָן

מהבולטים והמורכבים
שבמאורעות אחרית
הימים, סעודה אותה
עורך הקב"ה כשבכו
לצדיקים בימות המשיח.

הצתה לפרויקט
היהודי בתורת
הגאולה

הסעודה¹

סעודת לוייתן ושור הבר שיעורו הקב"ה לצדיקים
כגilio ומתן שכר.

הפרקים:

א. מקורה. ב. עניינה. ג. אופן קיומה. ד. מקומה.
ה. זמנה. ו. הסעודים. ז. ההסיבה. ח. המאנלים.
ט. מהלך הסעודה. י. בעבודה ובזמןנו. יא. עניינים
משמעותי הסעודה.

א. מקורה.

מקור לסעודה נמצא על הפסוק בשיר השירים²:
“**אנָהָגֵךְ אֲבִיאָךְ אַלְיָבִית אַמְּפִי תְּלִקְדִּינִי אַשְׁקָךְ מִיןִן הַרְקָחָה
מִעְסִיס רַמְנוֹי**”, ותרגם רבינו יונתן בן עוזיאל³: “אנָהָגֵךְ מֶלֶךְ
המָשִׁיחָה וְאַנְתִּיךְ לְבֵית מִקְדָּשִׁי . . . וְשָׁם נִסְעַד סְעוֹדַת לְוִיתָן
נוֹשָׁתָה יְנִין יְשֻׁן הַמְשׁוּמָר בְּעַנְבִּיו מִיּוֹם שְׁנָבָרָא הָעוֹלָם,
וּמְעִסִּיס הַרְיִוּנוֹם, פִּירֹות שְׁנוּעָדוֹ לְצִדְיקִים בְּגַן עָדָן.”
וכן שינויו “זהכל מותקין לסעודה”⁴, וכוננותו על לעתיד
לובוא⁵ (משנה).

ודרשו חז"ל שעמיד הקב"ה לעורך לבני ישראל סעודה
בזמן שיגמול להם חסד⁶ - לעתיד לובוא⁷ (גמרא).
כמו כן עניין הסעודה מבואר בריבוי מדרשים⁸ ובזהר⁹.

ב. עניינה.

הסעודה היא סעודת נישואי הקב"ה עם כנסת

(1) שמות נוספים: סעודת הצדיקים (זהר שבחי' 10). ובריבוי מקומות
נקראת סעודת (שור הבר וה) לוייתן.

.ב. 2.

.3. (ברחות להה"ק).

.4. אבות ג, טז.

(5) מפרשים שם: רשי', רע"ב, טוב'. וראה סה"ש תש"ג ח"ב ע' 524
הע' 107.

(6) פסחים קיט, ב. וראה גם ב"ב עה, א.

(7) חז"א ל Maharsh"א שם.

(8) ומהם: ויק"ר יג, ילק"ש איבר רמז תתקכה, ועוד.

(9) זה"א קלה, א.

משמעות שכל אחד מביא את הסתכלותו
על הגאולה מהחלק בו עוסק בתורה ולא
בחכירה סביר שכך היה בפועל (דוגמא
לדבר: פוסק הרמב"ם שלא ישתנה מנהגו
של עולם, ומבהיר לכך רק שאין זה
יהיה חידוש מנהגו של עולם, רק שהוא
חלק מהഗדרה ההלכתית, ובസפרו מביא
mozon, בשונה מתחומים מסוימים הכלולים
מן פרד"ס התורה, על הגאולה אמרו “לא ידע
אדם איך היו עד שהי"ו” גם החכמים
אין להם קבלה בדברים אלו¹⁰, ולכן קשה
לייצור ערך בהיר המסביר מה היה ע"פ
היבור של כמה מקורות שאין לדעת בדיק
למה התכוונו.

בפתרונות לתוצאות אלו ועד הוועידה
השива הרבה, ועד לתוצאה שלפניכם.

על אף חיבורו ההקשרים ערכיתנו
נאמנת לתוךן המקורות ללא פרשניות
וחיבור בין דיעות (למעט מקומות שכותב
אך לא ממש במפורש, ומובן שלכך כוונתו,
ונקתו או בלשון ‘משמעותי’ ו’כיו’ב’).

*

لتגובהות העורות והארות, נשמה שתפנו
אלינו במייל: er.geula@gmail.com

אנו מלאי תקווה וביתחון שקיים
סיום הפרויקט נזכה ויפעל את התגלות
המושלמת של “ק' אדמו”ר מלך המשיח
שליט"א, בה נראתה במושחה את כל ענייני
הגאולה ללא צורך בערכים הכתובים
באותיות הכתב.

מערכת ערכים בתורת הגאולה
וממלך המשיח

(1) לקו"ש חכ"ז ע' 204 ואילך.

(2) רמב"ם הל' מלכים יב, ב.

כתב הרמב"ם שהסעודה תתקיים ברוחניות ולא כפשוטו, והמשילו חכמים שכר רוחני ל"סעודה" על מנת שהאדם בגורםיו בין מהות השכר²³. והנמשל ל"סעודה" הו, שם שאכליה היא כלין המאכלים, כך יכליה היצר²⁴. (ב) אior נסף: כמה שענין האכילה הוא השלמת החסר, כך גיגלי ישלים מדרגותן למדרגת עוה"ב²⁵ (מהריל).

ויש שהשיג עליו שודאי שכונת חכמים לסעודה גשמית, שהרי מתאים מולך סעודת גשמית לפרטיה²⁶. וא"כ אין כוונתם למשל²⁷ (אב"ד).

ושני אופנים בביור דעת הרמב"ם:

(א) הרמב"ם מודה שתתקיים סעודת גשמית, אלא שענינה הוא רוחני, והאכילה ושתיה בה יהיו באופן טכני בלבד²⁸ (רmb"z).

(ב) כשהכתב הרמב"ם שהסעודה היא משיל ביאר כוונת המשנה²⁹ "והכל מתוקן לסעודה"³⁰. וגם לשיטתו תתקיים סעודת גשמית³¹ (כף משנה). ואכן, לרובם המכريع דהמפרשים הסעודת תתקיים בגשמיות³² (כין שגム לגופים מגיע שכר³³ (הפרושים), וכן מכירעה תורה החסידות³⁴ [ויש שכח שיחיו שתי סעודות נפרדות, אחת גשמית והשניה רוחנית³⁵ (מעשי ה)].

יחד עם זאת שהסעודה תהיה גשמית, מאכילה יהיו זכרים ונעלמים, כיוון שנבראו על ידי הקב"ה עצמו

רבות. וא"כ".
(23) הלכות תשובה פ"ח ה"ז.

(24) אגרת הקנאות לבנו ר"א.

(25) חזאי למהר"ל, ב"ב עה, ב. דרך חים לאבות שם.
(26) ולודגמא ייאור מהלך הזמן המבוא להלן.

(27) השגות הרבא"ד על הרמב"ם שם. וראה במוכבת המשנה שם שמקשה על השגתו, שלכאורה אפשר שיחיו פרטיה הסעודת באופן רוחני.

(28) אגרת התנטזות על מורה נבוכים. וכן ביאר ר"א בהרמב"ם בספר מלוחמת ה' (נדפס באגרות הקנאות).

4. (29) נסמן לעיל הע'.

(30) ואכן כך ביאר בפירוש המשניות שם.
(31) הלכות תשובה פ"ח ה"ב.

(32) רס", הובא בס' שבילי אמונה נתיב י. ב. רשב"א ב"ב עד, ב. חזאי מורה"א ב"ב שם. רמכ"ב בראשית א, כא. בח"ה"ת שם ובכך הקמה סוף אותן. ראב"ע דניאל י. ב. ראב"ן בספר מאמר השכל וועוד.

(33) חזאי מורה"א שם.

(34) לק"ת צו טו, ג. נתבאר בלק"ש חכ"א ע' 87.

(35) מעשי' ח"א פ"ט.

ישראל¹⁰ (א"ש מה"ט) (כאמרם: "העולם הזה אירוסין היו . . אבל לימות המשיח יהיה נישואין"¹¹), ובה ישותו בשmachתו של הקב"ה¹².

ענינה של הסעודת הוא התגלות וחמים וسعد¹³ (תמייה) לישראל, וכשכו גומול על הסבל והדינם שהיו מנת חקלם בגלות¹⁴ (מהריל).

תוצאתה: (א) על ידי האכילה יתעוררו כוחות הגוף והנפש ויתאחד השכל על מנת שיוכל להבין השכלות נעלות (ומماז יהיו נזונים מהרוחניות ולא יזדקקו לאכילה)¹⁵. (ב) יזכו המשתפים להשתראת הנבואה¹⁶. (ג) תפעל בהם עליי שלא לפיקדון¹⁷ (א"ש מה"ט).

ענינה ע"פ פנימיות:

הסעודה היא תענוג געלם שלמעלה מטעם ודעת והרגשה, אך יבוא במורגש - באכילה גשמי¹⁸ שנעשית חלק מהאדם¹⁹ (אדמו"ר הרץ').

ויתלבשו בשור הבר והלויתן הנשומות הישנות של הгалות, ובאכילתם על ידי הנשומות החדשנות דלעתיד עילום למעלת נשמות החדשנות (שו מעלה של א"ה בערך)²⁰ (אדמו"ר האמצע).
(א"ש מה"ט).

האכילה בסעודת שייכת לעבודת הבعل, תשובה²¹
(א"ש מה"ט).

ג. אופן קיומה.

נהלקו המפרשים כיצד תתקיים הסעודה²²:

(10) דבר מלכות ש"פ' וישלח סי"ג.

(11) שמו"ר לא, טו.

(12) זהר שם ע' ב.

(13) וזה אחת המשמעות ללשון "סעודה".

(14) נצח ישראל פל"ג.

(15) בח"ה ע"ת בראשית א, כא. שמות טז, ג. וכן עד"ז בספר מערכת האלקות פ"ח. ובכ"מ.

(16) שולchan של ארבע שער ובעיני, ה ואילך.

(17) ד"ה ואכלתםأكل (ש"פ צו) תש"ל"ת.
(18) וכחיספער על ר"ג מטשורנובלי בשברושו השמן בשמיities.

(19) נתבאר בסה"מ תרפ"ד ע' שיח ואילך. וכ"כ בסה"מ תרס"י ע' קה. אג"ק אדמו"ר הרש"ב ח"א ע' ק.

(20) מאמרי אה"א דרושי חתונה ח"ב ע' תרלט ואילך. תוו"ח ח"ב ע' תרמד ואילך.
(21) לק"ש חלי"ע ע' 213.

(22) מחלוקת זו נוגעת לכללות הגאולה, ויש לה השכלה

המתים שבה יוננו מרווחניות⁴⁹ (פרשניטם).

ועל מנת שישתתפו הצדיקים בסעודת, (על אף שימות המשיח הם קודם לתחיית המתים), יקומו לסעודה ולאחריה ימתו ויקומו שנית בתהיה⁵⁰ (אכן עוזרא).

אך לעומתם יש הסוברים שהסעודת טרף בזמן תחיית המתים (תקופה הב' דליעתיך⁵¹ (רשב"א). לפועל, הסעודת טרף בימות המשיח דוקא⁵² (אד"ש מה"מ).

הסעודת טרף לאחר שיגלה הקב"ה טעמי תורה לישראל⁵³ (רע"ג), ומשמע שלאחרי התקיעת בשופר גדול והמחול⁵⁴ (מחוז ויטרי).

ג. הסעודות.

בסעודה ישתחטו כל הצדיקים (ובלבך שלא אכלו נבלות⁵⁵), והרשעים יוכו לאותה לאחרי שייצאו מדינם בגהונם⁵⁶ (מדרש). הסוחרים שתמכו בלומדי התורה יأكلו משירי הסעודת שיסחרו בה בשוקי ירושלים⁵⁷ (חותמת חיים).

ההכרעה בפועל היא שכל בני ישראל נקרים צדיקים לעניין זה וישתתפו בסעודה⁵⁸ יש שכתב שרק הצדיקים שייקומו לתחיה יוכל לאכול בסעודה משור הבר) ולא מי שהיה ח' קודם או שנולד בימות המשיח⁵⁹ (שדי חמץ).

(49) רשב"א שם לפ"י ביארו הא' ובхи שם.

(50) ראב"ע דעתא יב. ב.

(51) ומה ש"אין בו אכילה ושותיה" (ברכות ז, א) הינו שאין צורך באכילה אך בסעודה יأكلו (מאכלים זכרים). רשב"א (ב"ב שם).

(52) כי אל"כ אין מקום לדין האם מותר לאכול משחיתות שור הבב' דהרי מצות בטילות בתקופת לתחיית המתים. קונוטס תורה חדשה ס"ב ובהע' 108.

(53) סדר רב עמרם וגאון (ואהרא תרכ"ה) ג, ב.

(54) מחוז ויטרי סוף הלכות מוסף.

(55) וק"ר ג, ג. עץ יוסף על עין יעקב שם.

(56) תדר"ז אושא, כא.

(57) חותמת חיים בחידושים לב"ב עה, א. ענף יוסף שם. וכן כ"ג.

(58) אג"ק אד"ש חכ"ה ע' 32. סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 251. דבר מלכות ש"פ בלק ס"ג. י"ט כסלו ס"ג. ובסה"ש (תשנ"ז ח"ב ע' 524 והע' 107) מובן שכולם נקרים צדיקים לסעודה לאחר שישובו בתשובה.

(59) כיון ששחיתות שור הבב' אסורה. והמתים יأكلו כי' במתים חופשי". ש"ח פאת השדה, מ' הג' סס"ג. ובكونוטס תורה חדשה מבאר כי' אד"ש כיצד השחיטה כשרה ומותרת, וא"כ יכול

בשתי ימי בראשית³⁶ (בח').

יש שחילק שהצדיקים הנעלמים יأكلו בIALIZEDות, ושאר הצדיקים יהנו רק מרווחניות הסעודת ולא טעמו ממנה³⁷ (זהר).

ד. מקומה

בכמה מקומות דרשו שהסעודת תתקיים בגין עדן³⁹ (מדרש).

יש שפירש שכונתם לנו עדן הרוחני, (ויתعلן הנפשות עד שיוכלו להיות שם בגופם, כאשריוו שוכנותו שלולו בגוף השמיימה⁴⁰ (רמב"ג). אך מדובר הרב"י מובן שהכוונה לנו עדן כמו שהוא בעולם הזה (שבו היה אדם הראשון קודם החטא), שהרי עניין הגואלה הוא עוה"ז (וכן כאמור שהסעודת הינה גשמית), ועל כן שתהיה במקום גשמי).

ויש שחילקו שהצדיקים הנעלמים יסעדו בגין עדן, והשאר בירושלים⁴² (פרשניטם).

אך מתרגום ריב"ע מובן שהסעודת תתקיים בתוך בית המקדש⁴³, וכן הכהרעה⁴⁴. ובבית המקדש גופא בקדוש הקודשים⁴⁵ (אד"ש מה"מ).

ה. זמנה

יש שכתב שהסעודת תתקיים בתחילת ימות המשיח⁴⁷ (ר"א בן הרמב"ם). אך אחרים כתבו שתערך בסוף ימות המשיח⁴⁸, (ותהו והמעבר לתחית

(36) כד הקמה שם.

(37) זה"א קל"ה, א-ב.

(38) נפוצה האגדה שישudo בתוך הסוכה שיעשה הקב"ה מעוזו של הלויין, ולע"ז לא נמצא מקום לעניין זה. ורק שני מוח"ל אלו (סעודה לצדיקים וסוכה) נאמרו במסמיכות זו"ג. (וראה גבלין אמרות עתיר' [פס' 121 ע' 13] שהביע את שורש הטיעות).

(39) שמ"ר כה, ח. ב. מדב"ר ג, ב. סדר רב עמרם גאון (ואהרא חורכ"ה י, ב. וכן כ"ג).

(40) שעיר הגמול קכג.

(41) התווועדיות חטמ"ז ח"ד ע' 1875. תשד"מ ח"ד ע' 2445.

(42) מפרשין עין יעקב לב"ב עה, א.

(43) על שה"ש שם.

(44) דבר מלכות ש"פ משפטים ס"ט.

(45) קויאש שהתחבא בקדחה'יך כמה שנים ואכל שם. דברי מישח תשנ"ב ח"א ע' 75. וכן משמע מדבר מלכות ש"פ ויחי ס"ב.

(46) ע"ד חילקי הדעתות בכל זה וראה אג"ק כ"ק אד"ש מה"מ ח"ב ע' יו הע' 23.

(47) בספריו מלחתה?

(48) רשב"א ב"ב עד, ב. בחיי בראשית א, כא.

ודוד ומשה ישבו מול הקב"ה במרוחק של ששה טפחים⁷⁴. מימין הקב"ה ישבו אדם, שת' ומושולח, ומשמאלו אברם יצחק ויוסף, ובשאר השולחן ישו, (שאלות) שמואל, עמוס, צפניהו, חזקיהו, אליהו, ומשיח⁷⁵.

לשאול לא יהיה מקום לשבתה, דוד ביקש מהקב"ה שיתן לו⁷⁶ ויקבל מקום. כשיראה זאת שלמה, יבקש מאביו דוד שיבקש גם עבורו (הקב"ה ישבח את שלמה על שבנה את הים⁷⁷ מוה יותר בשש שנים מאת ביתו, ועל שהקדמים מלכות שמיים למלכותו), ויתן לו מקום לישב⁷⁸ (מדרש).

ה. המאלים.

במהלך הסעודה יוגשו (על ידי המלאכים גבריאל מיכאל ורפהל שייהיו שרי הטבחים המשקימים וה敖פים⁷⁹ (רמ"ע מפאנן) מאכלים שונים, ומהם:

- לוייתן⁸⁰ שיררג על ידי שור הבר⁸⁰, ונקברו שנמלחה לסעודה.⁸¹
- שור הבר שיחסתו על ידי סנפירי הלוייתן,⁸² ונקברו שנשמרה לסעודה.⁸³ (מכרא).
- שור הבר והלויתן יוגשו צלויים וմבושלים⁸⁴ (אד"ש מה"ט).
- יין המשומר מענבי גפן שנבראו בששת ימי בראשית, ושמורר⁸⁵ בתוך ענבי מבריאת העולם⁸⁶

- (74) כאורך לוחות הברית. שם.
 (75) דזוקה הם, שבעה וועים ושמונה נסיכי אדם. (ראה סוכה נב, ב.) מדרש סעודת לוייתן.
 (76) ויקש עבורו מקום כי מלך לפניו וגם הוא צדיק גמור.
 (77) מדרש ימות המשיח הנ"ל.
 (78) שכין שאברם אריח אותן רואי שיחזרו לו ולבני טוביה ולהאכלם. הרמ"ע מפאננו שם.
 (79) ב"ב עה, א.
 (80) ויק"ר ג, ג. הרחבה על הלוייתן, שור הבר ויין המשומר והכנתם לאכילה תובא בערך בפ"ע בע"ה.
 (81) ב"ב עד, ב. פרש"י בראשית א. תרגום ריב"ע שם.
 (82) ויק"ר שם.
 (83) אך לא נמלחהenk נקבת הלוייתן. ראה ב"ב שם.
 (84) דברי משיח תשנ"ב ח"א ע' 39.
 (85) נקראו יין המשומר גם כי הוא שמו מעצמו וא"צ לשומו מיין נסיך (כי עדין בענבי). 145.
- (86) ברכות לה, ב וש"ג. סנהדרין צט, א. יין רגיל לפני שושחותים אותו מוענבים שמרי מערובים בו וכשותחותם הענבים בתיסתו נפרדים השמורים, אך טעמו פג. אין זה הוא נקי.

בנוגע לגויים: רבינו אמר لأنטונינוס שיזכה לטעם מהלויתן⁶⁰ (ירושלמי) (ולא מפורש שאכילת הלוייתן מכוריחה השותתפות בסעודה⁶¹), אך דיין שיזהה ורק ברוחניות בעולם הבא ולא שייאל' בפועל מהסעודה⁶² (תורת חיים).

mobא שהוגוים ילחכו את העופר שתחת כפות רגלי הצדיקים הסaudים⁶³ (מדרש), ואם כן למסקנה לא יהיה לגויים חלק כלל בסעודה⁶⁴ (בח').

ג. החסינות.

הקב"ה יעורך שלחנות לסעודה⁶⁵, (לכל צדיק יהה שלחן עם שלשה רגליים⁶⁶), ומלאך גבריאל יכין כסאות לקב"ה ולדוד⁶⁷.

הקב"ה ישלח את גבריאל, ויחד עם מיכאל ימוד בפתח גן עדן ויתנו שלדים לצדיקים. ויענו להם הצדייקים שיקרואו להקב"ה שישב יחד עמהם כמו שכתוב⁶⁸ יבָא דָזִי לְבָנו וַיַּאֲכֵל פֶּרֶץ מִצְרַיּוֹ⁶⁹. לאחר מכן יעמוד דוד ויקש מהקב"ה שישע אותם. הקב"ה יקשה לבקשת דוד ויכנסו יחד⁷⁰.

[במדרש אחר איתא שלאחר שיקרואו הצדייקים לקב"ה יכנס⁷¹, ולפי מא לאחר שיקרואו הצדייקים לקב"ה יקראו לו המלאכים⁷².]

כאשר יכנס הקב"ה לסעודה יעמוד כל הצדייקים על רגלייהם (ויתמלא העולם באור), והקב"ה יאמר להם לישב.⁷³

לא יכול לא רק הקמים.

(60) מגילה, פ"א ה"א.

(61) כן כתוב בתורה (ב"ב שם) שכונת רבינו שייאל' משאריות חלקן בלוייתן, ולא שייתחתר בה.

(62) תורה שם.

(63) תדב"א זוטא כא. ובשםו"ר (בשלוח כה, ז) mobא שאואה"ע צפוי בסעודה.

(64) שלוחן של ארבעה שם. מודש תהילים ס"פ י"ד.

(65) מדרש משיח, הובא בליקוט מדרשים ח"ד ע' לט. ובכ"מ.

(66) מח"ל תענית כה, א. ופי היד רמה (אגורות סנהדרין) שכונתנו לסעודה זו בימות המשיח.

(67) תדב"א זוטא שם.

(68) תורה"ש ד, ט.

(69) מדרש ימות המשיח. נדפס בבית המדרש ח' ע' 150 עפ"י כת"י הספרייה בליפציג. הובא בליקומ"ח"ד ע' קציו).

(70) תדב"א זוטא כ. סדר רב עמוס גאון הנ"ל.

(71) במדב"ר ג, ב.

(72) מדרש ימות המשיח הנ"ל.

(73) שם.

- מִתּוֹקִים⁹⁹ (רמ"ע מפאננו) (שיזרו על ידי אליהו הנביא¹⁰⁰ מדרש).
- פִּירָות מֵעַץ הַחַיִּים¹⁰¹.
- פִּירָות גָּן עֲדֹן¹⁰².
- יְיַזְעִסְרִים רִימְנוֹנִים¹⁰³ (תרגום), מיין זה ישתה כל אחד שלש כוסות¹⁰⁴ (רע"ג).
- יְיַזְעִסְרִים מִתְפָּחוֹת¹⁰⁵ (מדרש).
- לְחַם הַפֶּגֶג¹⁰⁶ (אד"ש מה"מ), לחם יהודי שיצמח אפוי ומוקן מהאדמה, בשונה מלחם רגיל שצורך לטrhoה בהכנתו¹⁰⁷.

ט. מִתְלָר הַסְּעוֹדָה.

אדם הראשון יברך¹⁰⁸ תחילת על המן שנגע בכנען המוציא¹⁰⁹ לחם מן השמים¹¹⁰ (רמ"ע מפאננו).

משה רבינו יערוך את הסעודة וישמש בה¹¹¹, ויחalk לכל קערה מהלויתין¹¹². את הלויין יאכלו חבורות חבורות של בעלי מקרא, משנה, גمرا, אגדה, מצוות, מעשיות טובים, וכל חבורה מקבלת חלקה ולא יריבו ביןם על החלוקה¹¹³.

-
- (99) הרמ"ע מפאננו שם.
  - (100) ילק"ש ירמיה רמז רס.
  - (101) שם.
  - (102) תרגום ריב"ע על שה"ש שם.
  - (103) שם.
  - (104) סדר רב עמרם גאון שם.
  - (105) ילק"ם ח"ד ע' לט.
  - (106) דברי משה תנשא ח"א ע' 164. אודות לחם זה ראה יותר ח"א מז. ב. רמו, א. לקו"ת במדבר ה סע"ד. שער האמונה (לאחד"א) ס. ב. תוח' חולדות, ד"ה ויתן לך. סה"מ תרס"ה ע' לו.
  - (107) תוס"ו ע' כב, שפה. סה"ש תשע"ט שאין בו קללה אדה"ר "בזעת אפיק תנאל להט" (בדאשיט, ג, ט) שהיינה בגלל שטח עזה.
  - (108) ישנה סברא שלא יברך, שהטעעם שמברכים לפני המזון הוא להעלות ניצוצות קדושה שנפלו במאכל, ולעתיד לא יצטרכו לזה כי הכל יהיה מבorra. בני יששכר מאמרי השบทות ברכת השבת מאמר ג ס"ג.
  - (109) לשקו"ט בעניין ברכת המן, ראה סה"מ מלוקט ח"א ע' רלט הע' 47 ושי"ג.
  - (110) הרמ"ע מפאננו שם. נזכר בשיחת ט"ז מנ"א תשכ"ג.
  - (111) מחייל הובא בשלחן של ארבע שמות.
  - (112) חכמת הנפש (שרש ט), אוצר יד החינוך (כללים) ערך סעודותה.
  - (113) ילק"ש איוב רמז תתקכו.

- מן שנגע בכנען⁸⁷ ויזהר על ידי אליהו הנביא⁸⁸.
  - מן נוסף שירד מהشمנים⁸⁹ על ידי משיח צדקו⁹⁰ (גואל אחרון, כוגן ראשן שהוריד מן).
  - המן ירד מركיע בשם 'שחיקם'; ששם יש וחיים הטוחנות את המן לצדיקים⁹¹ (מדרש).
  - בר יוכני⁹² - עוף ענק הנקרא כך על שם שהוא מוכן לסעודה דלעתיד⁹³ (ראשוני).
  - אווזים שמנים מאד שמרוב שומנים נשטטים כנפיים ונוזל שומנים כנהל⁹⁴ (גמרא), ויש להם צער רב מכך שהם שמנים ויגאלו מצערם ע"י שחייתם לسعודה⁹⁵ (מדרשים).
  - יש שביאר שאוזיים אלו הם בר יוכני הנ"ל, וחשב הרבה בר חנה שהם אווזים כיון שדומים לאוזיים. (ונוזל מהם שמן מהזמן הרב שעומדים שם) ר"י אלישקר).
  - תרנגול הבר⁹⁶. (מיין עוף) ויש שאומרים שאף הוא בר יוכני הנ"ל⁹⁷ (מדרשים).
  - שקדים שצמחו במיטה אהרון, (ובשונה מזמין צמיחתם, שאז היה החזאים מרים וחיצים מותוק)
-
- משמריו כבר בענבי, ولكن טעמו משובח (צל"ח ברכות שם).
- 87 שמות טז, לג.
- 88 ילק"ש ירמיה רמז רס.
- 89 תנומה שמות כא. הרמ"ע מפאננו שם.
- 90 קה"ר א, כה. ומברא כ"ק א"ד"ש מה"מ והכוונה הפנימית בכך, ממשיכו למד את כל העם אף הפסוקים ביותר כ"א לפ"ז הבנתה, כמו רבינו שהורד מן אף לשפות. התווועדיות תשמ"ז ח"ג ע' 145.
- 91 חגיגה יב, ב. ילק"ש יחזקאל רמז שלט.
- 92 חבבי ע' יוכנה (שם: בר יוכנה). ראה אודותיו בכרות נג. ב.
- 93 בחזי עה"ת שמות טז, ה. מרכיבת המשנה להר"י אלאשקר על פוקין אבות ג, ד. מחרוז יין להרמ"א על מג'א ט, ז. ב' ב"ב עג, ב.
- 94 רשב"ם ורבינו גרשום על ב"ב שם.
- 95 ספר התפתח (ldr' יוסף אלאשקר) על ב"ב שם.
- 96 מדש תhalim י"ח, כה. תרגום שני למג"א פ"ג פ"ז. ראה אודותיו בגין סח, ב. וכן פ"י התרגומים והרד"ק לתהילים ג, יא, פ. ז.
- 97 בתרגום ריב"ע (טהילים ג, יא; פ, יד) כתוב שהוא עוף הנקרא - זי' שדי, ורבינו בח"י (בראשית שם) כתוב שהעוף בר יוכני נקרוא זי' שדי, וא"כ יוצאת שניות מכוונים לאותו עוף. ואכן כתוב הראב"ע (על דניאל יב, ב) שזוי שדי הוא העוף המוכן לסעודה.

בנהלי הלב¹²⁵. בסעודת יהנו מהאור שנגנו לצדיקים מששת ימי בראשית¹²⁶, וכן ניחיל הקב"ה לבני ישראל את כסא הבוד, וישחק עימם כadam המשחק עם חברו¹²⁷ (מדרש).

ח'זון:

בסיום הסעודת י"ע רץ זימון רבתיה על כס של ברכה:

לקראת סיום הסעודת הקב"ה יאמר שהגיע הזמן לטעום מкус של ברכה¹²⁸ (מדרש). בתקילה יציעו (למלאים ולאחר מכך¹²⁹) לאברהם לברך על הocus ברכת המזון ויסרב משום שייצא ממנו ישמעאל, ויעביר¹³⁰ הocus ליצחק, אך יסרב כי יצא ממנו עשו. ויעביר הocus ליעקב ויסרב גן בן משום שנשא שנ אחים (יש אומרים שאף לשבעתים יצע יocus ויסרבו משום שמכרו את יוסף¹³¹ מהרש). אחר כך יעבירו הocus למשה, ויסרב כי לא זכה להכנס לארץ. ויעביר הocus ליהושע, ויסרב כיון שלא זכה לבנים. לאחר מכן יאמר¹³² הקב"ה¹³³ לדוד (דוד מלכא משיחא¹³⁴ (אד"ש מה"מ)) שיזון ויטול הocus בשמה ויאמר אני אברך ול' נאה לברך¹³⁵.

(125) במדבר י, ב.

(126) תד"א זוטא כא. אודות אוור זה ראה ב"ר ג, ג.

(127) מדרש מות המשיח הנ"ל.

(128) ילק"ט ח"ד ע' לע.

(129) שמ"ר כה, ח.

(130) מובן בפשטות מכך שכותבה הגמ' "אומר לו" ולא כלפנ'ז "נותנים לו". אך בנוסח העין יעקב בוגוע לכולם בתוכו "נותנים לו". ומשמעותם של מקבשים הנוכחים ולא הקודם. ובסדר רב עמדם גאון (שם) נקט בוגוע לכולם "אומר לו", וא"כ מובן שהקב"ה בעצמו מציע לכ"או".

(131) ילק"ט שם.

(132) ולא הציע לדוד תחילת, מכיוון ש策יך אף את מעלה האבות (ומעתם בפ"ע אינה מספקה), עד שמנעים לדוד מלכא משיחא, ובצירוף מעלה כולם אפשר לנון. שיח' ק תש"ח ע' שטן.

(133) דבר מלכות ש"פ' וישראל ס"ג.

(134) ובאומרו דוד כוונתו למלך המשיח, שעניינו הוא גילוי פנימיות התורה, שנמשלה לין. (ופ"י יובן מודיע לא תופס מוקם מרכז במקהלה הסעודת רוק בזימונו). התווועדיות תשמ"ח ג' ע' 140-141. דבר מלכות ש"פ' וישראל שם. וח' סי"ב.

(135) פסחים קשי, ב. ועין במורה"א שם שבאיור המינעה

במהלך¹¹⁴ הסעודה יעבר הקב"ה בין הסועדים ויצו' להם לשותה יין תפוחים, יין רימונים או יין המשומר. הצדיקים יענוו שיעשה קרזון, וימזוג להם הקב"ה מין המשומר¹¹⁵ (מדרש). לאחר מכן אכילת הלויין יأكلו את הבשר¹¹⁶ (אד"ש מה"מ).

משה רבינו יברך בורא עץ החיים ושהח'ינו, ויאכל ראשון מפרי עץ החיים, וכולם יצאו בברכתו ויאכלו אחריו. אהרון יברך עלייו ברכה אהורה ויפטור את כולם בברכתו.

מנחם בן עמיאל¹¹⁷ יברך ראשון על השקדים¹¹⁸ שהח'ינו, ופטור את כולם שייענו אמן על הברכה. בסעודת תנשב רוח (צפונית ודורמית) שתבייה עמה ריח בשימים מתוק גן עדן¹¹⁹. מנחם בן עמיאל יברך על שםיים אללו¹²⁰, ויזמיא את כולם ידי חובה בברכתו.

במהלך הסעודת הקב"ה יאמר דברי תורה וזרונבל¹²¹ יאמר קדיש זרבנן אהורי¹²² (עד"ע מפאנן). האבות והצדיקי הדורות (ובתוכם מלך המשיח) יאמרו דברי תורה¹²³ (אד"ש מה"מ).

לפני הצדיקים הסועדים יזרמו נהרות אפרנסמו ובסביבם יהיו יהלומים טובים ומרגלית¹²⁴, וירחצו

(114) בסעודת זו ישתו יין המשומר לפני הסעודת יין שלפני המזון, בתוך הסעודת (שבתוון המזון) ובסוף הסעודת (לאחריו המזון) ולאחריו יין הזימון של דוד המלך. התווועדיות תשמ"ח ח"ג ע' 174.

(115) אילק"ט ח"ד ע' לט. בבית המדרש ח"ה ע' 45 הביא שישתו מין עסיס ורימון.

(116) התווועדיות תשמ"ט ח"ג ע' 179. ועיי' הוצרך בברכה גם ב庆幸 דלעתדי (לכלאהה הטעם הוא משום בירורים והוא שדי לעת"ל) בשער ישיבה ח"ה ע' 47.

(117) אחד משמותיו של מלך המשיח. (זהר ח"ג קעג, ב) ו"י"א שהוא משיח בן יוסף. (פרק דר"א פ"ט).

(118) משות שחביבים עליו ייתר משאר הפירות, וכוהלכה ש策יך לברך על מין החשוב לפניו (סדר ברכה"ג, י, ב). חביבין לפני כ"כ כי מיעלים לא טעםם בשונה מפירות ג"ע.

(119) במדבר י, ב.

(120) ועד' המכוגר (מיין בשמים) הנהגים להריחו בסוף הסעודת (ראה ברכות מב, ב).

(121) מנהיג ישראל בתקופת הבית השני. מזרעו יצא מלך המשיח (מצו"ד לחגי ב, כג).

(122) הרומ"ע מפאננו שם.

(123) התווועדיות תשמ"ח ג' ע' 140.

(124) פיט אקדמיות לשבעות.

שאיינו שבע בשלימות ממאכלים אחרים¹⁴⁷ (אד"ש מה"מ).

יא. עניינים שימושיים הסעודה.

שלשה שאוכלים יחד ומדוברים בדברי תורה כאילו אכלו משולחנו של מקום, והינו מהסעודה דלע"ל¹⁴⁸ (ר"י אלשקר).

אכילתבשר ודגים ושתית יין¹⁴⁹ בשבת מעין שור הבר והלוטין ויין המשומר - שיأكلו ביום שכול שבת¹⁵⁰.

סעודה שלישיית¹⁵¹. [ולכן גם מנהג חב"ד לאכול בה טעםיה כלשהיא ולא ליטול ידיים, מעין העולם הבא שאין בו אכילה ושתית]¹⁵². (ובפרט סעודה שלישיית בתשעה באב שלול בשבת¹⁵³].

סעודה מלאוה מכל האנאלות במווצאי שבת קודש, שנקראת¹⁵⁴ סעודת הדוד מכל משיחא¹⁵⁵. כוס ג' שלليل הסדר מרמז על הocus של ברכה בסעודה דלעתיז¹⁵⁶ (אד"ש מה"מ).

שבל העניינים וכל הפעולות
חוריים בענייני משיח ונואלה כו"ל
גם באכילתות ושתיתו, שמשתוקף לשעורה
ולוינון ושור הבר ויין המשומר עד כרי כר
שם לאחרי הסעודה נשאר רעב לשעורה
ללוינון ושור הבר ויין המשומר

(דבר מלכות ו/orא ס"ד)

(147) דבר מלכות ש"פ וירא ס"ג.
(148) מרכיב המשנה להר"י אלשקר על אבות ג, ג.

(149) ולכן אין מקדשים בשבת על יין שריווח ורע, כי יין המשומר ריחו טוב. תוח"ה (סנהדרין צט, א).

(150) דבר מלכות ש"פ נצבים ס"ג. טעמי המנהיגים ומוקרי הדינים ע' קעד, אות שען.

(151) לקו"ש חכ"ב באשלח (ב). דבר מלכות ש"פ ויחי ס"ב.

(152) לקו"ש שם. ו"ג.

(153) דבר מלכות ש"פ דברים ס"ג.

(154) סדר הארץ"ל, כוונת הבדלה ומ"ש. וכ"ה בפע"ח שעור השבת ספ"כ.

(155) התועדות תשמ"ז ח"ג ע' 141. ובכ"מ.

(156) לקו"ש חיל"ז ע' 212.

הocus תכליל רכ"א לוגין¹³⁶ (גמרא), ונkirאת גם כסא דמלכא משיח¹³⁷ (אד"ו הצע"ז).

כאשר יימן יטול הקב"ה את כתרו ויניחו בראש דוד ובראש משיח בן דוד ויעשה חופות לצדיקים (מדרש).

לאחר הזימון יטעמו כולם מocus של ברכה. לכל אחד ואחד יהיה חלק בכוס ויחיבו לטעם ממנה, אנשי נשים וטף¹³⁹ (זהר).

יש שכתב שבמהלך הסעודה יערך משפט הרשעים ("יום הדין"¹⁴⁰).

לאחר הסעודה מניח הקב"ה תורה בחיקו וועסkeh¹⁴¹ (מדרש).

יב. בעבורה ובזמננו.

על ידי הוספה באחדות ישראל רואים שבפועל כל ישראל מסובים יחדיו בשלוחן אחד¹⁴².

בזמןנו סיימנו את כל העבודה וא"כ "הכל מוכן לسعודה"¹⁴³, וכבר עומדים מוכנים בכל הפריטים ופרטיו פרטיהם לגשת לسعודה¹⁴⁴. יותרה מזו, שכבר ישבים סביב השלחן העירוך, והדבר היחיד שנוטר הוא שהיהודי (שהקב"ה)¹⁴⁵ יפתח את עיניו (של היהודי) ויראה זאת בפועל ממש ובפשטות¹⁴⁶.

ומרוב השתווקות לסעודה גם כשאוכל נשאוד רעב, ובמילא טוען להקב"ה שאינו יכול לקיים בשלימות את הציווי "ואכלת ושבעת וברכת" כיוון

שיזמנו בעומק יתור ע"פ טעמי סירובם.
(136) שעל כס זה נאמר "cosa רווייה" (תהלים כג, ה), 'רויה' בגיט��ריא רכ"א. ימא ע, א. ובמזהות זמננו נפח הocus הוא כשביעם שיש לישר (נו"ח נאה).

(137) אה"ת בראשית ח"א ע' 188. ח"ב ע' 682.

(138) ילק"ם שם.

(139) זה"ב קפס, ב ואילך. והוב וגנבתו בשיח"ק תשמ"א ח"ב ע' 515 ואילך.

(140) תדב"א זוטא כא.

(141) תדב"א זוטא כ. ילק"ם שם.

(142) כי בלילה סבית הגולות (שנות חינם). סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 251.

(143) ע"פ לשון חז"ל באבות שם. דבר מלכות ש"פ ויחי הע' 143.

(144) דבר מלכות ש"פ פנחס ס"א. דברים ס"ג. שמחות ס"ב.

(145) כתלו"ס ויחי ס"ז. וארא ס"ז.

(146) דבר מלכות ש"פ שמות ס"ג.

(147) דבר מלכות ש"פ ויצא ס"ח. וישראל ס"ג.

לרבנן תודה ברכת הגומל

סקירה מקיפה על שורשי דין קרבן תודה
וברכות הגומל והקשר ביניהם

האם חיבים להביא קרבן תודה, או שמא רשות בידינו? האם ברכת
הגומל היא חילוף לקרבן תודה, או שמא קיימת לצידיו? האם מברכיפים
דוקא? והאם נחחייב בקרבן תודה וברכת הגומל על היציאה מהಗלות?

הרב איסר שיחי ספרינגר
ר"מ ביש"ק חח"ל צפת קתנה

תודה². ובשני המקורות הללו - נחלקו המפרשים
האםគונחה לחובה או לרשות, וכדלקמן.

ורגע לפני המפרשים; בغم³ מובא הפסוק "יודו
לה' חסדו" כמקור לחיבוב הودאה, אך הגמ' לא מביאיה
בשם מקום את הפסוק "ויזבחו זבחי תודה" כמקור

בשנין מקומות בתנ"ך הזכיר קרבן
התודה, הראשון בתורה עצמה,
בפרשת צו "זאת תורת זבח
השלמים .. אם על תודה יקربנו"¹, ומשנהו בכתובים,
בפרק קז שבתת הילים, "יודו לה' חסדו .. ויזבחו זבחי"

(2) פסוקים כא-כב.

(3) ברכות נד, ב.

(1) ויקרא ז, יב.

יותר מסוכן, ולכן דוקא הוא חייב גם בקרובן בנוסף לחיבת היהודאה⁶, ומasha"c שאר השולשה, שחיברים רק בהודאה.

לחובות ..", ולא הזכר שם על דבר קרבן תודה, אלא רק על הברכה.

ונראה את מחלוקת הראשונים, הן בפרשנוי פשט הכתוב, והן בין הפסקים.

בין פשיטני פרק ק' בתהילים ישנה מחלוקת: הורד"⁷ מד"יק שהפסוק "ויזבחו זבח תודה" נאמר רק פעם אחת בפרק זה, רק אחרי שמדובר על חולה (בשונה מהפסוק "יוזו לה' הסדו" הנאמר ארבעה פעמים בפסוק זה, בהקשר לכל אחד מהארבעה הצריכים להודאות);

ומבואר הורד"⁸ ש"אמור בזה "ויזבחו" מה שלא אמר כן באחרים, לפי שהחולמים יארכוימי בריאות, ובין כך היינו נודרים זבחים בהתחזקם מעט .. וגם יורד' הים והולכי מדברות והאסורים אפשר גם כן שייזבחו גם הם, אלא אמר בחולמים לפי שנמצא בהם ברובו".

כלומר, בחולמים, הריגלות היא שמתורפאים לאט, וכל פעם שהמצב מתקדם, המחלים נודר קרבנות בשבייל שמצו ימשיך להתקדם; ומה שאין כן בשאר הדברים שיצאים מהכלآل בכת אחת, ולא בהדרגה, וכן הלאה, ולכן דוקא החולמים רגילים לידו שביאו קרבנות.

ומכאן ניתן להבין, שלהננתו בפסוק אין חובה להביא קרבן תודה, אלא רשות בלבד (ומশמע שסבירתו היא, שאם זה היה חובה, לא היה אמור להיות חילוק בין ארבעת הסוגים).

אך הראב"ע חולק

**תהלים
עם הפירוש השלים לרדר"ק**

בדרכו יתבאר

בבבון זבח תודה

ונעבור לדין בדברי גודלי הראשונים, אלו שענו לעוסקים בתורתם דבר יום ביומו - רשי" והרמב"ם.

בדברי הרמב"ם די מוסכם שאין חובה להביא קרבן תודה (דעת הרד"ק דלעיל), ועוד, שבונגע לקרבן תודה אין ייחודיות מיוחדת בארבעת אלה; כל אחד שקרה לו דבר טוב והוא מעוניין להודאות לה, יכול לידור ולהזכיר קרבן תודה.

והמקורות: הרמב"ם מביא ארבעה צריכים להודאות רק בהלכות ברכות בנוגע לברכת הגמול⁹, אבל בנוגע לקרבן תודה לא כתוב הרמב"ם בשום מקום מי הם אלו שצרכים להביא קרבן תודה, ומשמע שהבין דעת הרד"ק הנ"ל שהקורבן הינה רשות, ושלCLI מישרוצה להזכיר כדי להודאות לה' על מאורע שאריע עימיו, יכול לידור ולהזכיר קרבן תודה, ואין הגבלה כלשהיא¹⁰.

6) וא"כ לפה הרד"ק "ויזבחו זבח תודה" שיק לכל הארבעה, ורק שיעקו בחולה, ואילו לפה הראב"ע זה נאמר רק בנוגע לחולה.

ובחת"ס (ש悠ות סיכון נא) הביא פירוש שלishi, ובಹקדים שסדר הדברים בפרק הוא קודם לדבר, ואז בית האסורים, חולה וימ. הפסוק "ויזבחו זבח תודה" נאמר אחר החולה, שהוא השילishi ברשימתם. ומפרש החת"ס שפסוק זה נאמר כסיקום לכל מה נאמר עד כאן, הינו גם על מקדר בית האסורים, ורק יורד' הים יוצאים מן הכלל אין בהם קרבן תודה.

וראה לךון בשאר הפרטים מתחשבה זו של החת"ס.

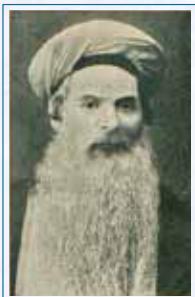
7) פרק י הלכה ח.

8) וכן כתוב הר"י פעראל בביבראו המופלא לספר המצוות לדס"ג (ח"א עמ' רס ד"ה "אמננו"): אמן דעת התוטו"ר רואה דתני דה לאו חובה היא כלל .. וכן נראת דעת הרמב"ם ז"ל, שלא הביא בשמות מקומות בהלכותיו דארבעה שורדים להודאות חיבין להביא קרבן תודה, וההיא אמרין בפרק הרואה דארבעה צריכים להודאות לא הביאה אלא לעניין ברכבת הגמול, ומשמע שסבירה ליה דוקרבן תודה של חובה ליאכ אל... ועי"ש עוד.

וראה גם בשיטת הרבי חלק יב המובאת לךון שההכרח של רשי"י לומר שסבירים קרבן תודה דוקא על ארבעה אלו קשור לכך שרש"י סבור שחיברים להביא קרבן תודה, ולפי"ז, הרמב"ם שסביר שלא חייבים להביא קרבן תודה, יסבירו לאורה שאין חילוק בין ארבעת אלה בין ניסים אחרים.

9) אך ראה בתוועדיות התש"ז ח"ד עמי 330, שיש סברא לומר שהכחון הגדל היה עשויה יום טוב במוציאי יום הכיפורים על כן שנצול מסכנת מיתה, שהרי "הרבבה הנים גדולים הין

רביינו דוד קמחי, מגולי הפסוקים. ועליו דרשו גדולי הזמן. אם אין ממש אין תורה" (כך כתוב "האגור" מאחרוני הראשונים. ראה במאבו"ל "האגור" עמי ז. ועיי' שם הגדים מעדכנת גדולים אוט ז סע' מה).
 (5) פסקוב כב.

רבי חיים חביבה
השדדי חמד'

ונחלקו האם כוונת רשי"¹⁰
שי' חובה להביא קרבן תודה
תודה, או שמא בארכעת
דברים אלו ישנה אפשרות
להביא קרבן תודה, ומשא"כ
בדברים אחרים שלא ניתן
להביא קרבן תודה, ואם
רוצה להזות על דברים
אחרים יכול להביא רק "נדור
או נדבה" המוזכרים בהמשך
הפסוקים.

השדי חמד¹⁵ כתוב שישית רשי"י היא שקורבן תודה
הינו רשאי, והוא מוסיף של רשי"י על הפסוק "אם
על תודה יקריבנו. אם על דבר הודה על נס שנעשה
לו, כגון יודוי הים, והולכי מדברות, וחובשי בית
האסורים, וחוליה שנטרפה, שהם צריכים להודות ..
אם על אחת מלאה נדר שלמים הללו, שלמי תודה
הן..".

ומלשוונו של רשי"י מוכחה שלא עצם הנס מכיריה
להביא קרבן תודה, אלא רק אם "נדור שלמים הללו",
או הינו מחייב בקורבן תודה.

אך הר"י פערלא בביאורו הנודע לספר המצוות
לרס"ג¹⁶, כתוב שМОון מדברי רשי"י שקורבן תודה הינו
חובה, שהרי בהמשך הפסוקים כתוב "ואם נדר או
נדבה זבח קרבנו", ומסביר שם רשי"י שהינוי "שלא
הביאו על הודה של נס", ומסביר הר"י פערלא "מכל
קרבן תודה דמיiri עד עכשו לא באנה בנדר ובנדבה,
אלא קרבן חובה הוא, שכן אחד מהארבעה הזריכין
להודות חביבין להביאו".

הרבי נוקט בדבר פשטוט שלפי רשי"י זה חובה¹⁷
(ולא מצין למקורו לקביעה זו), ומקשה (דברי
ה"שדי חמד" הנ"ל), שלכאורה לאור זאת לא מוכן

דוקא בהם תיקנו ברכה. הבן איש חי (שנה וראשונה ריש
פרשע עקב) כתוב שתיקנו חז"ל "ברכת הודה בארכעת דברים
שבהם עלול האדם יותר לתלות עניינים בטבע ומונגו של עולם
וישכח הנגנתו יתרך המהנתה אותו בהם", והברכה תוקנה בתורה
תזכורות היכן שיש חשש שכחה. עיין שם (ולהעיר), שבசסידות
מובואר שבד' ניסים אלו הנס אינו ניכר כי' אלא הוא מלבוש
בטבע, ושורשו נעלם יותר. ראה סה"מ מלוקט ה ד"ה "כמי".
צאתך" סע' ה. ועוד).

(15)vr כרך ח עמי' או' תיטמו דה"ה "וינה בנדפס", ועי' גםvr כרך
ד עמי' תשעה דה"ה "ברכת הגומל" (מרקוריו אלו ציינו בלקו"ש
חל"ב עמי' 107 הערכה (20).

(16)vr כרך ח' עמי' רנס דה"ה "וראיתי להסמן".
(17)vr לקו"ש ח'ב' עמי' 22 העירה 10, וכן הוא בכללות השיטה.

ועוד: הפרי מגדים¹⁰ הביא ראייה מדברי הרמב"ם¹¹
הכתוב שנינן להביא קרבן תודה מדם מעשר שני,
והרי כלל גדול בידינו, כל שבוחנה אינו בא אלא מן
החולין¹², ואם ניתן להביא קרבן תודה מן המשער
משמעותו אלא רשות (והרמב"ם לא הביר
שהכוונה רק במקורה ש מביא קרבן תודה על דברים
אחרים ולא על אחד מתוך ארבעת הדברים הללו,
וממשמעותו מכך יכול להביא קרבן תודה מעשר
שני).

פשו"ו של מקרא

אבל בדברי רשי"י מצינו שיטה אחרת (ויש דין האם
בכל הפרטים או בחלוקתם); בפרשנות צו על הפסוק
"אם על תודה יקריבנו" כתוב רשי"י שמדובר על אחד
מארכעת הניסים שמוזכרים בפרק קז שבתהלילים¹³.
ומכאן רוש"י לא סובר כהרמב"ם שדין קרבן תודה
הינו גמיש לחולטיין, אלא שיש כללים והגדרות בדיין
זה.¹⁴

מתים בקדש הקודשים", וממשיך שאין לתמוה מדוע לא הזכי
הרמב"ם קרבן תודה של הכהן הגדל במוציאי יום היכירויות,
מכיוון שאין זה שייך להלכות ים היכירויות אלא הולכות
הקרבנות שהתבאו לעיל.

ונראה שאין הכוונה של שיטת הרמב"ם אמורה להיות כה
חובה של הקורבת תודה, שהרי כדי לעיל לשיטתו אין חובה כלל
לכארוה, אלא הכוונה שיכמו שכחן הגודל לשיטתו יום טוב
על הצלתו מן הסכנה, בפשטות היה עליי להזכיר גם קרבן
תודה, שזויה דרך הודה העיקרית המפורשת בתורה, ואף
שאינה חובה.

(10) בא"ל אברהם ריש סימן ריט. בדבריו לא ברורה
הנigeria, ונישנה כאן על פי מה שכתב ב"שדי חמד" ח' ח' עמי'
3492

(11) הלכות מעשה הקרבנות פט"ז בסופו.

(12) ראה מנוחות פב ע"א במשנה.

(13) אף רשי"י כתוב "אם על דבר הודה על נס שנעשה לו,
כגון יודוי הים והולכי מדבריות...", וממשיע ש מביא ארבעת אלו
רק כדוגמאות למקורות בהם שי' להביא קרבן תודה, הרבי מבין
ברשי"י שהכוונה היא דוקא לארכעת אלו (הרבי לקו"ש ח' ב'
עמ' 20) מקשה על רשי"י "מאיין דיקו שנכללים בזה רק ד' ניסים
אלו ואיתור?" ומובן שההבנה הפשטיה היא כן").
וכנראה שיש לבאר ש"האי' כ'נו"ן - לאו דוקא", הינו שבסוגה
זה אלו המקורים היחידים, ולא רק כדוגמאות (ראה סנהדרין צה
ע"ב רשי"ד דה"ה "אי' מן חייא").

וש לבאר ההרהור לביאו וזה, החורג מהרגיל, ואכ"מ.
(14) מה ההגין לומר שדוקא על ארבעת הצלות הללו
מרקיבים קרבן תודה ולא על שאר הצלות?
מצינו ב' באורים באחרוניים: א. המשנה ברורה (סימן ריט
ס'ק לא) כתוב שזה מפני שדברים אלו הינם מוציאים ביזה, וכן

ומכאן מוכח לרשי" שדווקא על נס חיבים להביא קרבן תודה, ולא על כל הודהה שהיא.

ונזהר לשאלתנו, מפני לרבי רשות" סבור שקרבן תודה הינו חיוב, ואינו רשות כדעת הרמב"ם שהובאה לעיל?

ונראה בפשוטו, שעצם דבריו של רשי" לארו ביאורו של הרב זוזעקים זאת; אם לא היה חיוב להביא קרבן תודה אלא רשות, לא היה כל מוקד להגביל את הבאותו לנס דזוקא, והקרבן היה מובא על ידי כל מי שמרגש רצון לומר תודה לה' על כל דבר שהוא. זה שרשי" נזקק להסביר על מה מבאים, זה ממש טהור שאנו סבור שזה חובה.²⁰

וליסיים דברינו, נראה שנהללו רשי" והרמב"ם בב' מחולקות, והוא בא תלייא. לרשי" (א) יש חיוב של הקربת קרבן תודה, (ב) על ארבעת הניסים המבוארים בתהילים (ומובאים בחז"ל בקשר לברכת הגמול). ואילו הרמב"ם סבור (א) שאין חובה להביא קרבן תודה אף פעם, אלא רשות, (ב) רשות זו אינה מוגבלת לארבעת הניסים, אלא ניתנת להביא כל פעם שאדם רוצה לומר תודה לה'.

[וישנן גם דעות נוספות, ובקצרה:]

לדעת Tos. הרשי"ד²¹, ישנו חיוב להביא על ארבעת הצלות אלו, ורשות להביא על שאר דברים (שילוב בין רשי" לדרב"ם).

השאגות אריה²² אף הוא משלב בין רשי" לדרב"ם, אך באופן אחר: מחד סבור רשי" שיש חיוב להביא קרבן תודה, ומماיד סבור כהרמב"ם שאין חילוק בין ארבע סכנות אלו לשאר סכנות, ולדבריו הניצל מכל סכנה שהיא מחייב בקרבן תודה.²³

ולאור זאת הוא מסביר שלאחר הנס שהיא לחוני המיגל שירדו גשמיים, הוא הביא קרבן תודה (זאת בשונה מפירושו של רשי" בסוגיא שם). ואכן

(20) והקשה המורה"ם שיק (שו"ת סיון פח) על הדעה שהקربת התודה היא חובה, והלא כלל בינוין של שבתורה הוא רשות ("עפ' רשי" סוף פרשת יתרו")? וlion נראה לישוב קשותית, שכן זה לא נאמר במקרה דנן, דהא אצלו התורה כתובת "זאת תורת זהב השלים: אם על תודה... ואם נדר או נדבה", ובמצב בו המילה "אם" בא להזכיר שמדובר על אחת משתי אפשרויות, נראה שאין לומר את הכל שהוכנעה היא לרשות.

(21) ראש השנה ה ע"ב.

(22) בספרו "גבורת ארי" לתענית כ"ג ע"א ד"ה "הביאו לי".

(23) וראה בקטע הבא ובஹרות שלכאורה כן משמע מדברי הרא"ש ואדה"ז.

מדוע רשי" אומר "נדר שלמים הללו" שהרי החובה קיימת אף אם הוא לא נדר לבדוק כמו במקרה שנדר? ובמאור, שבגלל שבדרך כלל אדם נודר בזמן שהוא בסכנה שכשינצל יביא קרבן תודה, لكن נקט רשי" לשון זה. אך באמת גם במקרה שלא נדר, החיבור יהיה בדיקון אותו חיוב.

ההנחה לומר שרשי" מחייב קרבן תודה

מה המקור של הרבי להנחה שלרש"י חייבם בקרבן תודה? והלווא לכואורה אין רק הכרה חותם בלשונו?¹⁸

ונראה, שככלות הביאור בשיטה מכיריה גם מסקנה זו, ובאופן שאין צריך לפרשו אלא הוא מוכן מעצמו: אחת הקושיות שהרב מנסה לעל רשי" זה, היא - מנין לדשי" ששהחודה המכורמת כאן היא הודה על נס דזוקא? הרוי ניתן לומר תודה גם על דברים שאינם נס היוצא מדרכו של עולם?

ונזקנות הביאור בשאלת זו¹⁹ ש"מוכן בפשוטו שתמיד צריכים להודות לה' על כל הטוב שהוא גומל לכל יחיד וחיזי, כי כל אחד ואחד מבני ישראל מאמין בה" וידעו שכל מה שיש לו, גם אם בא לו בדרך הטבע, הרוי זה בא מוחקבה...".

ועל פי זה נמצא לכואורה שכל אחד מבני ישראל יתחייב להביא קרבן תודה בכל יום ויום (או כמו פעומים ביום) - והרי זה דבר בלתי מתאפשר על הדעת, ואפילו אם חמץ לומר שמספיק פעם אחת בשנה על כל השנה - גם זה הוא חידוש גדול שהיתה התורה צריכה לפרשו".

(18) היה אפשרות לומר שהמקור של הרבי לקביעה זו הוא מקורו של הר"י פערלא, מדברי רשי" דילול.

ובקבץ העזרות כבר דנו ורבים מה המקור של הרבי לקביעה זו. בהערות וביאורים גלון תקעעה ע"מ 13-14 נתקשה בשאלת זו, וסימן "ומוצה ליישב".

ובגלילו של אחריו עמי 27 ואילך מביא דברי אדה"ז שהוא (ויצוין לפקון בע"ה), ועוד כתוב שמדובר בטהילים למדים שזה חובה, ונitin להבין שהתורה מורתה לה. עוד כתבו ("לכבודו של מלך" ח"ג ע"מ 299) שמקור הרבי הוא מדברי רשי" כת" במנחות (עט ע"ב בסוף העמוד) שכתב לישנא אחרינו תודת חובה, כגון מפרש בים והויצה בשירה .. דארוי ברכות אביה ציינו להודות דתביב בה "יזיכו זבח תודה" בספר תהילים".

ולענ"ד עדיפות להסביר שהובא בפנים,adam כוונת הרבי לאחד משאר המקורות לכואורה לא היה לסתום אלא לפреш. ועכ"ע.

.23 שם עמי 29

מי הם הכהנים?

אף שאדה"ז לא עוסק בשולחנו בהלכות הנוגעות לזמן הבית, בכל זאת מצינו ב' ציטוטים בהם מזכיר אדה"ז שיש חיב להביא קרבן תודה.

כתב אדה"ז²⁴: "וזם יודע שנתחייב באיזה קרבן כגן . . . ותודה לאربעה הצליכים להודות".

וуд כتب בהלכות פסח²⁵: "גוגאין במדינות אלו שהגי מצוח של מצוח הוא ג' מצוח מבית האסורים חייב להביא תודה ואנו בסוף ישאנו מבית האסורים משעבוד מצרים לפיקר אנו עושים זכר ללחמי תודה".

מנין לחייב אדה"ז לחולק על הרמב"ם הסובר שזה רשות (ודוחק לוモר שלקח זאת מרשי" על התורה, שהלווא אינו ספר פסק²⁶)?

נראה שמדובר בכמה פוסקים ממשע שהוי חובה, ובראשם הרוא"ש שכותב "ברכת הגומל במקומות תודה נתקנה"²⁷, ומשםו שכמו שברכת הגומל כולם חיים היב²⁸, כך גם קרבן תודה בזמן הבית, ודלא כשיתוט הרמב"ם דלעיל²⁹.

(24) סימן א סע"ט. וראה לקו"ש חלק לב שם.

(25) סימן תנח סע"ה.

(26) "דרשי" מפרש הוא ולא פסקן" (בית יוסף סימן י' ד"ה יולענין הכהה." ועוד).

(27) ברכות פ"ט סימן ג.

(28) ראה בדברי אדה"ז סב"ג פ"ג ה"ג.

וזואה לקיש' הל"ב עמי 107 הערא 20 שבמביा מקו לך שצרכיך להביא קרבן תודה על הצלחה שאינה מתוך ארבעת הדברים המזכורים בפסוק - מדובר הרוא"ש שברכת הגומל במקומות קרבן תודה נתקנה, ומכאן לכואורה כמו שנכתב בפניהם, ששיתוט הרוא"ש בשילוב ההלכה שברכת הגומל היא חובה, הי מ庫ר לפ███ הלהיכה שלא כהרמב"ם, אלא שחוויכים להביא קרבן תודה.

ווד ניתן למדוד שחשיבות קרבן תודה היא אף על ניסים שאינם מותך הארבעה, שהרי דברי אדה"ז שם מצינו שחשיבות קרבן תודה היא אף על שאור דברים. ועיי' בדברינו בסוף המאמר.

(29) וואה בדברי הרוי פועלן שצווינו לעיל עוד כ"כ ראושונים הסכרים שהחונה.

**כשהרב עלה
מן הים לשлом,
נאספו "יקיריו
קהילתו מכבדיו
התורה" לעת ערב,
והוליכו למקום
קודש בית הכנסת
בשירים ותופים,
ובאוריות כבדו ה'
והללו על בוא
רבים לשлом".**

[וראה בסוף דברינו שלכאורה להלכה
מקבלים גם פרטים מדעת הרמב"ם]

*

ברכת הגומל

עד כאן דיברנו על סוג אחד של הודאה. ובעבור כתע להודאה השכיחה יותר בינוינו כו"ם - ברכת הגומל.

ולכאורה ישנה מחולקת גודלה האם ברכה זו היא תחליף לקרבן תודה, או שמא ברכה זו היא עניין בפני עצמו.

מדברי הרמב"ם נראה שברכה זו אינה

תחליף לקרבן תודה, דהא קרבן תודה אינו מוגבל וזוקא לאربعת אלו (כדלעיל בארכיות), ואילו בנוגע לברכת הגומל כן משמע מדבריו שנאמרת באربعת המקומות הללו בלבד, ומכאן לכואורה שהברכה אינה תולדת של הקרבן.

אך לדעת הרוא"ש, כמו שהבאו לעיל, ברכות הגומל היא תחליף לקרבן תודה ונתקנה במקומוה.

בקשה שלא הסתכו

והנה נחלקו הרמב"ם והרא"ש במחולקת נוספת, ונראה מדבריהם שמחולקת זו נובעת ממחולקותם דלעיל: לדעת הרמב"ם בכל דרך ובכל חולין צריך לברך הגומל, ולאו זוקא בדברים שיש בהם מושום סכנה,

ונאך שהרמב"ם לא כתב בפירוש שעל כל דרך מברכים הגומל, הסיקו זאת הראשונים מכך שהרמב"ם כתב ש"הולכי דרכי" מברכים הגומל, ולא נקט לשון ח"ל "הולכי מדבירות", ומכאן ש"בכל הולך דרך קאמר"ו³⁰.

ואילו לדעת הרוא"ש, לא בכל חולין ובכל דרך מברכים הגומל, אלא רק "הולכי מדבירות דשכיחי בהו חיים ולטיטים", ומוסיף ומסביר הרוא"ש, שהוא שכתבו בירושלמי שכל הדורכים בחזקמת סכנה נאמר בוגוע לתפילה הדרך, שתרמיד צריך לחתפלל, אבל בוגוע ל"הגומל" לא אומרים כן, והטעם הוא מפני שהוא נתקנה במקומות קרבן תודה, וממילא מובן מודיע הרמב"ם חולק עליו³¹.

(30) עי' בטור סימן ריש ובכ"ר שם ד"ה יומ"ש בשם הרמב"ם.
(31) מחולקת גודלה נוספת נספת בראשונים בדיון ברכות הגומל, אך

חו"כו נאמען החגיגא

דיון נוסף מצינו בוגוע לברכת הגומל וזיקתה לקרben תודה; והיכוח פורץ בעיר טויעספֿן שבאיטליה³⁵, בה כיהן כרב רבי שבתי אלחנן³⁷. אמן הרב לא מוכר לנו כל כך, אך נראה שההיא אהוב מואוד על בני עירו³⁸, וכשהרבה עלה מן הים לשлом, נאספו "קירות קהילתנו מכבדי תורה" לעת ערבית, "והוליכו למקום קדוש בית הכנסת בשירים ותופים, ובאורם כבדו ה' והללו על בוא רבם לשлом".

את דברי תשובהו למברכיו פתח הרב בברכת הגומל כדין העולה מן הים.

אך בין המשתתפים היה י'הודי "חכם מופלא"³⁹ גדור, ר' יצחק גוטיאן⁴⁰, שאמר שאין לברך

шибרכו הגומל על ביתא משה... ונשאר בא"ע מודע צריך לברך הגומל ביום המשיח, כשייש את המקור - קרבן תודה. ומפנה לדין האם יתפללו לילע"ת תלפיותיהם נגד הקרבנות. ואולי יש לקשר זאת לדברי הרב ישע מקום לומר שליעתדי לבוא ישיכו להנוה יום טוב שני של גליות מואחר וכן נהגו שנים רבות בזמנם הגולות (שיחת יום שמיחת תורה התשמ"ט), ואולי על דרכם הגומל יש לומר כאן, שאף שהיה קרבן תודה, תהיה גם ברכת הגומל מכיוון שבמשך שנים רבות ברכו את ה' בונשו זה. ויש לעיין האם יש הכרה שזה הכהונה, וא"כ, האם הכהונה בשיטת הרא"ש או הרמב"ם, וא"כ".

(35) לעיתים מאיתים טרייסטי או טרייסטה. עיר זו הינה עיר נמל חשובה ובירת המלחמה.

(36) בזמנו העיר הייתה חלק מהמלוכה האוסטרו הונגרית, ואולי משום כך השאלה מעריך זו מופנת להכרעה אצל החותם סופר (לבד מושבה זו עוד מצינו בשוו"ת חותם סופר שהוא מותען בענייני העיר). ראה חוות'ם סימן פח-פפ, שימוש נואה על מעורבותם בענייני העיר).

(37) תיאור האירוע על פי סימן נא בשוו"ת החותם סופר, אליו נשלחה שאלת הרב.

(38) כך נראה מהסיפור דן. ועוד, שמצאנו שרולו כתתרתו כרב יצא שיר תהלה "כנפ' רגנס", ובפרטיו יצא קונטורס "קול בוכים" והוא שיר קינה (לא מצאתי צילום של קונטורסים אלו, אלא רק שם מוצגים המכירה בבני מכירות עתיקות).

(39) קלשונו של החותם שם.

(40) לעיתים מאיתים גואיטע עיי' בשדי חמץ שם ושם.

חכם זה כתב ספר "שדה יצחק" כמה כרכים, ביאור לגמ', ושם בביאורו למסכת ברכות דף נ' ע"ב מביא מרבה "מופת הדור" בעל "מרקראי קודש" שכותב שנותן לבך הגומל בלילה, והוא חולק עלי, וכדבריו במסכת ההודיה לעליית הרב שבתי אלחנן

מתי תוקנה ברכה זו?

לכארהה המחלוקת הנ"ל בין הרמב"ם והרא"ש קשורה גם לשאלת מתי תיקנו ברכה זו. באופן כללי כל הברכות תוקנו על ידי אישי הכנסת הגדולה, בתקhnית בית שווי³². אך בוגוע לברכת הגומל יש לדון.

לפי הרמב"ם אין טעם להחריג ברכה זו משאר הברכות, אך לפי הרא"ש הכותב שברכה זו נתקנה במקומות קרבן תודה, נראה שרק מתי שלא יכול להזכיר קרבן תודה, רק אז תיקנו את ברכת הגומל, והיא תוקנה מאוחר יותר משאר הברכות³³.

[ולפי זה נראה שאף בגאולה העתידה לפי הרא"ש לא יהיה מקום לברכת הגומל, כלל עניינה הוא תחליף לקרבן תודה, ואילו לפי הרמב"ם ב' העניינים יתקיימו זה לצד זה]³⁴

כמודומה שהיא לא קשורה למחלוקת יסודית זו: יש הסוברים שמדוברים "הגומל" גם על נשים אחרים, כגון קיר שכמעט נפל עליו או שודדים שכמעט הרגו אותו וכיוב, ושאמרים שאין מברכים אלא על ארבעת אלו (ע"י ב"ס סימן ריט).

אבל כבר הבנו ליעיל ש毛病ת קיימות גם בוגוע לקרבן תודה עצמה, ואיך אין לשיכה למחלוקת האם משווים הגומל לקרבן תודה או לא. וא"מ.

(32) רמב"ם הלכות תפילה פ"א ה"ד בסופה.

(33) וזה "חקר זמינים" להר"א הילביז (תלמיד חכם עצם,

למד בתוכמי תמים ביליבאווייש, ולאחמו"כ קיבל תואר

דוקטור והתחבר לציונות הדתית. נפטר

ב' אלול ה'תשנ"ד. בדורתו וחיו נידרכם

ב' המקורות מהם קיבל) עמי רסס שדן

מתי תוקנה הברכה לפי שיטת הרא"ש

(ומעניין): מאמר זה על ברכת הגומל

מופיע בספריו בהקשר עם התאריך ר'ח

כסלו, ובתחליתו הוא כותב "ירק זה

МОוקדש להג החסידיים בר'ח כסלו", והוא

מוסיף "ב' יומם זה . . . הופיע ק' אדמור"

שליט"א בציורו לאחר הפסקה

משמעותו עצרת של אותה שנה").

וע"י שם אפשרות נוספת נופתת

כיצד לקרו את דברי הרא"ש.

בדבורי ראיינו שברכת הגומל

נתקנה "בקוקום תודה", אך ניתן

גם לקרו "בקוקום תודה" הינו

משמעותה לנודעה להצטרוף לקרבן תודה ולהשלימו. אך כותב

שם שזהו דוחק.

(34) והוא העות וביאורים גלון תתקכג עמ' 30 שרצה לאבד

בדברי הרבי (ביחדשות לרבים הראשיים ע"א אייר התשמ"ט)

ר' אלתר הילביז

ומוסיף החותם סופר: "ומה שכותב הרاء"ש "במקום תודה", אין הכוונה שיהיה זה כאילו הקרבן קרבן באפונ שנאמר שצרכיך דזוקא ביום כמו קרבן ביום; לא עליה זה על דעתך, אלא במקום שבו מקריבים ולא היו צרכיכם לקלל עמו, ע"כ ע"פ נעשה מאי אפשר להרומו באפי עשרה ותמי רנן".

כלומר, גם בניצולים עליהם כן מוזכר בכתב ידו זיבחו זבח תודה", גם בהם מה שהרא"ש אומר שהברכה היא במקום קרבן,

"אבג ריתחה"

אותו חכם

הוסיף להזכיר

עוד דברים

בهم הרב נהג

שלא כדין

לדעתו. ומשמע,

שהשמחה

הגדולה על

בוואר של

הרב בשלום,

נחרשה....

ידי חותבת הברכה, ובפרט, שבנוסף לאמן על ברוכותיהם, "לאו אורח ארעה לשמעו על הנני שבחות ושמחות על ביתאנו והוא ישתוק וימותן עד קראת התורה", ולכן היה עליו לברך דזוקא בזמן החגיגה.

ומוסיף החותם סופר: "מעידני עלי אי בדי' הוה עובדה גס אני הייתי מברך ללילה ההוא". אך בשביל שלא להתר בפרהסיא מנהג ישראל, החת"ש אומר שהוא היה מסביר את הנימוק למה עלי לחורוג הפעם באפונ חד פעמי ממנהג ישראל לברך ליד ספר התורה.⁴⁴

(44) ונראה, שאר לדידן, האנשים הפושטים (שלע"ע) לא מארגנים להם חגיגות רציניות עם עלותם מן הים או ירידתם מן הים, בכל זאת, הדין האם ניתן לברך בלילה הוא דין הנונג: למעשה:

דנהה, פסק אדה"ז בסב"ג (פרק י"ט סע"ה): "ונוכן שלא לאחר ג' ימים לפיק אם יצא מן הסכנה ביום ב' אחר קראת התורה יברך בפנוי עשרה ללא ספר תורה ולא מיתין עד ים ה'", ומקרה כזה יש לדון האם ניתן לברך בלילה או לא. ונראה

ברכת הגומל בלילה מכיוון שהיא נתקנה במקום קרבן תודה אותו ניתן להזכיר בימים דזוקא⁴¹. ועוד, שהמנוג לברך כשלולה לתורה, והרב שעלה מן הים ובירך בלילה, פרץ גדר המנהג.

"אבג ריתחה"

אותו חכם הוסיף

להזכיר עוד דברים

בهم הרב נהג שלא כדי לדעתו. ומשמעותו, שהשמחה

הגדולה על בונו של הרב בשלום, נהרסה...

השאלה הופנתה לחותם סופר⁴², ובתשובתו

התיחס לשני פרטיטים - האחד חידוש גדול, והשני

חידוש קטן.

תשונת החותם סופר

בתחילתה כתב שכל מה שכותב הרاء"ש שברכת הגומל היא במקומות קרבן תודה, הינו דזוקא בוגנו למדבר, בית האסורים וחולה, שהרי לאחר שמדדב על שלושתם (בתהילים) כתוב זיבחו זבח תודה".

אך לאחר הדבר הרבי עלי שבפרק י"ז רדי הים, לא כתוב זיבחו זבח תודה" ומכאן, שאף בזמן שבית המקדש היה קיים, היה הבדל בתוך ארבעת אלוי, וועל יורד הים לא נאמר שיש להזכיר קרבן תודה, וא"ע ברור שבוגנו לירוד הים על כל פנים, אין כל מניעה לומר הגומל בלילה, לאחר ואך לשיטת הרاء"ש אין זה נגד קרבן תודה.

עד כאן החידוש הגדול.⁴³

מן הים.

אגוב, ישנו סיפור מיוחד בעיל ה"שדה יצחק" הנהיה תלמיד חכם גדול וגבר גדול, ע"י בספר "פלאי הצדיקים" עמ' 5. ועיי' בשווית מהר"ם שיק סימון פח שאף לשיטתו זה חכם אין בעיה לברך הגומל בשבת, אף שאין מקריבים או קרבן תודה. ע"י' ש.

(42) ראה לעיל העירה 34 על השתייכות העיר לחות"ס.

(43) וربים חלקו על חידוש זה, וראה שו"ת אבני נזר או ר' סימון לט, שו"ת שבת הלוי ח"ג סימון קסג, זבח אפרים לזבחים ז ע"א ועוד. וכן מובן גם משיחת הרבי בחלק שבו בא לעיל. וא"מ.

הדברים עולמים בקנה אחד. מחד, אין חיב להביא קרבן תודה על סיום הגלות (כהשicha בלקו"ש שם כתוב "אין שיך חיב דקרבן תודה"), ומайдך יש אפשרות להביא קרבן תודה על סיום הגלות (כהשicha הדבר מלכות שם כתוב שיביאו בפועל, ולא כתוב שיש חיב).

[ואם ננים הדברים, יצא שהרבי נוקט למעשה בשילוב בין רשי' להרמב"ם (כדעת התוס' ר"ד דלעיל): מוח, ארבעה החיבים להזות חיבים גם להביא קרבן תודה כדעת רשי'⁴⁸, ומайдך, אף ככלא, שאננו מתוך הארבעה יכולים להביא קרבן תודה, כדעת הרמב"ם⁴⁹]

* * *

וכן תהיה לנו, שתיכף ומיד נביא "קרבנות של תודה ושםחה שמן הסתום יקריבו בקשר עם ה"קץ" והגאולה"⁵⁰, יחד עם החליטים שישבו מקום הסנה, והחטופים שיצאו ממקום "חושך וצלמות", ונודה לך Shir חדש על גאותנו ועל פדות נפשנו, תיכף ומיד ממש.

ג. ב. נושא זה הינו רחב ביותר ואוי לדין ארוך. יותרן בנזודות שהזכו והן בנזודות שלא הזכו. במאמרנו עמדנו על קצה המזולג ביסודות העניין בלבד. ולהשלמת היריעה מומלץ לעיין בספרים שלמים שיוחדו לנושא: "בשבילי היהודאה" ו"בשבילי ברכת הגומל" להגרש"ב ליברמן. "תודה חיים" להר"ג שנון. "ספר היהודיה" להר"ס אלדר. "מזמור לתודה" להר"ד טרביבס. ועוד" גם בצרור החיים (חלק יא, עמ' קיא ואילך) להרא"ם פרידלנד. ועוד.

להערות:

eiser770@gmail.com

הפלפоловים תורה אמרת ח"ב עמי 376 ואילך. ועוד.
(48) וכפי שהובא לעיל ציון 23 מדברי אדה"ז.
(49) אך ראה לעיל בקטע "מה ההלכה" בהערה 28, שמטענו מדברי אדה"ז והרבי שהלכה היא שחיבים להביא קרבן תודה אף על האצלה שאינה מותר ארבעת אלו. וצ"ע.
(50) שיחה לחורים מהתולכהليل ב' דוג' השבועות התנש"א.

היציאה מהגלוות

האם נקריב קרבן תודה על היציאה מהגלוות?
בלקו"ש⁴⁵ כותב הרבי: "בנוגע להיציאה משאר הגלויות (וכן גלות זה האחרון) יש לומר דבר כל אין שיך חיב דקרבן תודה, כי רק כלל ישראלי (כיבור) חובשים בגלוות, מה שайн כן כל ייחיד בפני עצמו".
ומайдך, ב'דבר מלכות' פרשנות שלח בסוףו: "ושם מקריבים (לכל הראשון) קרבן תודה על היציאה דכל בני ישראל ממאסר הגלות"⁴⁶.
ולישב את הסתירה, כתבו רבים⁴⁷ שלכאורה שני

שניהם ברוך בלילה בפסק החת"ס ועוד (וראה גם שדי חמד חלק ד עמי תשעוו ד"ה "ברכת הגומל" ובחלק ח עמי א'atismo ד"ה "וואי ספריר"). ולמעשה כਮובן יש לשאול רב.
(45) ח"ב עמי 26 הועזה 36.
(46) ועד"ז בשיחה לחורים מהתולכהليل שביעות, ובסוף שיחת שבת פרשת דברים.
(47) ימות המשיח בהלכה ח"א עמי' שיח. הנה מים באים ח"א עמי' 229. קובץ תורת נחלת הר חב"ד גלון ג עמי' צ. ספר גלון נ"א ■ **התרמיים**

דברי אדה"ז אודות אתערותא דלאטה נמציאות מוגבלת

לעיתים anno חווים התערורות רוחנית, אולים בעבר זמן קצר היא נעלמת... אדמור"ר הוזן מבאר על כך בלקוטי תורה¹ שהתערורות זו לעובdot ה' מגעה מהקב"ה, אולים אם האדם לא יעשה כל' לקלבל התערורות זו - היא תעבור עליו זמן מה. רק כאשר יעשה האדם כל' בעבודתו בכח עצמו, אז תהיה להאהרה קיום תמיד.

פרטיות יותר מבואר, שישנה אתערותא דלעילא הבאה מצד עצמה (כנ"ל), וישנה אתערותא דלעילא הנמשכת על ידי עבودת האדם. וגם כאן, אדה"ז מבאר מעלה המשכה שעיל' ידי אתערותא דלאטה דוקא, שנמשכת מבחןה פנימית יותר. כמו בלקוט"ת תורייע² שם מבאר עניין "אשה מזעעת תחליה يولדת זכר", שכאשר התערורות היא מאשה' - כניסה ישראל, או דוקא נמשך אור פנימי בבחינת זכר.

[וכפי שמבואר שם, שהתערורות מלמעלה מולידה לבב האדם אהבה בבחינת נקבה, שרוצה להנות מזוי השכינה בגין עדן, ולהשאר מציאות בפני עצמו. אך כשהאדם מקדים ומועד עצמו באהבת ה', או הקב"ה נותן לבבו של האדם אהבה אמיתית יותר, לאשתבאガ בגופא דמלכא, למרות שיתבטל למציאות וישאר אין ואפס].

ליומת זאת בכמה מקומות אדה"ז עצמו מבאר שהמשכה שעיל' ידי עבודת הנבראים היא ממדרגה נמוכה למציאות הנבראים ועובדותם תופסת שם מקום. ואילו האתערותא דלעילא שמצד עצמה מגיעה ממקום גובה יותר, שעבודות הנבראים אינה תופסת שם מקום.

ובלקוט"ת שיר השירים³ ישנו מאמר נוסף בנושא בסוגיה ומסכם אותה. ומסקנת הדברים שם⁴, שמעלת האתערותא דלעילא הבאה מצד עצמה, שהיא ממדרגה נעלית יותר, היא בבחינת חפץ חסד המذוררת לעיל, שהקב"ה מצד עצמו רוצה

(1) לק"ת פרשת ויקרא ב, א ואילך (ד"ה אדם כי יקריב).
(2) כ, א ואילך (ד"ה שוש תשיש).
(3) כב, ב ואילך (ד"ה להבין הטעם למה שהתערותא דלעילא).
(4) כג, ד.

למעשה ירר תפוסף

קדום שבראה הקב"ה את העולם
כלל לא היה קיימים המונחים
עבדה. עבדה זו אוינה מפריעת
לכן שכל סיבת בידאת העולם
היא לשם מטרה זו, עם כל זה,
בראשית הבריאה - קודם
שהגיעו אדם הרראשון ועובד את
האריה והשתחית לבריאות:
"כי חוץ חסד הוא". למעשה,
שתי הסיבות אינן סותרות
ואזרביה משלימות ההן זו את זו

הרבר שלום דזבער זולף
משמעות נבישיג' גחח' לנצח

ועל פי דברים אלו מבואר כי "ק א"ד"ש מה"מ⁶ שיש כאן שתי צורות הסתכלות על העניין, זו פנימית מזו. שבדוגה חוץ חד סדר השתלשות שיש בו מעלה ומטה, ובדרגה זו יש הבדל בין עליון ותחתון, ומהihil היחס של 'אתערותא דלעילא' ואתערותא דלטתא, ובשתכלות זו יש גבול עד כמה התחתון תופס מקום אצל העליון. ובדרגה זו נאמרו כל דברי אדה"ז הנ"ל בלוקו"ת.

אך בהסתכלות העומקה יותר, שהכוונה היא דירה בתהтонים, ועל ידי התהтонים, אז מתגלת שבעודת התהтонים נוגעת לעצמותו יתברך ממש. ובפנימיות הדברים, שבדרגה זו של עצמותו יתברך, בני ישראל הם מציאות אחת אותו, "ישראל וקוב"ה כולה חד", וגם בירידתם למיטה נמצאו בהם כח העצומות. וכן יש בכך עבודתם להמשיך את עצמותו יתברך ממש למיטה.

והסדר הו, שבתחלת העבודה עצמותו יתברך אינו מתגלה בבריאה, ולן לא נרגשת הכוונה של דירה בתהтонים, ולא נרגש בישראל כח העצמות שביהם, וכן היחס לעבודתם הוא כעניין של נבראים מוגבלים מול בורא, שיש גבול עד כמה עבודתם תופסת מקום. אך לאחר שנשלמת העבודה של ישראל ומתגלת עצמותו יתברך, מתגלית הכוונה הפנימית של דירה בתהтонים, וכח העצומות שבמנחות ישראל.

---

6) הדברים דלקמן על כפל המשמעות בעבודתם של ישראל, על פי הנמצוא בתורתו של כי"ק א"ד"ש מה"מ בכמה מקומות, ויציון כאן העיקרים שביהם - מלבד הנטען ליקמן - ועל סדר צייאתם לאור:

א. לק"ש ח"ב סייחה לפרשת תזריע (משיחת שבת פרשת תזריע תשכ"ה, יצא לאור לש"פ תזריע תשל"ז). שם נעמד על דברי אדה"ז דלקמן בעניין 'אשה מזרעת תחליה', וזהו לכללות דבריו בעניין אתעדל"ע ואתעדל"ת, והמושמעות הפינימית שלהם ב. ד"ה זה היה תשמ"ב, הנדפס לר"ה תשמ"ט (מלוקט ג), בסעיפים ה-ה. במאמר זה נעמד על נוסח תפטל ר'יה זה היה תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון, והביוור בא"ח שתחלת מעשיך היא המשכה של ידי עבודה, וכברון ליום ראשון היא בחינת חוץ חד הסנתצת מצד עצמה. ועל זה מביא דברי אדמור"ר האמצעי הנ"ל שהთואה לדירה בתהтонים היא עמוקה יותר מכחית חוץ حد.

ג. ד"ה אשה כי תזריע תשכ"ה (מאורה שבת בה>Namaה השיחה הנ"ל שבлокו"ש. נדף במלוקט ג), שם מצטט הדברים האמורים בד"ה זה היה, ומוחכם ממש לביור עניין אתעדל"ע ואתעדל"ת על דרך המבוואר בלקו"ש ח"ב הנ"ל.

להשפיו ולהטיב. אך היא נמשכת רק מחיצונות האור. ולעומת זאת, האתערותא דלעילא הנמשכת על ידי עבودת הנבראים באתערותא דלחתתא, עם הייתה מדרגה נמוכה יותר, היא פנימיות האור. ומוסיף שם עוד בחינה שלישית ונעלית יותר, אתערותא דלעילא הבאה בדרך מותנה לאחר, שלימות עבודת הנבראים. שהמשכה זו באה מאותה מדרגה גבוהה שהנבראים אינם תופסים שם מקום, ובפנימיותה דока. והמשכה זו באה דока אחד שלימות העבודה (לא מפני שהיא נמשכת על ידי העבודה, אלא) כי קוב"ה לא שרייא אלא באתר שלם. עד כאן דבריו.

ומכל דברים אלו מובן, שלulos עבודת הנבראים מגיעה למלعلا עד גבול מסוימים, וההמשכות שלמלعلا מדרגה זו באות לעולם מצד עצמן. ומעלת עבודת הנבראים היא בכך שהיא פועלת קיום באתערותא דלעילא, ושםמשכה אתערותא דלעילא פנימית יותר.

מבט פנימי יותר לעניין אתערותא דלחתתא, המשלים כוונת העצמות

אדה"ז עצמו הינה את היסוד הגדול בתהтонים. כפי שכך כי"ק א"ד"ש מה"מ מחדד, ש"דירה בתהтонים" כולל גם הכוונה שהדרירה תעישה על ידי התהтонים דока. כפי שadc"ז עצמו ממשיך ומבהיר שהגilio של דירה בתהтонים נפעל על ידי מעשינו ועובדותנו בזמן זהה. שמהו מובן שככל הגilioים היכי נעלים שלעתיד לבוא, כולל דירה לו יתברך - לו לעצמותו - נמשכים על ידי עבודתנו דока.

וכך מתחדד עוד יותר בדברי אדמור"ר האמצעי בשערו אורה⁵, שם מבואר במפורש שאמנם בדרגת חוץ חד עבודת הנבראים אינה תופסת מקום, וההמשכה משם היא בדרך אתערותא דלעילא מצד עצמה. אך עצמותו יתברך ממש נתואה לדירה בתהтонים על ידי עבודתם של ישראל דока, ונמצא שאצלו עבודתם של ישראל כן תופסת מקום, והוא דока תכילת הכוונה, ועל ידה דока נמשכת עצמותו יתברך למיטה.

(5) שער הפוריים, ד"ה וקבל היהודים פ"ל.

מבט חדש לדברי אדה"ז בעניין אתעדל"ע ואתעדל"ת

הmulah האמיתית שבבעלות האדם, שנוגעת בעצמות
אין סוף.¹⁰

ד. אדה"ז אמר שלאחר שלימיות העובודה נמשך אוור נعلاה ופנימי, בדרך מתנה. ועל פי הנ"ל מוכן שהכוונה היא שמתגלה בישראל הם חד עם הנותן, וכן יש להם את האור נعلاה ופנימי, דהיינו עצמותו יתברך ממש.

ובמקרים אחר¹² מבאר זאת כב' עניינים זה למעלה מזה. שדברי אדה"ז אוזנות האתערותא דלעילא שלאחר שלימיות העובודה, עדיין יש בה איזה תפיסת מקום למציאות הנבראים, כמו כן שעובדות הנבראים נחשבת 'אתר שלים' לקביל גilio' זה, וכן אין זה אמתית הענין של قولא קמיה כלל חשיב. ועיקר הגilio' של قولא קמיה כלל חשיב נמשך על ידי עובודתם של ישראל בענין הביטול, כי על ידי הביטול מתגלה עניין האmittiy, שישראל וקובה"ה כלל אחד.

כל העניינים שלmulah הם בשביל עובודתם של ישראל

ונדר זו מובן גם כן, שכן מה שנאמר אוזנות הדורות שלmulah המבראים שהמשוכן מצד עצמן ולא על ידי עובודה, הנה האמת היא שוגם זה נופא נמשך על ידי עובודתם של ישראל, באופן כזה או אחר. ועל ידי זה מתווסף עליי בכל אותן דורות, הינו שמתגלה בהן שי"គוון שלעצמותו יתברך ממש. וכן אין זה אפשר למצווא בתרותו של א"ש מה"מ בכמה מקומות בהקשרים שונים, וכמה דוגמאות לה'：

בד"ה באתי לגני תשמ"ח (מלוקט ב), בנוגע לדרגה דעתיק, שעם היותו בדרגות לא אדם וכו',Auf'כ, גם הדרגות היכי נעלות שבו, שי"គות לאדם התחתון, כי כל העניינים שלmulah התהווותם היא בשביל עובודת האדם.

בד"ה זה היום תחולת מעשי' תשמ"א (מלוקט ג) בנוגע לעניין "זכרון ליום ואשותו", שוגם הוא נמשך על ידי עובודתם של ישראל בר"ה באמירת פסוק' זכרונות. ושעל ידי זה נעשה עליי בדרגה זו, שנפעל

(10) ובדומה להזה בד"ה אני לדודי תשל"ב, בנוגע למיבור בא"ח שלל ידי אתערותא דלחתה באלו מגיעים לאתערותא דלעילא בר"ה. שהעיס הפנימי לה הוא שלל ידי עובודתם של ישראל באלו נמשך העצמות, ועי' באים אה"כ ובגilio'ם בר"ה.

(11) לקו"ש ח"ב תהריע. ד"ה אשה כי תזרע תשכ"ה.

(12) ד"ה ויאמר לו יהונתן הנ"ל.

ולאחר ההבנה שיש כאן ב' עניינים, זה פנימי לזה, א"ש מה"מ חזר ומבהיר את דברי אדה"ז בלקו"ת, מתוך הסתכלות הפנימית והעמוקה יותר, מעבר למפורש בדבריו.

א. אדה"ז אמר שאתערותא דלעילא הנמשכת לעורר אתערותא דלחתה, היא מקרים שאין הנבראים מוגעים לשם, כי איןםTOPSIS שם מקום. ולאחר מכן ביאור, אם כן, מדוע נמשכת האתערותא דלעילא בכך לעורר אתערותא דלחתה.

ובביאור זה, שוגם אותה דרגה עלילונה שהנבראים אינםTOPSIS שם מקום, גם היא בכוונה הפנימית של הקב"ה, התהווותה בשביב עובודתם של ישראל. וכן מושג בדרגה זו שהכוונה בה היא בשביב ישראל, ולכן נמשכת ממנה אתערותא דלעילא בכך לעורר אתערותא דלחתה.

ב. אדה"ז אמר שאתערותא דלעילא מצד עצמה אין לה קיום וכיולה לחלוף ולעבורו, ורק על ידי עובודת האדם באתערותא דלחתה יש לה קיום. ואפשר להבין זאת בפשטות, כיון שהגilio' שבא מלמעלה, יכול להשאר של העلينון, אלא אם כן התחתון夷עשה מעשה בכך לakhir את הגilio' כאן למטה.

אך על פי הנ"ל אפשר להבין זאת בעומק יותר: הגilio' מלמעלה הוא מדרגת חוץ חד, עניין של גilio'ים, וכן שייך לזה שניינ. אך עובודת האדם למיטה נוגעת לעצמותו יתברך, שבו אין שייך שום שניינ. וזה שעבודת האדם פועלת קיום באתערותא דלעילא, דהיינו שייהי בה כה העצמות.

ג. אדה"ז אמר שעיל ידי עובודת האדם דוקא נמשך אוור (מדרגה נמוכה שהנבראים TOPSIS שם מקום, אך זה אוור) פנימי.

אמנם על פי הנ"ל מובן שעיקר המעללה בעבודת האדם, היא שנוגעת בעצמות אין סוף ממש, וזה הטעם הפנימי לכך שעבודת האדם ממשיכה או ר פנימי. אלא שכעת, שעיקר המעללה היא בהמשכות מלמעלה, אז מודגשת המעללה שבדברי אדה"ז, שעבודת האדם ממשיכה או ר פנימי. וולעת תתגלה

(7) ד"ה ועתה ישראל תשכ"ז (מלוקט ג).

(8) לקו"ש ח"ז בחוקותי. והוא הדרן על הלקו"ת של פרשת וקרוא, משבת פרשת בחוקותי תשכ"ה.

(9) ד"ה ויאמר לו יהונתן תשמ"ה (מלוקט ו).

ונדחים, ועל ידי זה יתעורר השופר גדול וישראל יתעלם מדרגה געלית יותר מלפני זה. וכך על ידי זה נשלה מה הכוונה בבריאות הארץ אשור וארץ מצרים, על ידי זה נפעלת עלייה גם בהם.

*

כל הניל הוא בנוגע לדרגות של סדר השתלשלות שהמשכנתן היא בשבייל ישראל. ודברים אלו מתחברים למיבור במקומות אחרים בתורת כ"ק אד"ש - ד"ה והוא עקב תשכ"ג, ובבהירות יותר בד"ה צין במשפט תשמ"א (שניהם במלוקט ב) בנוגע לישראל עצמן, שעל ידי רידית הנשמה למטה ובירור הגוף ונפה"ב, נפעל בה עליי שימושימה כוונת העצמות.

ועד"ז, עניין זה נוגע ברעיון הכללי של עצם וגולויים, המשתקף בעניינים נוספים כמו איש ואשה, ז"א מלחמות, יהונתן ודוד, יוסף ויהודית, תלמוד ומעשה, שיש בהם עניינים הדומים זה לזה ולמדים זה מזה, מצויין במאמרים הנ"ל.

*

המעיין במקומות שצינו לעיל לראות את הדברים במקורם, יראה שכאל האמור לעיל בעניין זה, הוא גilio של עמוק לפני פניהם בתורת חסידות חב"ד גופא¹³. ובכמה מקומות דרכו של אד"ש מה"מ הגיעו לעומק זה, היא על ידי התבוננות (לא בתוכן המאמרים של רבותינו נשיאנו שלפנ"ז, אלא) בסדר העניינים במאמרם ובMSGORT' שלהם. שזוכה על ידי זה מקבלים מבטعمך יותר, מעבר למלה שנאמר במאמר במפורש.

כך בד"ה אשה כי תזריע תשכ"ה, לעמוד על זה שאדיה¹⁴ מביא פירוש הפלסופים בעניין אשה כי תזריע, אף שדוחה זאת. בד"ה ועתה שראל תשכ"ז הניל, לעמוד על כך שאדמו"ר הרש"ב מבואר עניין תורה ומצוות בקשר לעניין מלאה וסובב, אף של扈ורה אין זה מוכרכה מתוכן המאמר. ועוד"ז בד"ה זאת חקמת תשכ"ט הניל, לעמוד על כך שאדמו"ר הרש"ב מקדים לבאר ג' האבות, לפני ביאור ג' המדרגות דמללא וסובב ועכחות אוא"ס, ולא להיפך.

(13) וכשלונו בד"ה זה היום תשמ"ב דלעיל, "זהו גם הטעם הפנימי) על זה שלפני שאומרים שרראש השנה הוא זכרון ליום ראשון אמרים שהוא תחלה מעשי". והכוונה היא שיטעם זה הוא פנוי ביחס למיבור באח"ה לפניכם, מבואר לפניכם במאמה. ועוד"ז בד"ה אני לדודי תשלב דלעיל, "זהו הטעם הפנימי על זה שמהיראה תחתה דallow באים אח"כ בראה ליראה עילאה". וגם כאן הכוונה פנימית ביחס למיבור באח"ה לפניכם, מבואר שם.

בהתכלות

עמוקה יותר:

שהכוונה

היא דירה

בתתונות, ועל

ידי התתונות,

או מתגלת

שבבודת

התתונות

נוגעת לעצמותו

יתברך ממש

בاه שיכות לעצמות.

בד"ה ועתה ישראל תשכ"ז (מלוקט ג), מבאר שהתחווות או רושב ואור המלא היא בשבייל ישראל ובשביל התורה, ولكن נעשה דוגמת זה בתורה, שני העניינים של תורה ומצוות, ובישראל נעשו דוגמת זה שני העניינים של שלך ורצון. ועל ידי זה נתווסף עליי באור הסובב ואור המלא, שיש בהם לא רק ענן הגלויל, אלא הם דוגמת תורה וישראל שורשים בהעכחות.

בד"ה אני לדודי תשכ"ז (מלוקט ד), בנוגע לגilio יג' מדות הרחמים באלו, לעורר את ישראל בחשובה, שעיל ידי זה מתגלת הרצון הפנימי של ישראל באקלות, שרצון זה הוא מצד שהם מושרים בעכחות, ועל ידי זה נעשה עליי ב"ג מדות הרחמים עצמן.

בד"ה זאת חקמת תשכ"ט (מלוקט ה), בנוגע לדברי אדמו"ר הרש"ב של' המדרגות שבאו, ממלא, סובב ועכחות אוא"ס, נמשכות על ידי ג' האבות שבכל לבך ובכל נפש ובכל מאדך. ומبار שבענימיות, הכוונה בהאצלת ג' המדרגות הניל, היא בשבייל עובדות האדם בגין האבות הניל. ועל ידי עבודה האדם נפעל עליי בכל ג' המדרגות.

בד"ה והיה ביום ההוא תשכ"ח (מלוקט ו) נעמד על הפסוק "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול, ובאו האובדים בארץ אשורי", שבדא"ח נתבאר שהשופר גדול יתקע עצמו, שלא על ידי אתערותה דלתהא כלל. אמנים הרבי מבואר שגilio זה נמשך על ידי עובדות האדם, אלא שהכוונה היא שמתעורר על ידי המיצר של האובדים והנדחים במצרים ובאסור, ובפנימיות יותר, על ידי מיצר של עבודה כזו שהיא בחלילת הביטול ואני מרגיש את העליי שבעבדותנו ומרגש עצמו כעובד ונדה, וכן המשכה של יהה כאילו היה בא' אתערותה דלתהא כלל.

ולפי זה מבואר בנוגע להמשך הפסוק, "ובאו האובדים בארץ אשורי והנדחים בארץ מצרים", שהכוונה שנבראו ארץ אשור וארץ מצרים היא בשבייל ישראל, ישראל יגלו לשם ויהיו אובדים

עם הרב משה שיחי' קורנוצ'ר שליט"א
רב ק"ק רמלה"ד בית שמש, משפייע ור' בישיבת גודלה
ליובאוויטש בית שמש ומבעלי מרכז הלכה חב"ד
לשיחת שאלות: ymsr770@gmail.com

אורה זו תורה

הלוֹלִיבוֹת תָּמִים

שאלות ותשובות בהלכה בחיי תמים

להדלק בז⁶, ואף אם האש מגיע לחדר?⁷

והנה, הדין הוא⁸ שניינו נמצאו בבתו, איןיו יוצאה ידי חובתו (חובת הגוף) בהדלקה שבבתו כאשר אין מטליקים הנרות מכיספו (היות וכשאינו בבית אין הוא נחשב לאחד מבני הבית).⁹ ועל פי זה מונן שהחורי ישיבות שאינם בנסיבות חייבים בהדלקה.

נוסף על זה, נפסק להלכה¹⁰: "בחורים ההולכים ללימוד חזץ לבתים צריכים להדלק נר שבת בחרום ולברך עליו אף על פי שאינם אוכלים שם לפיה שהדלקת נר שבת חובה אף ללא אכילה כדי שלא יכשל בעץ ובבן".

ונראה כוונת הדברים¹¹, שאף אם אוכלים במקום אחר ויזכאים ידי חובת הגוף בנו שבת שבמקום

(6) ראה שו"ת דברי יציב או"ח סי' כ. שו"ת שבת הלוי ח"ג סימן כד. ועוד.

(7) ראה קוזח"ש שם. שבה"ל שם.

(8) שו"ה"ר ס"ט שם במסוגו.

(9) כן נראה הדין לפענ"ד לשיטת אדרמה¹², שהעיקר תלוי שתהיה הדלקה בביתו מכיספו שאז יצא ידי חובתו, ואם אינה מכיספו אינו יצא ידי'ה, ואין חילוק אם הדלקה בביתו היא עיי' אשתו או מישראל אחר מבני ביתו. ודלא כתשובות והנוגחות ח"ב סי' קמן. וetz"u.

(10) שו"ה"ר שם ט"ט. עפ"מ מודכי שבת רמז רצץ. תשב"ץ קען סי' י.

(11) ראה גם ביאור הלכה שם. ערואה"ש שם ס"ה. ואף שיש שרarraה שלמדו הלכה זו לעניין חובת הגוף.

שאלה: בחורים הישנים בישיבה, האם צריכים להדלק נרות שבת, וכיוצא?

תשובה: בתקנות חכמים להדלק נרות שבת קודש, ישם כמה פרטיים:

א. חובה על כל אחד להדלק נר לכבוד שבת בברכה (חובת הגוף).¹ אלא שכל בני הבית יוצאים ידי' חובה בהדלקה אחת,² אותה מקיימים בדרך כלל הנשים.³

ב. עיקרי מצוות הדלקה היא במקום האכילה, שככל עונג שבת הוא שעשוות הלילה תאכל לאור הנר.⁴

ג. בנוסף צריך להדלק בכל חדר בו שוהים בשבת, על מנת שלא להיכשל בעץ ובבן (חובת הבית).⁵ אלא שאיןו מברך בכל חדר וחדר, ונפטר בברכה אחת, אותה מברך בדרך כלל על הדלקה העיקרית במקום האכילה. יתרה מזו כתבו האחרונים, שאין חייב להדלק בכל חדר נר מיוחד לכבוד שבת, ואם החדר מואר כבר אין צורך

(1) ראה שולחן ערוך הרב סימן רסג ס"ט. ביאור הלכה שם ד"ה בחורים. קצות השולחן סימן עא Bei השולחן סק"א. ועוד.

(2) ראה קונוטס אדרון שם סק"ה.

(3) שו"ה"ר שם ס"ה.

(4) שו"ה"ר שם ס"א.

(5) שו"ה"ר שם.

בֵּית אֶחָד¹³, וַיַּלְיָק אֶחָד הַתְּלִמְידִים אוֹ הַעֲוֹבָדִים בַּעֲבוּר כּוֹלֵם (בָּמָקוֹם בּוֹלְטָן¹⁴), וַיָּצָא יוֹדֵי חֻבְּתָם.

אָמֵן, בְּחֶדֶר הַפְּנִימִיה, גַּם אִם אוֹר הַחִשְׁמָלָה מִכְּבָה שָׁם, הָרִי בְּדַרְךְ כָּלְלָן מְגַיּוּשׁ לְשָׁם מַעַט אָוֶר מִן הַפְּרוֹזָדוֹר אוֹ מִן פְּנֵסִי הַתְּאוֹרָה בְּחוֹזָן וְנִינְטוֹן לְסִמוֹּךְ עַל זה שֶׁלָּא יָצַרְכוּ לְהַדְלִיק שְׁם (כְּנֶלֶם המאוחרונים שבחדר מַוָּאֵר אַין חֻבְּתָם הַבַּיִת).

- (13) אף שאפשר לפלפל בזה (וַיָּרָא תְּשׁוּבָות וְהַנְּגָוָת שָׁם) כִּן נְרָא עַיְקָר עַפְשָׂת אֲדוֹנוֹתִי (בּוֹסֶגֶר שָׁם).
- (14) וַיָּרָא שְׁמִירָת שְׁבָת כְּהַלְלָת פְּמַה ס"א בְּשֵׁם הַגְּרוּזָא.

אֲכִילָתָם¹², הָרִי מוּטֵל עַלְיָהָם חִיּוּב לְהַדְלִיק בְּחֶדֶר מִצְדָּחָת הַבַּיִת, וְהַדְלִקָּה זוֹ נָעֲשָׂת בְּבָרְכָה, שָׁאן הַם נְפָטָרִים בְּבָרְכַת הַהַדְלִקָּה שָׁבָמָקוֹם הַאֲכִילָה, הַוָּאֵיל וְמָקוֹם הַאֲכִילָה נִמְצָא בָּמָקוֹם אֶחָר.

וְלֹהֲלָכָה נְרָא, שְׁבָחוֹרִי יִשְׂבַּה אֲוֹכְלִים בְּחֶדֶר אֲוֹכְלָן אֶחָד מִמְּطָבָה הַיִשְׂבָּה, נְחַשְּׁבִים כּוֹלֵם כְּבָנִי

(12) דָּמָמה נְפָשָׁךְ: אִם אֲוֹכְלִים אֶצְלָן אַחֲרֵי יוֹצְאִים דִּי חֻבְּתָם בְּהַדְלִקָּתוֹ כְּדִין בְּנֵי בַּיִתּוֹ (כִּמְבוֹאָר בְּשׁוּעה"ד שֵׁם בּוֹסֶגֶר). וְאִם אֲוֹכְלִים מְשֻלְּחָם בְּחֶדֶר מִיּוֹחֵד לְהַם בָּמָקוֹם אֶחָר - מְחוּיָּבִים לְהַדְלִיק בָּעַצְמָם שֵׁם. וְאִם אֲוֹכְלִים מְשֻלְּחָם בְּחֶדֶר שֶׁל אַדְם אֶחָר - הָרִי מִשְׁתַּחַטְפִים עָמוֹ בְּפָרוֹתָה וְיוֹצְאִים דִּי חֻבְּתָם בְּהַדְלִקָּתוֹ (שׁוּעה"ד שֵׁם).

נְפָרָס הַמְּאוֹר

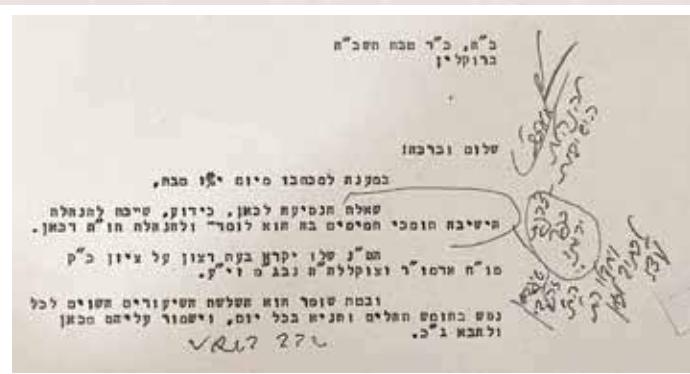
מַאֲצֵר הַמְּלָר

לקרואת י"ד שְׁבָט תשכ"ה הגיעו ריבוי מכתבים לרבי מתלמידי התמימים הרוצים להגיע לקרואת ים הבahir לשוחות במחיצת קודשו.

לפנינו מענה לא' הכותבים: "שאלת הנשיאה לצאן, כיודע, שייכת להנהלת היישוב תומכי תמימים בה הוא לומד - ולהנהלת תוע"ת [= תומכי תמימים] דכאן".

על רק השופך בכתב ידו הקוזושא:

**להנהלת היישובות - צראפת כפר ירווטו [= ירושלים תבנה
ותוכנן] שידיפסו זה בין הת' ויחדלו הת' לכתוב לצאן עד"ז
[= על דבר זה]**

המונט מהכבוד ישבה
חדרם המפנקים? ואיך?
וועראַס אַסְאָזָק

אַזְדַּתְהַתְשִׁים

סקירה מקיפה על פעולותיה של הרובנית שטעראַנאַ שרה
אַשֶּׁת הרבי הרש"ב נ"ע, להבטחת מצבם הגשמי של
תלמידי התמימים. לצד מכתבים ומסמכים
המופענים ומתרגםים לראשונה

אריאן רוזן

הוקמה ישיבת תומכי הרים בישיבת תרנ"ז, חפץ כ"ק אדמו"ר הרש"ב שהתלמידים יקבלו את כל מהשורים מיהישיבה הן מבחינה גשמית והן מבחינה רוחנית, על מנת שהתלמידים לא יצטרכו לקבל משום מקום אחר, ובכך יוכלו להתרשם בכל מואדם

לדרישותה ומטרותיה הנעלאות של הישיבת הק'.¹ אולם, הוצאות הישיבת בילובאויטש היו גדולות מאוד ונסבו בעיקר סכיב תלמידים לרבענים ולמשגיחים, אחזקת חדר הלימוד, קניית חומר הסקה ותאורה ועוד ובות. הוצאות אלו הגיעו כמעט שלאות-אלפים רובל לשנה, סכום גדול מאוד באוטם ימים, מה שגרם לקופת הישיבת להתרזקן בכל שנה מחדש מבלי יכולת להשקייע בכספים הגשימים של הבחורים.

התלמידים², שהגיעו על פי רוב מבטים לא אמידם, נשלחו לישיבה על ידי הוריהם עם סכום כסף קטן שיועד ללחיזתם, אך כסוכים זה אזל לא היה ביכולתם של התלמידים לקיים את עצם בצורה רואה.

**אגודת הנשים, או
נסמה המוכר יודע
ביריש, דאמען
פרויין, הנאה
לקר שנכלל يوم אילו
בחורים אלו לאכוא
nymirah mespekhet car
שביעה ואף לךבַּן
מיiri פעם גמיכָה
קספִּית**

'צער הרבבי' בזואל הישיבה'

להבטיח את קיומם בישיבה גם לולא עזרתם הכספית של הוריהם.

'אגודת הנשים', או בשמה המוכר יותר ב'ידייש', 'אדמען פרויין', הביאה לכך שבכל יום יכולו בחורים אלו לאכול במידה מספקת כדי שבעה ואף לקבל מיד' פעם תמיכה כספית.

כאמור, הישיבה תמכה בעיקר בבחורים הגדולים שלמדו ב'ישראל' אולם הרבנית תמכה בכל שלושת המחלקות שהיו בישיבה. התלמידים הצעריים, שלמדו ב'חדרים', קיבלו ארוחת צהרים, חמה בכל ימים, שכלה בשור, מרק חמ, לחם בשפוע וועוד. תלמידי 'השייעורים', הגדולים יותר, קיבלו בנוסף על הארוחות החמות סכום של חמוץ-שע רובליטם בכל חדש עבור צרכיהם החינויים כבית מרחץ תיקון בגדים וככיסאה.

עבור הבחורים שלמדו ב'חדרים' וב'שייעורים' סיירה הרבנית חדר אוכל באסנינותו של ר' שמעון זוברע לייפשיץ.³ הבחורים קיבלו פתקים מהמשגיח ר' יחזקאל הימלשטיין, ואיתם ניגשו לקבל את האוכל. את התבשילים הם היו מכנים כתבשליה של הרבנית וקרוואו להם בשםות כמו "דעם רעבעצענש זופ" ו"דעם רעבעצענש קראעפכין".

בנוסף לכך, היו קופות פרטיות נוספות, כגון קופת הבחורים וכדי שדגו להשלמת ארוחות, וכך לסייע ארוחות, 'טיג', בכת' אנ"ש. אולם הארוחה המרכזית לבחורים הנזקקים הייתה על ידי הרבנית בחדר האוכל שהקימה.

(3) במ"א נכתב שהיא זה אצל ר' מאיר לאבוק.

(1) ע"פ עדותו של הרב יעקב לנדא.

(2) הבא לקמן הוא ע"פ זיכרונות התלמידים שלמדו בילובאויטש כגון ר' רפאל כהן, ר' ישראל דזשי'קובטש, ר' חיים אליעזר קרסיק ועוד.

זהו, ב"פ ח"י לתוכ"ת, ח"י לתוכ"א⁹, ח"י על הפערין...".

אף דז"חות כספים פירסמה האגודה, לעיזוד הכנסות: בטי' מרוחשון תרע"ב, פירסמה הרבנית בעיתון 'האה' דין וחשבון כללי מהכנסותיה והוצאותיה של האגודה בין השנים תרס"ט-תע"ר¹⁰, ובשנת תרע"ג הדפסה בטברבורג דז"ח מפורט משנת תע"ב.¹¹

בד"חות ניתן לראות את שמותיהם של נשות החסידים ברחבי רוסיה לצד הסכומים אותם תרמו לאגודה, כמו גם את הסכומים שהוציא האגודה לצד מטרות ההוצאה. יחד עם הדז"ח הכספי, הופנס 'באחא' מכתב שכבתה הרבנית לעורך של העיתון:

"לכבוד העורך הראשי של העיתון 'האה'!
אני מצינה כאן, את הדז"ח הכספי הכללי של אגודות הנשים לתמיכה בתלמידים העניים הקטנים בחדרים של ישיבת תומכי תמימים" מיום 1 במרוחשון תרס"ט עד 30 בתשרי תער"ב. גז"ד התקדמה ממשך 3 התשנים הללו. אשמה מאד אם תפرسמו זאת בעיתונכם, כל המנהלות של האגודה ואני מקווה שהפרסום בציבור יביא תועלת רבה לתלמידים העניים הקטנים.

בכבוד רב,
המנהלה

הערה: כל החברות מקבלות דז"ח שניתי מפורט.
הרוצה לראות, מתבקש לפנוט לכתובות: ש. ש.
שניאורסאהן. ליבאוויטש"

(9) = ב' פעמים ח"י לתומכי תמימים, ח"י לתורת אמת.

עבור התלמידים הגדולים
ביותר, אלו שלמדו ב'יאלי',
הוקצה סכום גדול יותר
והם קיבלו את כל מחסום.
בחצר הרב זאגה הרבנית
לבנות עברים בית תשיל
מאבן אשר שם בישלו והכינו
עבורים תשבילים פעמיים
באים ואף הותקן שם מיחם
בו יכול לשחותה תה. בשנים
מאוחרות יותר, גם תלמידי
ה'זרדים' ו'שייעורים' עברו
לאכול שם.

מעניין לקרוא בזיכרונותיהם של
ההמימים אשר דזוקא אלו שלא באו
מבטים אמידים, ונתמכו על ידי 'תשיליה
של הרבנית', הם אלו שהצליחו ביותר
בלימודם ועלו מעלה מעלה.

תזרים הכספיים לאגודה

חלק מפעילות האגודה, מינתה הרבנית בעיר
רבota את אחת מנשות אנ"ש במקום, אשר תפקידה
היה לאוסף מנשות קהילתיה תרומות עבור הבוחרים.
הרבנית הייתה שולחת מכתבים לדידותיה ולשות
החסידים, ומבקשת מהם לתרום סכומים יפים עבור
"הילדים" - כך נינחה את תלמידי התלמידים. משום
כבודה היו כולם נענות ותרומות סכומים יפים על בסיס
חוודשי או באופן חד פעמי. האגודה הייתה חשובה
בעיניה ביתות, וכבר בצוותה שנכתבה בשנת תרס"ט
כתבה שהיא מייעצת אלף רובל לחסכוון בנק, על מנת
שמירב האחוזים שייעלו מהם יוקדשו עבור האגודה.
גם הרב הרש"ב ייעד כספים מסוימים עבור אגודה
זו, כפי שנניתן לראות בכמה ממכתביו:⁴

"אני שולח רצוף אוז"ג [אנזוייזונג - המחאה
בנקאית] ע"ס 550 רוא"ב⁵, בזה מאה וארבעים
וחמשה והשייכים להפערין"⁶. ובכתב נוסף:⁷
"המאה רוא"ב שנתקבל מפ"ב⁸ חלק באופן

(4) אג"ק ח"ב י' תשלי', ב' טבת תרד"ע.

(5) = על-סך 550 רובל-כספי.

(6) = אגודות הנשים.

(7) שם י' תשג, י"א טבת תרד"ע.

(8) = מפטרבורג.

שמות הילדים אתי-התמיימים
נדפסים בנהלונגה ע"פ א"ב
סדרם לעוותם. כל הילוים
הרציצים בהדפסת שצוויתם
עליהם 'הזרו' ולכ'
אחיהם ולחודיע ע"פ
הרשומה נס

האָחֶד

וּמַעֲשֵׂת
יְמִינָה
לְוַבָּאוּתִישׁ

נו.

יום א' פ' ווישליך יוד בסלו התרע'א

כל יול' מאחו-התמיימים שיונבר
בכל שבוע לא פוחת כביני
ק'ב' ויקבל את החוברת "האָחֶד"
בכל שבוע תנש.

מחורו: לשנה שני ר/
לחשי שנה ר'ו'ץ אחד.
מהיר החוברת המשנה ק'ב'.

שער הגליון הראשון של 'האָחֶד'

הרחה' משה
רוֹבְּנְבָּלִים עָזָח'
עתון 'האָחֶד'

העורך וכותב:
"אין אנו מוססים
לעוזר את הקוראים,
שישתתפו ב'אגודה' וישלחו את
תרומותיהם לשירות לכתובות הנוצרת
למעלה, או שייחרו בכל עיר נציגה
שתואסף מכל הנשים ותשלה, והן
יקבלו בסוף השנה, אי'ה, דז'ח' מפורט
על תרומותיהם.

עלינו לציין שהאגודה מסוגלת
להחזיק כרגע רק מספר מוגבל של
ילדים, אך לא את כולם, ועדין יש
רבים הסובלים וזוקרים לתמיכה
ועזרה.

ישנן נשים רבות בעולם שהיו
משמעות לתרום מכספם לצדקה השובה,
המביאה אושר לאדם בעולם הזה
ובעולם הבא. אנו נותנים לנשים אלו
את עצמן הכהנה - אם אין אפשרות
لتתרום לצדקה גדולה ומשמעותית
יותו, הרי שתמיכה בילדים קענים
ויקרים אלו, הלומדים תורה בשקייה
ובהתמדה כה רבה עד שקשה לתאר
במילים - זהה צדקה גדולה וחשיבותה.

ומי שבא לכאן וראה בעניין את הלימוד והסדרים,
ਮתרשם עמוקות ומשתוקק לחתת חלק במצווה
גדולה זו. אנו מבקשים להעביר תחושה זו גם
למי שעדיין לא זכה לראות במניין את הישיבה
והחדידים, כדי שגם הם יזכו לחילך בתורתם של מאות
הילדים הטובים ויראי השמים.

ועל הנשים לקחת חלק עוד יותר גדול במצווה
זו, שכן הן עצמן אין לומדות, ואין אסורה בלימוד

שם שם
רוזנת ליילד ונותנת
להם כל צורכם לפוי
יכילתה, נר רוזאגא
מנחתת האגודה
תחי, ונותנת למספר
רכ של ילדים את כל
צורכייהם על פי יכולת
"קופת האגודה"

בנוסף למכtab זה, התפרסמה
ב'האָחֶד' סקירה קצרה על האגודה.
הסקירה במקורה נכתבת ביידיש ע"י
העורך ומובאת כאן בתרגום לה'ק':
"אגודת הנשים התומכת בתלמידים
הקטנים, רואיה לשבח והערכה, שכן
רק היא מאפשרת קבלתם של כה רבים
מהילדים הזקנים לישיבה בגליל זה.
בימים שבהם התורה אינה חשובה
כל בעניין הורים רבים, ומוציאים את
ילדיהם מה'חדר' ללא ידע, והם נותרים
כה פשוטים וזרים לתורה ולעם,
בזמן זה, כה חיוני הוא לשמור לפחות
כמה עשרות ילדים שידבקו בתורה
וביהדות. והאפשרות לכך ניתנת רק על
ידי "האגודה" המחזקת כמה עשרות
ילדים עם מזון, משקה ובגדים.

"האגודה" מושתדלת להחזיק את
הילדים בכבוד, שלא יצטרכו לחפש
את חםם, מבשלים עבורם במקום
אחד אוכל טוב, חם, טרי ובריא, ובכמויות
מספקת לשבעו ושיהיה להם כח ללמידה.
במיוחד נותנים להם סוכר לשותות תה,
שיש להם זמן כל הזמן במטבח המרכז
של הישיבה.

הם מוספקים בכל מחסורים, עם סדין, מצעים
נק'ים ושלמים מד' שבוע, געל'ים ובגדים עליונים,
כל שמאפשר התקציב. בקיצור, שם שם דואגת
ליילדיה ונותנת להם כל צורכם לפי יכולתה, כך דואגת
מנהלת "האגודה" תחי, ונותנת למספר רב של ילדים
את כל צורכייהם על פי יכולת קופת האגודה".

לאחר סקירה קצרה זו על פעולות האגודה, הוסיף

בעשפ"יזונג און הייגעניע פאר די
שילער (ב"י גען. תו"ת) [=אגודת
הנשים עברו מזון והיגיינה לתלמידים
(בישיבת תומכי תמיימים)". במרכו
הבלאנק נכתב באופן מודגש אשר
האגודה עומדת תחת הנהוגה וניהולה
של הרבנית שטערנא שרה.

על חלקים מפעולותיה של הרבנית
ניתן לקרוא במאמרו של ר' יהודה
עberman לרבי הרוי"ץ:

"בנהוג לסייע את הבית התבשיל,
הנה החברת נשים, ובראה אם כ"ק
אדמו"ר שטיליט"א . . שכירו מבעלי
בעוד 40 זוהרים לחודש, אשר היא ביחיד עס
המס"יעת הישנה, ת逋עסך בכל המלאכות
הדרשות, והמנחות את הבית התבשיל היא
בעיקרה אם כ"ק שליט"א, על יד' עוד אשה אחת
המוחסקת זהה ביותר, ובכל יום היא מברכת את
הבית התבשיל . . ולפי המצב ההוה הדחוק, יכולים
לומר שהוא באופן הרואין, כי בלבד זה שכעת אוכלים
כמעט כל תלמידי הכותות החריכים, הנה גוף הארוחה
הוא עצת באופן מושבח מכך שהי' מוקדם, וגם כללות
הסיד החיצוני נתתקן קצת".

הבניין בו רושה בונה
התגוררה הרבנית
יחד עם בנה הכספי מהנהלת
הרוי"ץ

תורה כמו הגברים, שהרי הגمرا שואלת: "נשים
במאי זכיין?" כלומר במה הנשים זוכות לחלק
ב תורה? ועונה הגمرا: בכך שהן עוזרות לבניין.
ולילדיהם למדוד, יש להן גם חלק בשכר הגдол.
ובודאי כך, כאשר הן עוזרות לילדים עניים
שלומדים בהשגה צמודה, והם כה קרים ויראי'
שמות, בודאי יש להן חלק גדול במצבה ואת
שכרן אי אפשר לאמוד, כי שמתואר בספרים
הקדושים".

פעולות האגודה בפולין

בשנת תרע"ו - לאחר שהרב הירוש"ב עזב את
ליובאוויטש ועבר לרוסטוב, התפזרה הישיבה
למספר עיירות ובקבות כך כמעט ופסקו
פעולות האגודה. לאחר מכן פסקו פעולותיה
של האגודה כליל בשל המצב הכספי
החזק ששדר באותם ימים, וכן
בעקבות פטירת הרב הירוש"ב ועלית
הគומוניזם.

לאחר תלאות רבים, בשנת תרצ"ד,
עバー הרב הירוש"צ להתגורר לצד
ישיבת תומכי תמיימים בורושה. אימאו
הרבניית נלוותה אליו ועם הגיעו
חוידו בשנית פעולות האגודה.

על בלנק י"חודי שהנפיקה הרבניית
עboro האגודה, החלו לכתוב מכתבים
לחסידים ולנשים החסידיים אשר
באפשרותם היה לתמוך באגודה. על
הבלאנק נכתבו ידי האגודה החדשין
(תרגום מיידיש):

"וועד הנשים מספק ארכות לחלק
מהתלמידים שאינם מקבלים את
מלוא התמיכה הכספי מהנהלת
הישיבה. וועד הנשים דואג לשפר את התזונה
הכללית של כל תלמידי הישיבה. וועד הנשים
דואג לשפר את התנאים הייגיניים של המטבח,
התזונה והפנימייה. וועד הנשים פועל תחת חסותו
של הרבנית ש. שניאורסון".

בראש הבלאנק נכתב על פי רוב: "פֿרוּעַן קָאַמִּיטַעַט
בַּיִּישִׁיבַת תּוֹמְכֵי תְּמִימִים לִיְבָאוּוִיטַשׁ" [=אגודת
הנשים עבור ישיבת תומכי תמיימים ליובאוויטש],
ופעמים נכתב: "פֿרוּעַן קָאַמִּיטַעַט פַּאֲרַד דָּעַר קָוָן

**לפנינו מספר מכתבים שלychה הרבנית לחסידים שהתגוררו בארץות
הברית בהם מודה הרבנית על התרומות ובקשת המשך ולתרום גם
הלאה. המכתבים מפוענחים ומתרגמים לראשונה מיידיש**

המכתב שלפנינו הוא ככל הנראה משנת תרצ"ו, לאחר שעבר הרבי הרוי"ץ להתגורר באוטוואצק

יחד עם אימו הרבנית.

המכתב נשלח אל מרת זישא גורדון, אשת ר' יוחנן גורדון, שהתגוררה בארץות הברית.

32N טוטוץק 1.3.7 סלאואטסקעגען

ב"ה יומ ה' מז"מ [מטוות ומשען] כ"ז
תום

כבוד יידית הכבודה מרת זישא
תי' אשת ר' יוחנן גורדון נ"י
אחד-דרישת-שלום-הטוב

הצ'ק בסך חמישה דולר קיבלי
בתודה. ומאוד מבקש על להבא
את תמיינך וששתתדיי אצל
המכרים, כי המזוקה של
הישיבה גודלה, ה' עוזר שנוכל
לנהוג בהרחה. הזכות של
לומדי התורה תנגן על התומכים
שלנו בכל הפרטיט בגשמיות-
ובروحניות. היי בראה
ומאוישת, כפי שמאחלת לכם,
חברתכם הטובה בלב-ונפש

שטערנא שרה שנאורהסההן

ר' יוחנן גורדון

המכתב הבא נשלח לחברי אגודת חסידי חב"ד בארץות הברית שלוחו סכום גדול לטובות
האגודה:

ג' ב' שבט תרצ"ח

כבוד הרב ניסן טולושקין נ"י יושב ראש נכבד
הנכבד ר' חיים זלמן נ"י קרמר
יושב ראש קר' מנחם מענדיל קונין נ"י גובר
ר' דוד שיפרין נ"י מזוכיר
אחר-דרישת-שלום-הטוב

מכתבם עם הツ'ק בסך 50\$ קיבלתי
ברוב תודות, טוביה היא יכולה לשפר
את מצבם של הילדים, שייהו בריאות
ובמצב הגיוני. גם בהודאה מוקדמת שה'
יתברך יעוז לכם בבריאות ובאושר
ובעסקים, שנשמעו בשורות טובות זה
מוחה.

בני כ"ק שליט"א נסע בכ"ד שבת לווינה
לנסטוריום¹⁰ ירחם ד' עליו ועלינו וישלח
לו רפואה שלימה במהרה. כלתי הרבנית
תחיה תישע גם לביקור קצר לווינה, וגם
משם מוכרתת לנטווע למוקם אחר. בפעם
האחרונה הוא סבל מאוד ממחלתו
הישנה וממנהירניה¹¹. הש"י ישלח לו
רפואה-שלימה במהרה. שנייהם יבואו
בקרוב בבריאות ובנהת ושלום.

היו בריאים ודרשו בשלום כולם

בלכביות

חברתכם הטובה

שטערנא שרה שנאורדסאהן

ב"ה יומ ועש"ק י"ט איר טרצ"ח

כבוד הנכבד י"א מוה"ר יהנן גורדון נ"י

אני מבקשת למסור להרבנית פיגא אידלין תי' את תודהי הטובה עבור תרומהה \$2

ליישיבה הקדושה תומכי תמיימים

אותו הדבר גם להרבנית תהנה גורדון תי' \$1

אותו הדבר להרבנית זישע תי' גורדון \$1

ולהנכבד ר"צ האנדאס נ"י \$1

אני מודה לכלם בשם ילדי הישיבה שייהו בריאים, ומוחלת שתהיו בריאים ותרגישי

טוב ברוחניות-וגשמיות

חברתכם הטובה

שטערנא שרה שנאורדסאהן

ב"ה יומ ג' כסלו טרצ"ט

(10) מוסד להחלמה ורפואה שהיא בסמכות לווינה בו ביקר הרב הראי"ץ פעמים רבות.

(11) כאבים עצביים.

בשונה משאר מכתבי הרבנית שנכתבו בכתב ידה, הרי שהמחטב דלקמן נכתב במכונת כתיבה. זאת בשל מצבה הרפואי של הרבנית, שהייתה לאחר ניתוח והייתה בחושה בתחבושות. לקרהת סיום המכתב אף מצינית הרבנית עובדה זו.

כבד הנכבד והנעלה חסיד וירא אלקים בעל מדות טובות מוה"ר מנחם מענדיל שי' ש"ב קוני. מכתבים שנבו הודיעתם לי אודות החתונה של בנכם הנכבד שיחיה, העבירו לי, כמו גם את ההמחאה שלהם על עשרים וחמשה דולר לטובות בית התבשיל של תלמידי הישיבה שנניהול, קיבלאי, והועברה. בזאת אני מאחלת לכם ולודעתיכם הנכבד ולנכדכם שזה עתה התחתון, מזל טוב מקרוב לב, יתן הקדוש ברוך הוא שיזכו לח חיים יהודים טובים ומאושרים, ואתם ורעתכם תראו נחת ממנה ומכל ילדיכם וננדיכם.

לא צפיתי ולא חשבתי על כך שאעכבר מחללה קשה, אבל ברוך השם שליח לי את מרפאן, אבל עדין אני חלה והקשה לי
לכתוב בעצמי, لكن בקשה
מיישחו לכתוב בשביבלי,
הברכים בכל טוב יידיתם
דורשת שלום מלך ונפש
חפיצה

שטערנא שרה ט"ס

אפשר משנה חיים

י.ג. ג. ב. כ. ١٨٩٦

ל. ٥.٠

אדמו"ר הרש"ב אמר לר' זאלקינד: "כשם שעיל כל יהודי להניח תפילין מיד' יום, כך מוכרכו כל יהודי שיהיו לו כל יום המשמה עשר רגעים להתבונן לאיזה יהודי יכולם לישות טובה ב�性יות". שאל ר' זאלקינד את הרב: "רב'i, איך יכולים לעשות זאת?". ענה הרב: "לשם כך זקנים לדיאדקען" [קשר טוב עם דמות משפעה]. ר' זאלקינד הוסיף: "את מי אקח לדיאדקען?" וענה הרב: "ר' זלמן ארשער". ר' זאלקינד לא ידע חכמו, ומני אז היה רושם בכל יום בפנקסו איזו טובה עשה ליהודי באותו יום. כאשר עבר יומם בו לא נתקל בייחודי הזוקק לטובה, היה הולך לבית הכנסת וישב להתוועד עם ר' זלמן ארשער משך זמן.²

זהה היה ר' זאלקינד, גבר מוצלח וחסיד נאמן אשר הקדיש מהנו ומרצנו רבות עבור הזולת ועבור בית רב.

(2) שיחת ש"פ בא תש"ג.

הימים
מי שלטונו הצאר ברוסיה, שנה תרנ"ג, אל חזרו של אדמו"ר הרש"ב בליובאויטש נכנס לייחידות יהוד, סוחר מוהיר מוסקבה, בשנות השלושים לח'יו, אשר אינו יודע מה צופנת לו פגשזה זו וכי怎 תשפייע על חייו בעתיד. בסיום הפגישה יצא כחסיד, להוט וחזרו בדברי הרב, כשמשען לעצמו שוב ושוב את דברי הרב, ממהור לקיימים. הוא הרוגש כיצד ברגעים בהם שהוא בקדוש פנימה, נולדה ונשתמו מחדש - הוא הפרק לחסיד.

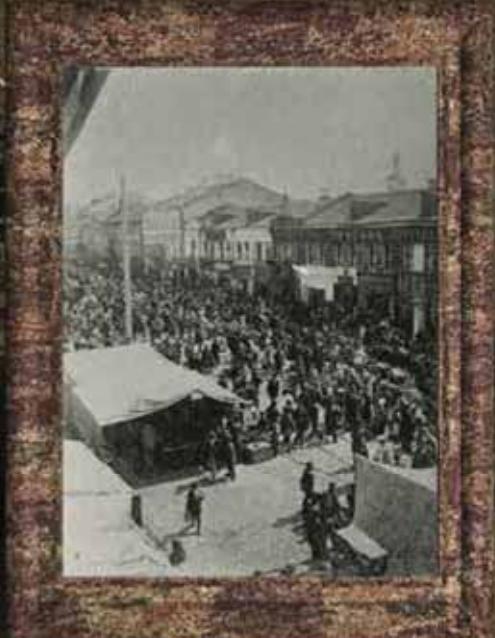
רבות בשנים יציין ר' זאלקינד את תאריך זה כיום הולດתו, ואף יזכה שאדמו"ר הרש"ב יציר לו על דבר זה בעיצומה של התועודות יט' כסלו בליובאויטש.¹ לרוג צין עשרים וחמש שנים ליום ההיחידות, נכנס ר' זאלקינד אל אדמו"ר הריני"ץ ומספר לו מעט בדברי אדמו"ר הרש"ב באותה ייחידות:

(1) ליובאויטש וחיליה ע' 40.

סיפורי של איש הקשר של רבותינו
נשיאות במוסקבה אשר כמעט ונשכח
מדפי ההיסטוריה ■ חסיד אשר
הפגש עם אדמו"ר הרש"ב גם לו
להיולד מחדש ולהתמסר לבב ונפש ■
בשורות הבאות ננסה להתחקות אחר
יריעת חייו של הדוה"ה ר' שלמה
אלקינד ע"ה פערסיז תוך התמימות
בקשור העז ששורר בין ובין דובוטינו
נשיינו ■ גביר, סוחר וחסיד

מנחם מענדל אדלענד

משמעותו של ר' זאלקינד לא השתיכה לזרם החסידי, אולם, כאמור, לאחר ה'חידות' לה זכה בשנות תרנ"ז הפך לחסיד נלהב ולאחד מנאמני בית רבּי.

לר' זאלקינד ואשתו נולדו מספר ילדים אשר הגדולים שביהם זכו להיות לעוזר לאדמו"ר הרש"ב בעניןיו השונים.⁵ ילדיו – עובדיה, זעליג וישראל אשר, מזכירים מספר פעמים בעיתון האח ככלה אשר תרמו מכפסם לאחיהם התמימים. אף אשתו של ר' זאלקינד מוחכרת בדור"ח הכספי שפרסמה הרכבת שטערנה שורה מפעולות אגודות הנשים בשנת תרע"ב, כמו שתרומה סכום קבוע בכל חודש.

חלק מילדיו של ר' זאלקינד למדו בישיבת תומכי תמיימים בליבאו-ויטש⁶ ואף זכו אשר לאדמו"ר הרש"ב תענין במצבים במכתבו לבנו:⁷ "מה נעשה עם בני

(5) ראה לדוגמא בליבאו-ויטש וחיליה ע' 27, אג"ק כ"ק

אדמו"ר מהו"ץ נ"ע חט"ז ע' סב.

(6) רישומיות דברים ע' 186.

(7) אג"ק ח' ע' תשל.

סוחר וחסיד

הרה"ח ר' שלמה זאלקינד ע"ה פערסיז נולד בשנת תרכ"ג, ל' יהושע זעליג פערסיז, בעיירה הולובצ'ין שבפלך מוהילב.⁸ ר' זאלקינד נולד למשפחה סוחרים ענפה שעסוקו בין היתר בסחר בעצים ולרכבים מהם היו מעמדים של סוחרים מהגילדת הראשונה והשנייה. ביהותו ילד, קיבל אביו של ר' זאלקינד, מעמד של סוחר בגילדת הראשונה ובשל כך עברה המשפחה להתגורר במוסקבה - דבר שלא היה אפשרות של יהודים ללא מעמד זה. ר' זאלקינד נישא בסביבות שנת תרט"ט עם מרת שרה והצטרך לעס垦 משפחתו במוסקבה. מספר שנים לאחר פטירת אביו, עבר אליו בירושה מעמד הסוחר, ואפשר לו להמשיך להתגורר במוסקבה ולהרחב את עסקיו.⁹

(3) מותן אילן הייחסן של המשפחה.

(4) אוסף של מסרבי הסנאט הממשלתי בעניינים הנוגעים למגורי יהודים, לוזינה-לויז'נסקי ומיכאל אלכסנדרוביץ', סנקט פטרבורג, 1902. ע' 3-302.

בכל פעם שנגע ר' זאלקינד לאדמו"ר הרש"ב, היה מתארה על שולחנו ומסב עימו לסייעות. בהגיעו היה ר' זאלקינד מביא עמו מנתנות עבור הרב ואך היה שלוח כאלו באופן תזיד, מנתנות אלו היו נצרכות בבית הרב ור' זאלקינד דאג שאף פעם לא יחסר מהם. היו אלו

העיר הולובץ'

מנות בדמות דפים איכוטיים לכתיבת¹², סיגריות¹³, עטים מוזהבים¹⁴, כובעים¹⁵, ועוד. באחד מכתביו מודה לו אדמו"ר הרש"ב על חבילותיו¹⁶: "מכתביו.cn הפאיסילקא [=חכילה] נכון הגענו, והוא ת"ח לכבודו לא חשתי שישלח כ' קאליפצינל' קידים כאלו, והשי"ת יתנו פרנסה והצלחה בכל עניינו".

באחת השנים בהן הגיע ר' זאלקינד לתשרי בליבאוויטש אף הביא עימו אשכול ענבים מלאכותי על מנת שייתלו אותו בסוכה לקישוט, אך היה ובilibaooitsh לא נהגים לקשט את הסוכה לא תלו אותו¹⁷.

לויי צמוד

ר' זאלקינד היה סוחר שנמנה על סוחרי הגילדזה השנייה במוסקבה, אשר בעלותו היה משרד להובלות ומשלוח סחרות ברוחבי ורושא באמצעות הרכבת¹⁸. המשרד שכן ברוחב ואורווקה¹⁹ שהיה מהרחובות העתיקים במוסקבה וליבו של מרכז העסקים שבעיר. המשרד ספק שירות נרחב לכל תושב שנוצרה היה לקבל אל לשוחות מחוץ לעיר.

בתחילה, היה עסקי ועובדתו של ר' זאלקינד היה קטן, אולם לאחר שהתקשר לאדמו"ר הרש"ב, הנחה

"ידינו ר' פערסיך נ", אם לומדים בטוב, והשי"ת חזק לבם".

בן בית אצל הרב

ר' זאלקינד היה לאחד מהחסידיים הבולטים במוסקבה וגלילوتיה, התמסרותו הגדולה לענייני החסידות ולעניןיהם הפרטיים של אדמו"ר הרש"ב ואדמו"ר הרוי"ץ לא ידעה גבול. בשל פעולותיו המסעפות זכה להסתופף רבות בצללים של האדמו"רים ואף ארוחאות בתיו בכל פעם שביקרו במוסקבה, כמו כן לעתים רבות מישדו במוסקבה שימוש את האדמו"רים בפגישותיהם וסידורייהם השונים.

בנסיעותיו של אדמו"ר הרש"ב, היה ר' זאלקינד מצטרף אליו פעמים רבות ומסיע לו על אחר בסידורי השינויים. הוא הtalava לאדמו"ר הרש"ב בביבוריו אצל רופאים⁸, כמו גם במסעותיו ל'גאות דשא', בוורצ'צברוג שבגרמניה⁹ ובמאורינבאד, ומעט ממעשיהם ניתן לקרווא במכתבו של אדמו"ר הרש"ב לבנו¹⁰: "תמלול היינו עם יידינו ר' נתן גו"א¹¹ ור' פערסיך חייו (אשר בא לפה שבז) בגין קטנה לא הרוקה מפה קעניגסוארט ויש שם ביהגן"ס שען וס"ת ישנה (וכתוב בה דכא בא') ואצל השמש קנית ספרים אחדים", "ע"פ הרוב בא רוז"פ ט' אליל ואנו הולכים לטיל ולשותת המים ולטיל עוז".

הערה כללית: כל מקום שצוין בהערות לאגרות קודש (סתם) הכוונה לסדרת אגרות קודש כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע.

(8) שמות וסיפורים ח"א ע' 119.

(9) התמימים וחוברת שנייה ע' עז, שיחת יט כסלו תש"ד.

(10) אג"ק ח"ד ע' רעה-ט.

(11) גנוראר.

(12) שם ח"ז ע' קנו.

(13) שם ע' קה, קסה.

(14) שם ע' קפ.

(15) שם ע' קסוד. וראה תשורת פרידמן, תשע"ט ע' 31.

(16) אג"ק שם ע' קמו.

(17) שיחת ליל אל' דח הסוכות תש"ד.

(18) אינדקס סוחרים במוסקבה, 1916.

(19) אג"ק שם ע' פד.

כתבבי-ארים.

מוסקבה.—תנו שלוחות נורבות לנו ששה רוחב,
אשר קבוע על זו לפען חמש, חמישים ותקרים
לוי; יתפללו אצנו, החטאים נס' גמ' בערך סנכה
להותן מן הולומות וזהה לטסה והקיטים כבאותה.
התהום בו אם שלמה לךנו
אשר וועליג פעריסין.

תרומות
בינוי של ר' זאלקיניד
לחונומי
תמיימים
מושחת על
גביה עיתון
האה

כבודו יתעורר בלב ובפועל יחד ויתן
את ההלוואה כנ"ל. ובגלל הדבר הזה
יברכו הש"ת בכ"ט וימלא הש"ת כל
משאלוות לבבו לטוב ויציליח לו הש"ת
בכל עניינו בגור"ר.

אכן, מכתב המלצה מאדמו"ר
הרש"ב בעצמו, בצוירוף עדות אשר
את עסקיו מתחנן ר' זאלקיניד בקפידה, "יהודי" ביזטר.
ברם, הצליחו לא די במכתבי המלצה, אדמו"ר הר"י"צ
עצמו היה עושה עסקים עם ר' זאלקיניד. הרבי היה
מגיע למוסקבה ומתרחשה בבתיו, ובשותפותו, הם היו
חותמים על עסקאות עם אנשי עסקים שונים.

באחת הפעמים בהן הגיע
ליובאויטש, סיפר ר' זאלקיניד
لتלמידי התמיימים את אשר הבין
מהנהגו של אדמו"ר הר"י"צ:
"הינו עיין 'גונב דעת הבריות':
כלפי חז"ך הוא מתנגד כסוחר
ועסקן, אולם כל עניינו הפנימיים
הם נעלים ובדרוגה אחרת לגמרי
ובהצנע לכת באופן מופלא
מאוד". מאז, החל ר' זאלקיניד
לנהוג עימיו בהתאם לכך.²²

במסגרת עבודתו בשילוח
סהורות עם רכבות המטען בקו
מוסקבה-קזאן, נפגע ר' זאלקיניד
מהתנהלותם ובגין כך הcin תביעה
משמעותה תכנן להרוויח פיצויים
בסכומים גדולים. אדמו"ר הרש"ב
ליווה אותו בברכות לאורך כל
הדרך והדריך אותו כיצד להוציא את מירב הפיצויים
שמגיעים לו. כך לדוגמא במכתב זה:²³ "ויתן הש"ת
שmagיעים לו."

(22) לקוטי סיורים ע' ששה.

(23) שם ח"ו ע' קנה.

אותו הרבי בעסקיו וביריך אותו לרוב, הרבי מינף את
עסקיו ועזר לו בפרטי פרטיים:

בשנת תרס"ח, התאמץ אדמו"ר הרש"ב לתווך
בין ר' זאלקיניד ובן דודו הגביר, ר' זעליג, לר' זלמן
הוֹרְנְשְׁטִין, מחותנו של אדמו"ר מהר"ש, במסגרת
עסקה גדולה שרצה שייעשו, ולשם כך נסע הרבי
הר"י"צ הן למוסקבה והן לקיב"ב על מנת לפעול על
LIBIM של הצדדים לsegor את העסקה.²⁰

ר' זעליג פעדזיץ

שנה לאחר מכן, ה
אפשרותו של ר' זאלקיניד
להחותם על עסקה גדולה
שממנה ירווח סכום גדול
אך לא היה לו את כל
הסכום הנדרש לשם סגירת
העסקה. אדמו"ר הרש"ב
התגייס לטובתו וכתב אל
בן דודו, העשיר ר' זעליג,

בקשה שלילה לו את סכום הכספי החסר²¹:
לפי השערתי אני, כבודו קרוב אילוי ברוח ונפש
וחפץ להטיב לו, רק כדי לו לעשות דבר בפועל -

בל' העולם: ארוס נעמון געלט
בזמן און ליגין [להוציא את
הכסף בזמן ולשים], אבל ידי
איין חכם בעל נסין, הפעולה היא
מאמת את הכל... וכאשר כבודו
בפנימיותו חוץ הוא בטובתו
יבוא נא את הדבר לפועל, ובצד
אחוושב אשר כבודו צריך לדאוג
לקומו ולטובתו של ש"ב הנ"ל
אשר נגדתם יחד ומואז ועד
עתה אתם אהובים ומוקשרים
יע"ז, והיתכן אשר לא יעמוד לו
בעת זאת אשר בעזה" ביכולתו
להרים מצבו ע"ז הלוואה הנ"ל
אשר כבודו יה" שлом ואחינו יה"
אתו עמו, יאמין לי כבודו אשר
איינני משער בנפשי וכמו אני
אמאיין לעצמי שכבודו לא יעשה
לו הדבר הזה... תקootyi תאמצני אשר

агорת חוב של חברת הרכבת
מוסקבה-קזאן, תרע"ד

(20) את סיפור הדברים ניתן לראות באגרות תתקפה, תתקץ-
כח באג"ק.

(21) שם ח"ב ע' תלו.

זמן קצר לאחר מכן, ראה ר' זאלקינד מודעה בפיינט הרחובות ואורוורה וAiפאטוווסקי בה פורסמו ארבעה הדרים לשכונה המתאימים למשרדים, ברוחב כשונא היהודים, אך ר' זאלקינד לא שם ליבו לכך ובתו כרכחו של אדמו"ר הרש"ב הגיע למשרדים בעל הבניין

כשנכנס, ראה שבעל הבניין יושב ומשוחח עם

אחד ממכורי הגויים וחיכה בפתח,

פינת הרחובות שיפוטבסקי וואראנקא, תר"ע
כאן ראה ר' זאלקינד את המודעה ע"ד השכורת החדרים▼
זאלקינד חזה.³¹

שתבייעותיו מהמסילות ילו כשרה ויזוגבו בקרוב ובנקל". וכן:²⁴ "יעזר הש"ת שהאופרואולעניע דקוזאנסקי באחן²⁵ יסכו להצעת המtower ויחילטו כולם לסלך לכבודו".

בהמשך לערך הדרכיו הרב²⁶: "בדבר תבייעות באחן ציריך לבקש את המtower שיתדל את תוקף זהה שייעשו גם, וגם מה שכבר גמרו יבואו הדבר ליד' פועל, ויתן הש"ת שיקבל מאיימת בקרבה סך נכוון ויסלך החובות". כעבור חודש התבשר ר' זאלקינד שזכה בתבייעותיו ויקבל מהם את כספו וגם על כל קיביל מכתב עם הדרכות מאדמו"ר הרש"ב.²⁷

מעבר דירה

בשנת תרע"ב הוצרך ר' זאלקינד להعبر את משרדו השכן ברחוב ואורוורה, למקום אחר, גדול יותר. ר' זאלקינד חישב ברוחות הסמכושים אחר מקום מתאים

ארך לא מצא. בצר לו נסע אל הרבי, לילובאויטש, על מנת לבקש ברכה למציאת משרדי ראוי. הרבי ברכו ור' זאלקינד חזר למוסקבה בביטחון.

בזמן שללאחר מכן, נקרתה בדרך אפרשות לשוכר משרדי באזרע אחר בעיר, אצל אדם בשם ראנגאזין, והוא שלח מכתב לאדמו"ר הרש"ב לענה לו(lnoga). אדמו"ר הרש"ב ענה לו בפיירות²⁸: "בדבר הקאנטאר"²⁹, ה"י טוב שיקח מראגאזין על ד' ערך על עשרה ימים או ב'

שבועות, ויחפש בין כה קאנטאר בצענטען³⁰, ואם ראנגאזין לא יתרצה על זה מכל מקום ימתין כבודו ערד שבוע ימים, ואם לא ימצא מקום אחר ישוכר מראגאזין, והש"ת יממן לו בקרוב קאנטאר טוב במקום טוב ומוצלח".

(24) שם ע' קנו.

(25) =הנהנלה של רכבת קאנטאר.

(26) שם ע' קסא.

(27) שם.

(28) שם ע' קמו. וכן במכבת נוסך שכתב לו כעבור שבועיים, שם ע' קמה.

(29) ממשרד.

(30) =ביברכו [העסקים].

סיפור זה היה שגור תמיד בפיו של ר' זאלקינד, כשסייעומו היה תמיד מצין איש ברכת הרבי בלבד היא זו שעזרה לו.

הבניין בו שכר ר' זאלקינד את החדרים היה בניין מהודר שהשתתף בחברת טקסטייל גולדלה אשר שכן ברחוב איליאנקא 14 על פינת רחוב Aiפאטוווסקי. הבניין זה י"ס ר' זאלקינד מנין לחסידי חב"ד שהתגוררו באותו וכשהרביה היה מגיע נהג להתפלל במנין זה ואף לומר בו דא"ח.³² בנוסף לכך, בעת הצורך היה משכיר ר' זאלקינד את אחד מהחדרים

(31) שמויות וסיפורים ח"א ע' 119.

(32) רשימות דברים ע' 183, 186. לקוטי סיפורים שם.

מוסקבה מלמעלה ובתווך מחסני קווקז

**סיפור זה היה
שנור תמייד
נפי של ר' זאלקין,**

**ונשנויומו היה
תמייד מצין
אשר ברכת
הרבנן לנר היא
וזעורה לו**

מלבד זאת, שכר ר' זאלקין מספר חדרים במתחם 'מחסני קווקז' ששכנו מספר רחובות בסמוך למשרדיו, חדרים ששימשו לאחסון הסחורות במסגרת עסקיו

אישיות נשגבה

באחת הפעמים בהן הגיע בחור שביקור במוסקבה לאדמו"ר הרש"ב, שאלו הרב: "מה שלום אנ"ש במוסקבה?", ענה החבור שאינו מכיר שם איש מלבד ר' ברוך שלום כהן ור' זאלקין. הגיב אדמו"ר הרש"ב בבחות לשונו ואמר בספר פעמים: "יע, יע, ועוד איז מוסקבה? - זאלקע מיט ברוך שלומ'ן", דאס איז מוסקבה, און מעד איז גארנטיש ניטה [כך], כן, הרי מי זי מוסקבה? - זאלקע וברוך שלום. זהה מוסקבה וייתר מהה אין כלום".³⁶

יחס כזה ודומה לו היה דבר שבשגרה מצד אדמו"ר הרש"ב לר' זאלקין, בפניו ושלآل בפניו. והן מן הצד השני - הפשטות והפתיחות בה ניחן ר' זאלקין בדרכו עם אדמו"ר הרש"ב היתה ייחודית להפליא. כך למשל בהთווותה יט' כסלו תרע"ג שנערכה בביתו של אדמו"ר הרש"ב נעמד ר' זאלקין כשוכס לח"ם ביזו, ובנהיפו אותה אל על,இיחל לרבי: "דעך

שנשלחו לגיס את הכסף.

(36) לקוטי סיפורים ע' 273, שמוות וסיפורים שם ע' 156.

▲ הבניין
האחרון
מפניו הוא
אליאנקה
14 בו שכר
ר' זאלקין
חדרים
עבור חסדים שהגיעו לעיר והיו
צריכים מקום ללון.³³
משרדו של ר' זאלקין שכנן בבניין
שים רבות לעסקנות הציבורית
החבר"זית בה היה שותף פעיל. כך
למשל ניתן לראות את יוזמותו לדאג
לתלמידי התמימים שנשארו בליבואויטש בזמן
מלחמות העולם הראשונה, בכך שהזמין כמה מתלמידיו
התמימים למשרדיו³⁴ ונתן להם להשתמשبطלפון
שהותקן שם על מנת לחиг לגבאים וג"ש במוסקבה
במטרה שיתרמו עבור הישיבה, ניסין שעלה יפה
וקים את התמימים ממש מספר חדשניים.³⁵

(33) ראה לדוגמא בספר לב הארי ע' 74.

(34) אג"ק ח'ב ע' תחפט.

(35) מזכירנוותי של ר' ישראלי ג'יקובסון שנמנה על הבחורים

מטריהה ככל שתהיה, היה ר' זאלקינד
מבצעה בשלימות ובדיוקנות.

מסופו אשר בשנת תרס"ח הגיע
אדמו"ר הרש"ב למוסקבה וביקש לקרווא
אליו מספר גברים מנכבדי העיר על מנת
לבקש מהם שיתרמו לשכחת תוכמי
תמים. הגברים השונים התיצבו זהה
אחר זה אולם אחד מהם סירב להגיע.
אדמו"ר הרש"ב בקש מ"ז זאלקינד לлечט
אליו ולהפציר בו שיבוא. ר' זאלקינד
ニיגש לבתו של הגבר והפצר בו לבוא
אך הלה התעקש בדעתו ואף שלח מכתב
לר' זאלקינד בו גינה את אדמו"ר הרש"ב
ופועלו.³⁹

סיפור נוסף המראה את פשטותו
של ר' זאלקינד אירע ביום הסמוכים
לראש השנה תרע"ח, כאשר ישב אדמו"ר
הרש"ב עם האורחים הרבים שהגיעו
לרוסטוב לקרה החדש החגיג. הרבי קיווה

לובאו של גשם שמילא את המקווה החדש שנבנה
או בחצר, אך זה בושט מלבואה. לפעת פנה הרבי לר'
זאלקינד וביקש ממנו שייאלי לצאת החוצה לבדוק
שמע עמוד לרדת גשם, ר' זאלקינד יצא לבדוק אך
חזר ובישר לרבי כי השמים זכים ואין שום סימן
לgenes באופק. לאחר מספר רגעים שלח אותו הרבי
בשנית, אך ר' זאלקינד חזר כלעומת שבא. עברו
מספר פעמיים שחדבר נשנה, חזר ר' זאלקינד ובישר
לרבי כי מתחילה טפטוף קל. נוענה הרבי: "זה הקטן
גודול יהיה". תוך שעה קלה התחזק הגשם והצליח
בקnak למלא את בור המקווה ננדרש.⁴⁰

"הרי מי זו
מוסקבה?
אַלְקָעַ וּנְרוֹ
שְׁלוֹם
וּזְהִי מַסְקָבָה
וַיֹּוֹתֶר מָה אֵין
כְּלָוּם!"

ר' ברוך שלום כהן

אויבערשטער זאל געבן איד זאלט ניט
וועלן פארן קיין אויסלאנד" [=יתן ה' שלא
תרצוו לנסוע לחו"ל].

נענה אדמו"ר הרש"ב: "איך וויל פארן
אין אויסלאנד? סהדי במרומים אויך
פאר אוועק פון דאנגען אייז בי מיר כפורש
מן החיים, מיין חיית אייז אגן חסידות און
איין זאלן געמנן חסידות, ה' עד! אין שום
דבר חוצץ לפניו ית', אפילו חטאיהם ועונות
אויך ניט, נאר געוזנט פון גופך, אז דער גופך
אייז געוזנט וכו'". [=אני רוצה לנסוע
לחו"ל? סהדי במרומים שכשאני נושא
מפה זה אצלי כפורש מן החיים, החיות
שלוי היא להגיד חסידות ושיהודים יקחו
חסידות... אלא שהבריאות של הגוף,
שהגוף לא בריא וכוי]³⁷.

אחד מרגעי החיבה המזוהים האלו,
שתעוודו עלי כתוב, הוא הרגע בו הגיע ר'
זאלקינד לרוסטוב בשנת תרע"ח יחד עם

בנו, כאשר אדמו"ר הרש"ב וכל משפחת בית הרב
יצאה מן הבית לחצר לקבל את פניהם. מיד בהגיעה
החל לספר את תלאות הדרכן שעברו עליהם, אדמו"ר
הרש"ב עמד והקשיב במשך מספר דקות ואחר חזר
לחדרו. לאחר מכן הזמין הרבנית שטערנא שרה
את ר' זאלקינד לתוך הבית, הגישה כיבוד ושותה,
ונגעימה את הזמן בסיפורים זיכרונות
איישים שעמדו בלבו אויטש.³⁸

ר' זאלקינד
באיינדקס
הסוחרים
במוסקבה
הרש"ב הטיל עליו שליחות כלשהיא,

איש קשר

מלבד היינו חסיד נאמן בעל אישיות
מופלאה, היה ר' זאלקינד שותף לתוכניות
רבות אותן יזם אדמו"ר הרש"ב, ואף שימש
כאיש קשר לעניינים רבים של חסידי
ח"ד ורבותינו נשיאינו במוסקבה.

במכתביו של אדמו"ר הרש"ב לר'
זאלקינד ניתן למצוא בקשות רבות במגוון

ПЕРСИЦЪ, Залко Зейликонъ, 53 л., еврея,
въ кул. сост. съ 1896 г., а умерший
отецъ его съ 1880 г. Жиг. Мен. ч. 1
уч. Варсонофьевъ, пер., д. Чернышевъ.
Содерж. транспортную контору Город
уч. Ипатьевскій пер., домъ № 8.
Его сыновья: Израиль-Ошоръ 21 л.
Леонъ 18 л. и Овадий 14 л. Хам. 284.

(37) כוונת הדברים הייתה והגוף לא בריא נוצר לנסוע לחו"ל
להתרפא ונעשה כעין 'חציצה'.
(38) שמות וסיפורים שם ע' 190.

(39) אג"ק ח"ד ע' רסת.

(40) שמות וסיפורים ח"ג ע' 201-א.

שהארגון שמר עליו כאשר בכל פעם שהממשלה החשאית ערכה אצלו חיפושים, דילגה על ארץ זה באופן פלא. כשהתבקש על ידי הרביה להחזיר את הארגן התבטוא ר' זאלקינד: "מי ישמור עלי בביתי מעתה?"⁴⁵

אחרית דבר

לאחר הסתלקות אדמו"ר הרש"ב, כמעט ולא מוזכר שמו של ר' זאלקינד ברשימות ומכתבים, אולם ר' זאלקינד חתום על כתוב ההתקשרות שליחת מוסקבא לאדמו"ר הר"ץ, ואף מונה על ידו להיות מחברי הוועד המרכזי לפעילות החסידים⁴⁶, אך בשנים שלאחר מכן הוא לא מוזכר כלל.

הפעם האחורה בה מוזכרשמו של ר' זאלקינד היא ביום מושח חדש כסלו תרפ"ג⁴⁷, אז הגיע אדמו"ר הר"ץ לביקור במססקבה ור' זאלקינד שימש לו כgabei. לאחר מכן לא נודע מבה עלה בגורלו ובגורל משפחתו מלבד פרטים ספורים בלבד:

ר' זאלקינד נפטר בכ"ז אייר תרצ"ג ומנוחתו כבוד באוטוואצק. שניים מילדיו, עובדי ורחל, הגיעו לארצאות הברית דרך יפן בעיצומה של מלחמת העולם השנייה וחיו בה עד פטירתם, הנסيون להתקחות אחר צאצאיו עליה בთהו.

لتגובה, הארות והערות:

mendiadler@gmail.com

מכתבו של
ר' שלמה
זאלקינד
פערסאי
באוטוואצק

- (45) שמעויות וסיפורים ח"א ע' 116.
(46) בית משה גליון 310 ע' 44. 35. 593 ע' 46.
(47) נדפס בתשורת גורארוי, תשע"ט ע' 23.

תחומים, ובנהן:⁴⁸ ליעץ לאנשים בנושאים שונים על פי הבנתו המקצועית, לעזרו לאנשים שנקלעו לצרות, להמליץ על אנשים בפניו בעלי החוב שלהם, למסור דרישות שלום לאנ"ש, לאסוף כסף עבור צורכים שונים, ועוד הרבה.

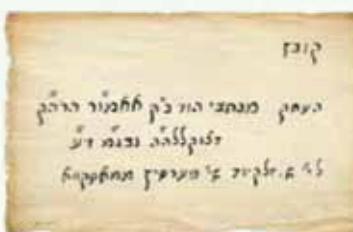
אשר נעה ר' זאלקינד ושליח המהאות בהתאם לבקשתו אדמו"ר הרש"ב, היה זוכה למכתבים וו"י ברכות. כך למשל כשסייע למצבו הכספי של ר' אברהם אבלי פערסאי:⁴⁹ מכתחבו צירוף האווז"ג بعد י"דינו הר"ץ שי נכוון הגעוני, ומאד יקר אצלי טיב פועלתו بعد י"דינו הנ"ל. ובגלל הדבר הזה ברוכחו הש"ית בכח"פ, ויקבל נתת ועונג מכל צאצאיו יחיי בכל פרט ברו"ג, ויתן הש"ית שתביועתי מהمسئילות אילו כשרה ויוגבהו בקרב ובנכ Rakha, הש"ית בכל עניינו בגו"ר"ה" בשנת תרס"ח ים ר' זאלקינד הדפסה מחודשת של ספרים וכתבי יד של רבותינו נשיאנו ואך היה מוקן לחתת לכך מכספו. הוא הציע את הרעיון בפני אדמו"ר הרש"ב אשר אימצו אף הקים אגדודה להדפסת כתבי רבותינו נשיאנו שבין חבריה נמנה ר' זאלקינד.⁵⁰

עדות איתנה למידת נאמנותו של ר' זאלקינד, ניתן לראות בכך שכשר הוצרך אדמו"ר הרש"ב לעבור לרוסטוב בשל מלחמות העולם שפרצה, שלח לשימירה את כל ספרייתו העצומה בשלושים וחמשה ארבע עץ גדולים - למחסני של ר' זאלקינד, במתחם 'מחסני קוקורוב'. בנוסף לכך, שמר ר' זאלקינד עבר הרביה ארצע עץ גדול שהיה מלא בכתביו יד של רבותינו נשיאנו. ר' זאלקינד סיפר אשר הריגש

חתימת ידו על כתוב ההתקשרות

(41) ראה אג"ק ח"ו ע' פד, קז, קח,
קט. (42) שם ע' קינה.
(43) =אנוניזומג (המחאה בנקאית).
(44) שם ח"א ע' תה, ח"ד ע' רג.

קובץ עם
העתיקת
מכתב
אדמו"ר
הרש"ב לר'
זאלקינד
בכת"ק
אדמו"ר
הר"ץ

ענין של זמן...

בשנים שאחרי פרוץ המהפכה הקומוניסטית ברוסיה, פעלת היבסקציה בהדרגה לsegirt כל מוסדות הדת ברחבי המדינה. בעיר ויטבסק פעלו לפני המהפכה מאות בת' כנסת. בהתחלה סגרו השלטונות תשעים מהם והשארו רק עשרה, ואחר כך סגרו עוד אחד ועוד אחד, עד שנשאר רק בית הכנסת אחד פתוח.

פתחת מקווה תורה באופן רשמי הייתה באותו ימים דבר בלתי אפשרי, ובכל זאת הצלicho העסקנים בויטבסק לבנות מקווה חדש. לשם כך הם קיימו אסיפה גדולה של עסקים מכל חוגי הציבור היהודי בעיר, וכל אחד מהם נאם על חשיבות העניין.

בין הנואמים היה הד"ר חיים ליברמן, שהיה מדען גדול וכיהן כרופא מחוזי, וחיבר ספר על חשיבות הטבילה במקווה לצורך בריאות הגוף. הוא הסביר לנאספים על חשיבותו של המקווה לצורך הבריאות.

היה שם אפיקורוס אחד ששאל אחרי נאומו של ד"ר ליברמן: הבנתי שעצם העניין חשוב לצורך הבריאות, אבל למה צריכים שייהו במקווה דזוקה 40 סאה של מי גשמיים? ומה יקרה אם הכמות תהיה פחותה במקצת? היה שם הרבה שמריהו מדליה ע"ה (שכיהן כרב בויטבסק, ולימים הרבה של מוסקבבה). הוא קם וענה לאותו אפיקורוס: זה 3000 שנה שיהודים טובלים במקווה, מבלי לשאול למה זה נכון. והנה, אך לפני שלוש שנים הבינו וזה נכון. והנה, אך לפני שלוש שנים הבינו מה דעתם שזהו דבר חשוב לבリアות. יערכו עוד 3000 שנה - ואז יבינו המדענים גם למה צריכים דזוקה 40 סאה...

הקומוניסט שהיכלה ליום שיחזור בתשובה

אנחתו של ר' הענדל, שמחתו של ר' דוד הוויזוקעה, בטחונו של ר' בנימין וארשע האער והחלហובו של ר' אברהם דוד קלימובייטשעד ■ סיפורי חסידים כפי שנודשו מפי של המשפיע בעל מסירות הנפש הרה"ח הרוב מנחם מענדל פוטרופס ע"ה ■ מתקן ספר לדמות, היוצא לאור ע"ז צאצאיו - בערךת הרכז ישראל אלפנביין - וחוותיהם נתונה להם

נוכחות מירית הבניינין

החסיד ר' אברהם אבא פרסון, מחסידי "קאדמו"ר מהר"ש, התגורר בתקופה מסוימת בעיר קניגסברג שבגרמניה. הוא היה חסיד גדול והיה משלוחיו של הרבי מהר"ש אל חמי המלוכה, משומש שידע הרבה שפות, כולל רוסית וגרמנית, וחבש לראשו מגבעת צילינדר.

לר' אבא פרסון היה ידיד - החסיד ר' בניימין מורשה, המכונה "בניימין ואורשעוווער". ר' בניימין היה חסיד ולמדן גדול, וגם עשיר גודל. לפניו נטה העתק בגלנעריה, מסחר במני סדקית. במשך רוב היום ישב ולמד, ורוק שעות אחדות ביום התעסק במסחרו.

**דרכיו של ר' באבא, שהיינו רננים
יונאים מן הלבן,
נכנו לבנו של
ר' בניימין, שהיה
לב מבין. הוא
חחל להיות שרוי
בשמחה, והמשיך
לŁמוד תורה
במושך כל היום
כפי שענה נער**

אמתית, והאמין וידע שהכל מחשם יתרוך, ולכן היה שמח ועליז כמו בתקופה עשרותו.

יום אחד עבר בשוק אחד מידידיין, יהודי שהיה עשיר גדול, בעל עסקים ובעל אחוזות. כשראה אותו ניצב ליד שולחן קטן, פנה אליו בתמייה: ר' בניימין'קע, מה קרה לך? אני מסוגל לראותך במצב זהה. אתה, שהיית עשיר גדול כמווני - כתעת אתה מוכר סדקית בשוק?

תראה, המשיך ידידו לומר לו, בדיקע עכשיין סיימתי לבנות פאסאז' גודל [מרכז קניות, כמו קניון בימינו]. יש בו שלושים חנויות. הרוי לך יש כישרון מסחרי גדול. בוא תנהל את העסק שלי, ושנינו נתחלק ברוחחים שווה בשווה.

ר' בניימין הסכים להצעה בחפש לב. הוא שכר שיטים פועלים, אוטם העסיק בעשרות החנויות, והוא עצמו חזר לנוהג כמנגגו הראשון. מלחיצת היום ישב ולמד, ובשעות אחר הצהרים הגיעו למקום העסק וניהל אותו.

בסוף השנה ערכו שניהם חשבון, והתברר להם שהרווחים מהמעסיק מסתמכים במיליאן זלוטעס [= מטבע פולני]. הם התחלקו ברוחחים שווה בשווה, כפי שישיכמו ביניהם.

לאחר מכן חכך בעל הבית העשיר בדעתו, והחליט שמאחר שהבנייה שיך לו, וגם כל הסחורה שייכת לו, אין זה הונן שר' בניימין יקבל מחצית מהרווחים, כמווהו. הוא פנה אליו,

אפוא ואמר לו: 'מכאן ולהבא, אני מסכים להמשיך איתך את העסק באופן שאני אקבל את כל הרוחחים, ואתה תקבל תמורה הניהול משכורת סבירה בהחלטת. הנהול משכורת סבירה בהחלטת. מרווחה הsharp שערם וחמיisha אלף זלוטעס בשנה. אתה לא תקבל כמותם, אלא חמישים אלף זלוטעס! אבל לא יותר מזה. ואם אין מסכימים להסדר זה, עוזב אותך'

ר' אבא פרסון, ידידו של ר' בנימין. ר' בנימין שמה לקרתו, והזמין אותו להתארח בביתו בשבת, ר' בנימין המארח סייר 'קידוש' גדול בשבת, והחסידים המקומיים התוועדו ביחד אתם.

במושאי שבת אחרי הבדלה ורא האורה ר' אבא בראשות פניו של המארח ר' בנימין מביאה עצות, ושאל אותו מה ארע. סייר לו ר' בנימין את כל העניין. אמר לו ר' אבא: עזה - לא אוכל לחת לך, כי כל הסיכוןים שלך עם השותף נעשו בדייבור בעלמא, מבליל שיעירך שם חזה בכתוב. גם אין מקום לך שתתבעו אותו לדין תורה, כי הוא איש פשוט, מהמן העם.

אבל יש וארט חסידי שאני יכול לומר לך, המשיך ר' אבא. ישנים שלושים דברים שאדם זוקק להם: בני, חי ומזוני רווייה. כဆסר לאדם בעניין של בניים, הוא יודע שאין לו מה לעשות אלא הוא חייב לפנות לקב"ה שיוישע אותו. כך גם לגבי חי. אבל לגבי מזוני, פרנסה, יש טעות גדומה שנפוצה. כאשר אדם מצלה בפרנסתו, הוא שוגה באשליה גדולה. נדמה לו שכוחו ועוצמו ידו עשו לו את החיל הזה, כאלו שהוא נהיה עשיר גדור בזכות כישרונותיו. ואילו אם הוא התרושש, הוא סבר

ניהול העסק ואני אתן לך שולחן עם מלאי של כפתורים ותעמדו בבניין זהה ותמכור אותם,ambil' שלם דמי שכירות על המקומות'.

ר' בנימין, למרות היותו חסיד גדול, לא היה מסוגל להנגן על העלבון הגדול. הוא לא היה מסוגל לשאת את העולג גדול ש"ידי" העשרים מעולל לו, לאחר ששיכמו בינויהם על הסכם להפעלת הבניין ולאחר שהוא היה מי שהריץ את הפרוייקט ממשך שנה שלימה והפעיל את כל החניות בניין עד שהביא את המקום להצלחה אדירה.

ברוב אכזבתו, החליט ר' בנימין לעזוב לחלוון את העסק, וחזר לבתיו, שם

אמר לך'

אבא: עזה -

לא אוכל לחתת

לך, אנל' יש'

ווארט חסידי

שאני יכו'

לומר לך ...

אבל בינתים הוא לא הגיע.

בסוף אותו שבוע הגיע לעיר

ר' מענדל מתוויד
בادرראשון תשל"ח

ר' מענדל אמר כך: 'זה לא שבילו באויטש לא פגעה ה'השללה'. גם אצלנו היו בחורים שנפגו ממנה ונפלטו מהישיבה. והוא

הסביר מיד: 'לא נפלטו לוגמרי, אלא רק יצאו לחופשה זמנית'.

וסיפור על כך סיفور:

בישיבהobilobaotush היה בחור חכם מאד ושמו יענקל. הוא קרא בספרי ה'חיצונים', עד שנטש את הישיבה וחבר אל הקומוניסטים, ושם הצליח מאד והתקדם בעמדתו.

בעיר בה התגורר פעל בהתחלת כהה בתים נכסת, בהם התפללו יהודים בעלי נוסח תפילה שונה זה מזה. ממש הזמן סגרו אחד. יהודים מתפללו בבית הכנסת בית כנסת בזאת אחר זה, עד שנשאר בית הכנסת שנות התפללו כולם במקום אחד, אבל לפחות שמהו שביכולתם להתפלל בבית הכנסת.

אחר כך באה הובלשת וסגרה גם את בית הכנסת זהה, ולא השירה ליהודי העיר מקום להתפלל בו.

חשבו החסידים בעיר מה אפשר לעשות. מישחו הצעיר לבקש מהשלטונות רישיון לפתח בית הכנסת, אבל כולם אמרו שאין סיכוי שהבקשה תתקבל. לפתע נזכרו באותו בחור, יענקל, שבמכוותו לתת רישיון לפתח בית הכנסת. שיש בסמכותו מיליאונים כדי עלייהם רק מי יילך לבקש זאת ממוני? - החליטו החסידים שהכי מתאים למשימה הוא החסיד שהוא החברותא שלו בישיבה.

הכל החבורה לשעבר לבקרו בבתיו, וראה אותו יושב בגילוי ראש. לאחר שלחציו ידיים בחמיימות ואף התchapko, שאל אותו יענקל: מה מביא אותך

זה אירע לו בಗל שהוא עשה טיעוות במהלך המלחמה. ושני הדברים אינם אמורים. הכל בא לאדם מאות השם יתברך.

הוא שנתן לעשייר את עשו, והוא שבעל אותו מננו. העיסוק בעסק הוא רק כלי שדרכו הקב"ה שולח לאדם את ברכתו. ולכן עליך להתפלל ולובכווה בה, ולא להיות עצוב.

דבריו של ר' אבא, שהיו דברים יוצאים מן הלב, נכנסו לבבו של ר' בנימין, שהיא לב מבין. הוא החל להיות שורי בשמחה, והמשיך ללימוד תורה במשך כל היום כפי שהוא בעבר.

כעבור חדש ימים קיבל ר' בנימין מכתב מבן דוד קשיש שלו, עשיר גדול שח' בצרפת. וכך הוא כתב לו: 'לבנימין קרי, שמעתי שבתחלת הייתה עומדת בשוק ומוכר כפתחרים, ולפתע התרוששת. לאחר מכן הלכת

לעבד עם העשיר והתעשרת מאוד, וכעת הוא מוכן לחתך לך רק משכורת קצובה. למה לך לעבד אצלך כל כך קשה? האם זה הון שאתה ישב בכיתו ויקבל רווחים גדולים מבלי להתאמץ, ואתה מקבל מעט כסף?! שמע לעצתי: לי יש הרבה נכסים. אני אשלח לך כמה מיליון כד' שעשרה בהם עסקים, ואני שתהשלם לי עליהם רק כמה אחוזים, כמו שהבנק נותן. ותו לא'.

וכך היה: בן דודו שלח לו סכום כסף גדול מצraft, ושוב חזר ר' בנימין להיות עשיר גדול, בזכותו בטחונו בקב"ה.

"ירוק חושרא לאוירא – עיקריה קאי"

באחת והთועדיות דבר המשפע ר' מענדל על תקופת התפשטותה של תנועת ה'השללה' ברוסיה, שפגעה גם ברבים מתלמידי הישיבות.

פעם שאל ר' דוד את הרב הרש"ב בקשר לכך שב'המשך' האחרון שנאמר אכן יש תחילת של ביאור על עניין מסוים, אבל באוטו 'המשך' מופיעות כמה שאלות ועד סוף 'המשך' לא מופיעות התשובות עליהן.

ענה לו הרב נ"ע בפתחם בשפה הרוסית: 'קלין קלינאים, וועשייבאיט' [= כפיס הגרזן שנטקע בעץ - יצא באמצעות כפיס אחר]. כלומר: כשוחטבים עץ באמצעות גזרן, לפעמים קורה שהగרזן נתקע בתוך העץ. הדרכ לhiloz הגרזן היא שלוקחים כפיס עץ נוספת, וויצרים מעין 'מנוק' על גבי כפיס העץ שתקעו בתוך 'דית' הגרזן (הכפיס הקטן שמחזיק את חיבור הברזל אל קת העץ), וכך מחליטים את הגרזן.

והນמשל: 'המשך' הבא שייאמר - יסיעי "לחילץ" את מה שעדיין לא מבואר 'ב'המשך' זהה.

"הלוואי ברוחניות כמו נשמות"

ר' לייזר טשיטשערסקער היה חסיד גדול, אחד מראשוני התמימים שלמדו בליבאוואיטש. כבר בצעירותו נפל למשכב והיה מרותק למיטתו בגלל מחילות רבות שפקדו אותו. בדרך חזהו אמרו חסידים שהיו לו רמ"ח מחילות, מחלת אחת לכל אחד מرم"ח אבריו... - אבל הראש שלו פעל.

ר' לייזר סבל רבות והוא בעל 'יסורים רבים. ואם בכך לא די, היו לו כבר שלוש בנות שהגיעו לפרנקן ולא הצליחו למצוא להן חתנים. עם כל זאת, היה שרוי תמיד בשמחה. תמיד היה חייך ונסוק על פניו.

לבית הכנסת [בஹומיל] היה מגען רק בימי שני וחמשי' ובשבתו. בkowski רב היה מתאם לקום ממייתו, כדי לשמעו קריית התורה. כשהיה

ר' דוד הורודזקער

אל? ענה החסיד שהוא מבקש ממנו רישון לפתחת בית הכנסת.

תמה יענקל: האם אתה באמת מצפה ממני שאtan לך רישון לבית הכנסת?

ענה החסיד: לא באתי להסביר לך מה זה בית הכנסת, שהרי אתה יודע זאת בעצמך. באתי רק לומר לך שאין לנו בית הכנסת וANO מבקשים ממך שתסדר לנו רישון.

התהLEN יענקל בחדרו הлок וחוור כשהוא מהורהר, אבל מה לא עושים בשביון החברים? לבסוף התישב וכותב ונותן לו את הרישיו המיויחל.

לאחר שהרישיו כבר היה בכיסו, פנה החסיד לחברו הקומוניסט ואמר לו: יענקל, יענקל. אנו כבר מדברים חצי שעה, ואתה עדיין יושב בגילוי הראש. ומה תעשה אם יום אחד תלך ברחוב ולפתע במאוץ הדרך יתפוס אותך הרהור תשובה? הרי אתה בגילוי ראש!

ענה לו יענקל: אני כבר ממחכה שהיום הזה יגיע! ואז אסיר מיד את החולצה מגופי, אפילו באמצעות הרחוב, ואשים אותה על ראש'... הסוף היה שהוא יענקל חזר בתשובה. כי מי שלמד בליבאוואיטש, גם אם נסחף בזרם הזמן - בסוף חזר לכור מחייבתו.

**היה ניכר עליינו
געלייל שווא
מרגיזש אלקוטו!**
חולפו מאו 65 שנה,
**ונכל' זאת, בכ'ל
פעם שאני ניכר
במחוזה הזזה, הזא
ערדיין נינען חילנג
ענין**

"מינויו וניה אבא לשרדי ניה נרגא"

ר' דוד הורודזקער היה נכדו של הרב הרש"ב מבלי שיצטרך לעבור דרך הגבאים, אלא רק עם דפיקה בדלת. משום שהחסידות הייתה אצל דבר שנוגע בנפש ממש, ואם לא היה נכנס לרבי מיד כשהיה זקוק לכך, היה עלול לצאת מעדתו.

היה משפייע בישיבת תומכי תמימים בלובאואויטש. בשנים הראשונות לנשיאות הרב הרש"ב היה תקופה שהוא היה האחראי להכניסה אנסים ליחידות אצל הרב. הסדר היה אז שלא כולם היו רשאים להכנס. חסיד שרצה להכנס לחידות, היה צריך להראות לר' הענדל מה הוא כתב בפתחו שלו, ולפי זה ר' הענדל החליט האם להכניסו אותו.

כעבור שנים ובות חלה ר' הענדל וסבל "יסורים קשים. כאשר שכב מעל גג התנור כדי לחם את גופו, במרתה להקל מעט על כאבו - היהナンח ומטיף לעצמו מוסר: 'אה, קאמיסקעוו געפראוועט? נא דיר, נא דיר!' [= אה, רצית להיות ראש הועדה (שמחליט מי יכנס לרב) וכי לא?] הא לך, הא לך! (כלומר, זה מה שmagui לך בעבורך). כך ייסר ר' הענדל את עצמו על כך שמנע מכמה חסידים להיכנס לדרכו.

אה, קאמיסקעוו עז ? נא דיר, נא דיר!
אה, רצית להיות ראש הועדה
(שמחליש מי יונם לדרני ומי לא)? הא לך, הא לך!

החסיד שהרגיש גילוי אלקות

בשנת תשמ"ב סיפר ר' מענדל ע"ה: 'כשהייתי בן תשע בערך, למדתי ב'חדרים' בלובאואויטש. יום אחד קיבל המלמד שלוי את חבריו לראות איך חסיד "עובד" מדליק נרות חנוכה. היה זה אברהם דוד [פוזנר] קלימובייטשער. שנכנסו אליו, ראיינו אותו עוסוק בהכנות הנרות, והוא כלל לא הבין בכך. היה לו בחוכמיה בקבוקוני זוכיות קטנית. הוא מילא בהם שמן, מולל בידיו צמר גפן לפתילות והכנס ואונון לבקבוקונים. לאחר שעסיק את הכנסת הפתילות, נטל את השימוש להדלקת הנרות, והחל באמירת הברכות. כל הברכה יצאה בצדקה מודגשת מפיו, ובאותה שעה האIRO פניו באור יקרות. היה ניכר עליו בעילן שהוא מרגיש אלקות! חלפו מזמן 65 שנה, ובכל זאת, בכל פעם שאני נזכר במחזה הזה, הוא עדין ניצב חי לנגד עיני'.

מתישב בבית הכנסת, בפנים אחד השולחנות, היחתי שואל אותו: נו, ר' לייזר, מה נשמע?! והוא תמיד היה עונה לי בשמחה: ברוך השם!

פעם אפסו עבورو החסידים סכום כסף כדי שיוכיל לנסוע לדאטשע [= נאות דשא], שם יש יערות ומרחבים של אויר צח, וכך יתואושש מעט ובריאותו תתחזק יותר. כשחזר מה'דאטשע', עדיין היו פניו חיוורות כסיד, מרוב תשישתו ממחלותיו. כששאלתי אותו מה נשמע אצלו, ואיך היה ב'דאטשע', ענה לי: 'הלוואי שמאכרי ברוחניות היה כמו בגשמיות.'

התפלאתי על דבריו שהרי מצבו בגשמיות לא היה בכיו טוב, והוא הסביר לי: 'בכל יום שתתי חצי כוס חלב ואכלתי כזית להם. אבל אותה חצי כוס ואוטו כזית חדרו לתוך תוכי בפנימיות, התעלכו במעי ונספגו בגופי עד שהפכו להיות דם ובשר כבשר. ואילו ברוחניות, טען ר' לייזר, אפילו שאני מצליח זהה נקלט בי בפנימיות.' אינני מרגיש זהה נקלט בפנימיות."

פעם, בט"ז באב, לפני שחזר מבית הכנסת לבתו, ביקשתי ממנו שיישאר להתוועד קצת איתנו, הבחרים. הוא ניאوت לבקשתו וישב איתנו כעשרים דקות. הוא הסביר לנו כך: כתוב של'א היו ימים טובים לישראל כהמישה עשר באב וכיום היכיפורים'. וכלאורה לא מובן מה הקשור ביניהם: hari ab he ola hodesh shel tikkilat haheilim vahastar (חטא המרגלים וחורבן שני בת' מקדשות), ואילו תשרי הוא החודש של תכלית ההעלם וההסתור שביגליים ורוחניים? אלא העניין הוא שכאשר מתבוננים בזה מtopic התועדות חסידית, מבנים שביחס אל הקב"ה שהוא אין-סוף, אין הבדל בין שני העניינים. שניים נובעים מהקב"ה, שהוא תכלית הטוב.

החסיד שהרגיש לעצמו מוסר

ר' הענדל קוגל (שהיה דודו זקנו של ר' מענדל)

לזכות

הוד כ"ק אדמור"
מלך המשיח שליט"א

לזכות

כל שלוחיו כ"ק אדמור מלך המשיח שליט"א בכל רחבי תבל
ובמיוחד עברו שליח במרקץ חב"ד "חי מנחם" ס.פאולו - ברזיל
הרהור"ח הרב ירhomme אל ש"ז זוגתו מ' חנה תה"

ובב'ב:

ח"י מושקה ובעלת הרב מנחם קלמנסנו
ובנם שלום מענדל

שלוחים בקאמפוס קאנדראסט, אוביירוויל'ען צרכת
דבורה לאה ובעלת הרב אר"י ליב

ובתיהם חיה מושקה פוואזנער

שלוחים במוסחרות סיינ' ליובאויטש - צרכת
שיינא, מנחם מענדל, חוה רבכה,
דוד, שיינDEL גיטל, מנחמה סימא,
צבי הירש, ויקטוריאל דובער

שייחוי

בעלינאו

להצלחה רבה ומופלגנה בעבודות השלחנות
לנוח'ר כ"ק אדמור מלך המשיח שליט"א

נתרם ע"י

הרהור"ת ר' שמואל זוגתו מרת

שטערנא שרה שייחוי

שפְּרִיצָעַר

חי אחזוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועדן!

BEIS MOSHIACH

B'H · 9 SHEVAT 5784
Januray 19 2024
Number 1394
Part 3 of 3